

Urheiluseurat seudullisessa liikuntasuunnittelussa

- Tutkimus liikunta- ja urheiluseurojen toiveista ja tarpeista Jyväskylän seudulla

Pro gradu -tutkielma
Anna-Leena Kärkkäinen
Liikunnan yhteiskuntatieteet
Jyväskylän yliopisto
kevät 2010

**KÄRKKÄINEN ANNA-LEENA: Urheiluseurat seudullisessa liikuntasuunnittelussa -
Tutkimus liikunta- ja urheiluseurojen toiveista ja tarpeista Jyväskylän seudulla
Pro gradu – tutkielma, s. 125
Liikunnan yhteiskuntatieteet**

Tässä tutkimuksessa selvitetään Jyväskylän seudun liikuntaseurojen mielipiteitä ja kehittämisajatuksia seudun liikuntapalveluista ja tehtävistä sekä erilaisista yhteistyömahdollisuuksista. Tutkimuksen tavoitteena on kerätä tietoa, jotta kuntien liikuntatoimet pystyisivät entistä paremmin tunnistamaan seurojen tarpeet ja kehittämään palveluitaan tarpeita vastaaviksi. Perusjoukkona tutkimuksessa ovat kaikki toiminnassa olevat liikunta- ja urheiluseurat Jyväskylästä, Laukaasta, Muuramesta, Petäjävedeltä, Toivakasta, Uraisilta ja Hankasalmeelta (N=250).

Tutkimusmenetelmäksi on valittu survey-tutkimus ja aihetta käsitellään kyselystä saadun aineiston pohjalta. Kvalitatiivista aineistoa tutkimuksessa edustavat survey -kyselyn mukana olleet avoimet kysymykset, jotka myöhemmin on kvantifioitu eli luokiteltu suurempiin kokonaisuuksiin helpottaakseen aineiston käsittelyä kvantitatiivisin menetelmin.

Tutkimuksen mukaan liikunta- ja urheiluseurat kokevat olevansa merkittäviä liikunnan järjestäjiä paitsi omassa lähiympäristössään, niin myös laajemmassa mittakaavassa esimerkiksi usean kunnan alueella tai jopa koko maakunnassa. Lähes puolet vastanneista seuroista pitää tärkeänä oman seuran toiminnan vaikutusta ja merkitystä toiminta-alueensa liikuntaan. Perusteluina tälle pidetään kyselyyn vastanneiden mukaan seurojen suurta jäsenmäärää, toiminnan kohdistumista lapsiin ja nuoriin, toiminnan merkitystä paikalliseen liikuntakulttuuriin sekä yleensä liikunnan yhteiskunnallista merkitystä.

Vapaaehtoistyötä voidaan pitää Jyväskylän seudun liikunta- ja urheiluseuroissa merkittävänä kantavana voimana, sillä jopa kolme seuraa neljästä ilmoittaa, ettei seurassa ole yhtään palkattua työntekijää.

Kuntien liikuntatoimien kehittämistoimenpiteistä merkittävimpinä seurat näkevät uusien liikuntatilojen rakentamisen sekä toiminnan että yhteistyön kehittämisen yleensäkin. Vastausten perusteella uusista liikuntapaikoista on jatkuvasti pulaa ja niiden rakentaminen ja ylläpitäminen nähdään kunnan perustehtäväksi. Hyvät ja riittävät olosuhteet liikunnan harrastamiseen nähdään elintärkeäksi seurojen toiminnan kannalta. Kritiikkiä seuroilta tulee suunnitelmista lyhentää liikuntapaikkojen aukioloaikoja nykyisestä, jonka koetaan vähentävän jaettavien liikuntavuorojen määrää.

Tämä pro gradu-tutkielma on osa Jyväskylän seudun liikuntasuunnitelmaa 2010-luvulle.

Asiasanat

liikuntatoimi, kunnat, liikunta- ja urheiluseurat, seudullisuus, yhteistyö, liikuntasuunnittelu, liikunnan kansalaistoiminta, survey-tutkimus

Taulukot:

Taulukko 1: Valtion liikuntamäärärahat 1990–2009.....	13
Taulukko 2. Liikuntapaikkojen lukumäärät suhteutettuna väestömäärään liikuntapaikkaryhmittäin.....	20
Taulukko 3: Väkiluku kunnittain.....	22
Taulukko 4: Ulkoilu- ja liikuntatoimentaloustiedot kunnittain 2001 ja 2008.....	50
Taulukko 5: Seuran perustamisvuosi.....	67
Taulukko 6: Palkattujen työntekijöiden määrä.....	67
Taulukko 7: Jäsenmäärä.....	68
Taulukko 8: Aikuisten ja alle 18-vuotiaiden suhde jäsenmäärästä.....	68
Taulukko 9: Poikien, tyttöjen, naisten ja miesten suhteellinen osuus kokonaisjäsenmäärästä.....	69
Taulukko 10: Harrastettavien lajien lukumäärä liikunta- ja urheiluseuroissa kunnittain.....	70
Taulukko 11: Seuran tavoitteet.....	71
Taulukko 12: Toiminta-alue/ -alueet.....	72
Taulukko 13: Toiminnan vaikutus ja merkitys toiminta-alueella suhteessa jäsenmäärään.....	73
Taulukko 14: Halukkuus järjestää tulevaisuudessa omalla toiminta-alueella.....	76
Taulukko 15: Tyytyväisyys oman kunnan liikuntapaikkoihin ja – palveluihin.....	79
Taulukko 16: Kunnan toiminnan arviointi.....	79
Taulukko 17: Kunnan liikuntapaikkojen arviointi.....	80
Taulukko 18: Tärkeimmät yhteistyötahot.....	81
Taulukko 19: Yhteistyön tärkeimmät muodot.....	82
Taulukko 20: Yhteistyömahdollisuudet oman kunnan kanssa.....	82
Taulukko 21: Yhteistyömahdollisuudet muiden liikuntapalveluiden järjestäjien kanssa.....	84
Taulukko 22: Uudet liikuntapaikat.....	85
Taulukko 23: Mitä liikuntapaikkoja ei omaan kuntaan.....	88
Taulukko 24: Liikuntapaikkojen ja – palveluiden käyttö yli kuntarajojen.....	89
Taulukko 25: Liikuntatoimen kehittämistoimenpiteet.....	90
Taulukko 26: Palautetta kuntien liikuntatoimille.....	93
Taulukko 27: Tärkeimmät vapaaehtoistyönmuodot.....	96

Kaaviot:

Kaavio 1: Liikunnan vapaaehtois- tai kansalaistoimintaan osallistuminen vuosina 1997–1998, 2001–2002 ja 2005–2006.....	43
Kaavio 2: Kyselyyn vastanneet määräaikojen mukaan.....	58
Kaavio 3: Seuran kotipaikka.....	66
Kaavio 4: Seuramuoto.....	69
Kaavio 5: Seuran merkitys omalla toiminta-alueella.....	72
Kaavio 6: Budjetti.....	77
Kaavio 7: Kunta-avustus.....	78
Kaavio 8: Valtion myöntämät avustukset (€).....	78
Kaavio 9: Vapaaehtoistyön määrän muutos seuroissa.....	95

Kuviot:

Kuvio 1: Liikuntasuunnittelun asema perus- ja soveltavien tieteiden joukossa.....	32
Kuvio 2: Liikkumisympäristön kehittämismalli.....	34

Kuvat:

Kuva 1: Jyväskylän Seutu.....	23

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO.....	6
1 Tutkimuksen kuvaus.....	9
2 Tutkimusongelmat.....	10
3 Tutkimuksen teoreettinen tausta ja tutkimuksen keskeisimmät käsitteet.....	12
3.1 Valtion liikuntapolitiikka.....	12
3.2 Seudullisuus.....	18
3.3 Seudullinen yhteistyö liikunnassa.....	21
3.4 Seudullinen yhteistyö Jyväskylän seudulla.....	22
3.5 Liikuntasuunnittelu.....	25
3.5.1 Liikuntasuunnittelu Jyväskylän seudun kunnissa.....	27
3.5.2 Liikuntasuunnittelu tieteenalana.....	31
4 Liikunnan kansalaistoiminta.....	36
4.1 Liikuntaa ja urheilua.....	38
4.2 Alueellinen eriytyneisyys.....	39
4.3 Vapaaehtoistyötä ja kansalaisaktiivisuutta.....	40
4.4 Jyväskylän seudun liikunta- ja urheiluseurojen pitkä taival.....	43
5 Kuntien liikuntatoimi.....	48
5.1 Liikunta peruspalveluna.....	49
5.2 Valtionosuus veikkausvoittovaroista.....	51
5.3 Kunta ja kolmas sektori.....	53
6 Tutkimusmenetelmät.....	55
6.1 Survey-tutkimus.....	56
6.1.1 Tutkimuksen perusjoukko.....	56
6.1.2 Kokonaisotos ja näyte.....	56
6.1.3 Kato ja kadon analyysi.....	59
6.2 Aineistonhankintamuotona sähköpostikysely.....	59
6.3 Aineistonkäsittely.....	61
6.4 Tutkimuksen luotettavuus	62
6.4.1 Menetelmät ja luotettavuus.....	62

6.4.2	Tiedonhankintaprosessin luotettavuus.....	63
7	Tutkimuksen toteutus.....	65
7.1	Tutkimuksen lähtökohdat	65
7.2	Liikuntaseurojen taustatiedot.....	66
8	Tulokset.....	71
8.1	Liikunta- ja urheiluseurojen toiminnan tavoitteet ja merkitys omalla toiminta- alueella.....	71
8.2	Kokonaisbudjeteissa suuria eroja.....	77
8.3	Liikunta- ja urheiluseurojen käsityksiä ja odotuksia kuntien järjestämistä liikuntapalveluista.....	79
8.4	Yhteistyö eri toimijoiden kesken.....	81
8.5	Liikunta- ja urheiluseurojen odotuksia julkisen liikuntatoimen suhteen.....	85
8.5.1	Tarvetta uusille liikuntapaikoille.....	85
8.5.2	Kehittämistoimenpiteet.....	90
8.5.3	Palautetta kuntien liikuntatoimille.....	93
8.6	Vapaaehtoistyön määrä vähentymään päin.....	95
9	Tutkimustulosten pohdinta ja johtopäätökset.....	97
9.1	Seurojen tarpeet yhteistyössä.....	97
9.2	Seurojen rooli liikuntapalvelutuotannossa.....	98
9.3	Viestintä ja markkinointi.....	99
9.4	Edunvalvonta.....	100
9.5	Liikuntapaikkarakentaminen.....	100
9.6	Yhteistyömuodot.....	102
9.7	Jatkotutkimusehdotuksia.....	106
	Lähteet.....	107
	LIITTEET.....	117

JOHDANTO

Liikuntaa voidaan pitää tärkeimpänä vapaa-ajan harrastuksena Suomessa. Toiminta perustuu ennen kaikkea kansalaisten aktiivisuuteen sekä järjestäytyneenä toimintana vapaaehtoisjärjestöjen vastuuseen organisoida toiminta ja kuntien vastuuseen toimintamahdollisuuksien järjestämisestä. (Itkonen ym. 2000, 41.)

Suomalaisen liikuntakulttuurin kantavana voimana onkin pidetty perinteisesti liikuntajärjestöjä ja vahvaa kansalaistoimintaa. Liikunta- ja urheiluseurat voivat olla kunnalle enemmänkin kuin liikunnan harrastusmahdollisuuksien tarjoaja kuntalaisille: usein kunta tunnetaan juuri liikunta- ja urheiluseuroistaan, joilla siis on tärkeä imagomerkitys kunnalleen (Aaltonen 2004, 65). Mielenkiinnon ja tutkimuksen kohteeksi ovat nousseet suurten linjojen ja yhteiskunnan laajojen muutosten ohella paikallisuus ja alueellisuus (Itkonen & Salmikangas 2004, 126).

Hyvinvointia edistäviä liikuntapalveluja tarjoavat kunnissa eri tahot. Liikuntalain mukaan yleisten edellytysten luominen liikunnalle on julkisen puolen eli valtion ja kuntien tehtävä. Liikuntalaissa (1998) määritellään tehtävän jako seuraavasti: ”Yleisten edellytysten luominen liikunnalle on valtion ja kuntien tehtävä. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt.” Liikuntatoiminnan järjestämisestä vastaavat siis pääasiassa erilaiset liikunta- ja urheiluseurat. Liikuntalaki määrää, että kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. (Liikuntalaki 1998 2 §). Uudessa vuonna 2010 voimaan tulleessa liikuntalaissa ei ole muutoksia koskien liikuntaseurojen toimintaa ja tukemista.

Suomessa on perustettu 1900-luvulla noin 140 000 yhdistystä, joista toiminnassa on tällä hetkellä noin 100 000. Liikunta- ja urheiluseuroissa elettiin nousukauden aikaan kulta-aikaa 1980-luvulla, jolloin myös uusien seurojen perustaminen oli vilkkainta. (Itkonen ym. 2000, 43.) Liikunta- ja urheiluseuroissa liikkui suomen aikuisväestöstä 440 000 ihmistä vuonna 2005 tehdyn tutkimuksen mukaan (Kansallinen liikuntatutkimus: Aikuisliikunta 2006, 38). Samana vuonna 3-18-vuotiaista lapsista ja

nuorista yhteensä 417 000 harrasti liikuntaa urheiluseuroissa. Tämä määrä tarkoittaa 42 prosenttia kaikista Suomen 3-18-vuotiaista lapsista ja nuorista (Kansallinen liikuntatutkimus: Lapset ja nuoret 2006, 20). Kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan seuroissa ja muissa liikuntajärjestöissä liikkuvat ovat myös lisänneet harrastettujen lajien määrää.

Salmikankaan mukaan kansainvälisissä vertailututkimuksissa on osoitettu, että yhdistysten varainhankinta pohjautuu lähinnä julkisen ja oman rahoituksen pariin ja ainoastaan kymmenesosa tulee yksityisten lahjoituksista (Salmikangas 2004, 51). Julkisesta rahoituksesta vastaavat pääasiassa kunnat ja niitä voidaan pitää liikunta- ja urheiluseurojen toiminnan kannalta tärkeimpinä tukijoina. Merkittävimpänä tuen muotona voidaan pitää kuntien tarjoamaa välillistä tukea liikuntapaikkojen ja –mahdollisuuksien ylläpitäjänä. Liikunta- ja urheiluseurat voivat hakea kunnilta harkinnanvaraista avustusta lähinnä lasten- ja nuorten toimintaan mutta myös muuhun toimintaan.

Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n (SLU) mukaan kuntien avustukset ovat keskimäärin 7 prosenttia seurojen toiminnan kokonaistuloista. Urheiluseurojen tukeminen on kunnille järkevää, koska sijoitus moninkertaistuu seurojen mittavan vapaaehtoistyön avulla. Ilman seurojen panostusta nykyistä liikuntatoimintojen määrää olisi tuskin edes mahdollista järjestää. Suomessa toimii yli puoli miljoonaa aikuista mukana liikunta- ja urheiluseurojen toiminnassa. Liikunta- ja urheiluseuroissa toiminta perustuu usein juuri vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistoimijoiden olemassaolon tärkeys on myös tieteellisesti tunnistettu.

Tärkein julkinen tuki liikunta- ja urheiluseuroille ovat kuntien omistamat ja ylläpitämät liikuntapaikat. Kunnat ohjaavat liikuntapaikkojen käyttöä erilaisin maksu- ja käyttövuoropoliittisin. Kuntatalouden taloudelliset paineet ja yhtäaikainen suurten liikuntalaitosten rakentaminen ovat tuoneet merkittäviä haasteita kuntien liikuntatoimille. Liikuntamahdollisuuksien turvaamiseksi on ollut välttämätöntä ottaa esimerkiksi Jyväskylässä käyttöön käyttömaksut useissa liikuntapaikoissa lisätäkseen tulokertymää. Paineet käyttömaksujen alentamiseen ovat kuitenkin suuret, edullisten ja maksuttomien tilavuorojen merkitys seuroille on merkittävä.

Suomessa useat kunnat ovat ulkoistaneet liikuntapalveluja seurojen järjestettäväksi ja hoidettaviksi. Päätehtävänään kunta rakentaa ja ylläpitää liikuntapaikkoja sekä tukee seurojen järjestämää liikuntatoiminnan järjestämistä. Urheiluseurojen harrastajaluvut kertovat seurojen olevan merkittäviä suomalaisten liikuttajia. Tutkimusten mukaan seuroja voidaan pitää tärkeinä liikunnallisen elämäntavan tukijoina varsinkin lapsuudessa ja nuoruudessa. Tiedetään, että oppiessaan harrastamaan liikuntaa jo lapsena yksilö liikkuu todennäköisemmin myös aikuisena. Vaikka toiminta seuroissa pohjautuu pääasiassa vapaaehtoistoimintaan, seuroissa on tällä hetkellä enemmän päätoimisia työntekijöitä kuin koskaan ennen. Seuroilla on kuitenkin yhä enemmän haastetta sitouttaa vapaaehtoisia toimijoita seuran toimintaan.

Resurssien ollessa pienet jokaisella yksittäisellä toimijalla on järkevää pohtia kuntien rajat ylittävien toimintojen mahdollisuuksia. Näin ollen talousvaikeudet lähentävät seuroja ja kuntia miettimään yhteiselon uusia muotoja. Seudullisella yhteistyöllä voidaan panostaa tähän haasteeseen entistä kustannustehokkaammin. Monipuolinen panostus kuntalaisten terveyteen kannattaa niin taloudellisesti kuin hyvinvoinninkin kannalta katsottuna. Esimerkiksi Muuramessa on tavoitteena aktivoida kuntalaiset liikuntaharrastusten piiriin tuomaan elämään terveyttä ja hyvinvointia, ennaltaehkäisemään sairauksia ja samalla saadaan taloudellisia säästöjä terveys- ja sosiaalisektoreilla (www.muurame.fi 6.12.2009). Tällä tavoin syntyvät tulevaisuudessa miljoonien säästöt koko Suomen mittakaavassa.

Jyväskylä, Muurame, Laukaa, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen ja Hankasalmi, muodostavat noin 165 000 asukkaan seudullisen alueen. Liikunnan seutuyhteistyöllä on tällä alueella jo perinteitä, sillä vanha Jyväskylä, entinen Jyväskylän maalaiskunta, Laukaa sekä Muurame ovat tehneet vuosia kuntien rajat ylittävää yhteistyötä ulkoilu- ja latureittien suunnittelussa, -rakentamisessa ja -ylläpidossa.

Pro gradu tutkimuksessani tutkin millaisia ovat liikunta- ja urheiluseurojen toiveet ja tarpeet koskien seudullista yhteistyötä Jyväskylän seudulla. Pro gradu tulee olemaan yksi osa tulevaa Jyväskylän seudun liikuntasuunnitelmaa. Tässä tutkimuksessa perehdytään urheiluseurojen käsityksiin seudullisesta yhteistyöstä, yhteistyömahdollisuuksista sekä urheiluseurojen toimintaympäristöstä. Tällä hetkellä Jyväskylän seudulla toimii noin 250 aktiivista liikunta- ja urheiluseuraa.

1 Tutkimuksen kuvaus

Tutkimukseni kohteena ovat Jyväskylän seudun liikunta- ja urheiluseurat. Tehtävä on selvittää Jyväskylän seudun liikuntaseurojen mielipiteitä ja kehittämisajatuksia seudun liikuntapalveluista ja tehtävistä sekä erilaisista yhteistyömahdollisuuksista. Tutkimuksen tavoitteena on kerätä tietoa, jotta kuntien liikuntatoimet pystyisivät entistä paremmin tunnistamaan seurojen tarpeet ja kehittämään palveluitaan tarpeita vastaaviksi.

Tässä tutkimuksessa tehtävänäni on selvittää ja kuvata, *millaisia ovat liikunta- ja urheiluseurojen toiveet ja tarpeet koskien yhteistyötä*. Tutkimus on jaettu 11 pääkappaleeseen, jotka sisällöltään ovat järjestelty helpottamaan lukijan ymmärrystä aiheeseen. Johdanto perehdyttää lukijan tulevaan tutkimukseen, jonka jälkeen kappaleissa yksi ja kaksi käsitellään tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimusongelmat. Tavoitteena on, että lukijalle muodostuu jo varhaisessa vaiheessa käsitys tutkimuksesta ja sen kulusta. Kappaleissa kolme ja neljä käsitellään tutkimuksen teoreettista taustaa ja määritellään keskeisimmät käsitteet tutkimuksen kannalta.

Kappaleessa kuusi esitellään tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät. Alalukuina kappaleessa käsitellään tutkimusstrategian valinta, aineiston hankinta ja käsittely, tulosten tulkinta sekä tutkimuksen luotettavuus. Tässä tutkimuksessa käytetään tutkimusmenetelmänä survey-tutkimusta, jota täydennetään avoimilla kysymyksillä, jotka ovat luokiteltu suurempiin kokonaisuuksiin. Seitsemännessä kappaleessa selvitetään tutkimuksen lähtökohdat sekä liikuntaseurojen taustatietoja.

Tutkimusmenetelmien jälkeen ovat vuorossa tulokset, pohdinta ja johtopäätökset kappaleissa kahdeksan ja yhdeksän. Tulokset – kappaleessa käydään läpi tutkimuskyselyn tulokset samassa järjestyksessä kuin tutkimuskysymykset on esitetty. Tämän järjestyksen on tarkoitus helpottaa lukijan ymmärrystä ja tutkimuksen seuraamista. Toimenpidesuosituksia ja jatkotutkimusaiheet ovat myös lueteltua kappaleessa yhdeksän osana johtopäätöksiä.

2 Tutkimusongelmat

Järvenpään ja Kososen (1999, 11) mukaan tutkimusongelma on tutkimuksen systemaattinen johtolanka. Tehtävänäni on selvittää ja kuvata, *millaisia ovat liikunta- ja urheiluseurojen toiveet ja tarpeet koskien yhteistyötä*. Tutkimuksella kerätään tietoa, jotta kuntien liikuntatoimet pystyisivät entistä paremmin tunnistamaan seurojen tarpeet ja kehittämään palveluitaan tarpeita vastaaviksi. Tavoitteena on parantaa kuntien liikuntatoimen ja seurojen välistä yhteistyötä sekä lisätä seurojen tyytyväisyyttä kuntaa kohtaan. Tutkimusmetodina tässä tutkimuksessa toimii survey-tutkimus, jossa strukturoimattomiin kohtiin on kyselyyn vastanneilla ollut mahdollisuus täyttää omia käsityksiä aiheesta. Seuroille lähetetty tutkimuskysely on lopussa liitteenä 1.

Tätä tutkimusongelmaa on perusteltua lähestyä hakemalla vastauksia osakysymyksiin. Kysymykset ovat laadittu perehtymällä tutkimusongelman teoriataustaan ja aikaisempiin tutkimuksiin. Osakysymysten avulla eri näkökulmat lähestyä asiaa ovat mahdollisimman hyvin edustettuina ja samalla päästään kartoittamaan yksityiskohtaisemmin tutkimuskohdetta. Näillä kysymyksillä tutkimusongelma on myös saatu rajattua käsittelemään tarkoin haluttua tutkimuskohdetta.

Tutkimuksen alussa kuvaillaan ja havainnollistetaan, millaisia liikunta- ja urheiluseuroja toimii Jyväskylän seudulla sekä millaisia taloudellisia lähtökohtia seuroilla on. Tämä on samalla tutkimukseni ensimmäinen osakysymys. Tarkentamalla yksityiskohtaisemmin millaisia seuroja tutkimuksessa käsitellään, on helpompi ymmärtää liikunta- ja urheiluseurojen käsityksiä yhteistyön eri muodoista.

Toisella ja kolmannella osakysymyksellä kerätään tietoa liikunta- ja urheiluseurojen käsityksistä palvelujen tuotannosta:

- Millainen on liikunta- ja urheiluseurojen osuus sekä rooli palvelujen tuotannossa?
- Millaisia ovat liikunta- ja urheiluseurojen käsitykset kuntien järjestämistä liikuntapalveluista?

Neljännellä osakysymyksellä on tavoitteena saada vastauksia liikunta- ja urheiluseurojen käsityksiin keskinäisestä yhteistyöstä sekä yhteistyöstä eri toimijoiden kesken. Viidennellä osakysymyksellä halutaan selvittää liikunta- ja urheiluseurojen odotuksia kuntien kehittämistoimenpiteistä ja uusien liikuntapaikkojen rakentamisista.

- Millaista yhteistyötä liikunta- ja urheiluseurat haluavat kunnallisen liikuntatoimen, yksityisten toimijoiden ja muiden seurojen kesken?
- Millaisia odotuksia liikunta- ja urheiluseuroilla on kuntien liikuntatoimen suhteen?

Vapaaehtoistyö on olennainen osa seurojen toimintaa. Valtaosa läntisen maailman liikunta- ja urheiluorganisaatioista voidaan luokitella vapaaehtoistoimintaan perustuviksi organisaatioiksi (Koski 1994, 14). Kuudennella eli viimeisellä osaongelmalla halutaan selvittää liikunta- ja urheiluseurojen käsityksiä vapaaehtoistyön kehityksestä:

- Miten liikunta- ja urheiluseurojen vapaaehtoistyö tulee kehittymään tulevaisuudessa?

3 Tutkimuksen teoreettinen tausta ja tutkimuksen keskeisimmät käsitteet

3.1 Valtion liikuntapolitiikka

Valtio ja kunnat toimivat liikunnan kentällä useissa rooleissa. Eduskunta, hallitus ja opetusministeriö ohjaavat liikunta- ja urheilusektorin toimintaa laein, asetuksin ja muiden säädösten avulla. Lisäksi valtio ja kunnat tukevat liikuntajärjestöjä ja ohjaavat niiden toimintaa asettamalla tukea koskevia ehtoja. (Opetusministeriö 2008b, 16.) Valtionhallinnossa liikuntatoimi kuuluu opetusministeriön alaisuuteen ja ministeriön asiantuntijaelimenä toimii valtion liikuntaneuvosto.

Valtion liikuntapolitiikka Suomessa juontaa juurensa maan itsenäistymisen aikoihin. Valtionavuilla on liikuntapolitiikkaa tehty 1920-luvulta lähtien. Alkuaikoina valtionvallalla ei itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä ollut juurikaan yhtenäistä ja suunnitelmallista liikuntapoliittista strategiaa, vaan alussa esillä oli lähinnä kannustavia ja myöhemmin holhoavia piirteitä. Ensimmäiset alan virkamiehet palkattiin vuonna 1938 ja opetusministeriön yleisen osaston alaisuuteen perustettiin vuonna 1966 erityinen urheilu- ja nuorisotoimisto. Urheilulautakunnan tilalle perustettiin vuonna 1967 valtion liikuntaneuvosto ja samalla käynnistyi myös valtion liikuntatieteellisen toimikunnan eli nykyisen liikuntatieteellisen neuvoston työ. (Kulha 1995, 13–14.)

Kulhan (1995, 14) mukaan viimeisten vuosikymmenten aikana urheiluhallinto on aikaisempaa tarkemmin määritellyt valtion liikuntapolitiikan suuntaviivat, joiden puitteissa valtiovalta edistää maan liikuntatoimintaa. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että liikunnan käytännön edellytyksistä huolehtii julkinen valta ja urheilujärjestöt puolestaan pyrittävät varsinaista urheilutoimintaa.

Valtion liikuntaan kohdistetut määrärahat ovat olleet hienoisessa kasvussa koko 2000-luvun (taulukko 1). Valtion liikuntamäärärahat ovat tällä vuosituhanella kasvaneet jatkuvasti ja vuosina 2007–2009 summa on ylittänyt jo 100 miljoonan euron rajapyykin. Vaikka viime vuosina budjetti on ollut nousussa, niin edelleenkin ei päästä sille

tasolle, jossa oltiin ennen 1990-luvun alun lamaa. (www.kihu.jyu.fi/faktatietopankki 5.12.2009.)

Vuosi	Liikuntamäärärahat (milj. €)	Liikuntamäärärahat, indeksoitu v. 2000=100
1990	72,2	89,4
1991	78,8	93,5
1992	80,2	92,6
1993	80,6	91,4
1994	73,2	82
1995	73,3	80,8
1996	71,9	77,8
1997	78,7	84,4
1998	83,5	87,5
1999	78,3	80,7
2000	79,9	79,9
2001	81,6	78,5
2002	84,4	78,7
2003	85,7	78
2004	90	79,8
2005	93	79,9
2006	99	82,7
2007	100,2	80,9
2008	104,1	79,8
2009	116,1	89

Taulukko 1: Valtion liikuntamäärärahat 1990–2009. (www.kihu.jyu.fi/faktatietopankki 5.12.2009.)

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa liikuntapolitiikan kehittämisen tavoitteena ovat olleet alueellinen ja sukupuolten välinen tasa-arvoisuus sekä liikuntapalvelujen hyvä saavutettavuus. Hallitusohjelman mukaan liikuntapolitiikalla edistetään väestön hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä elämänkaaren eri vaiheissa painopisteen ollessa lasten ja nuorten liikunnassa. Tavoitteena on vahvistaa paikallisen tason toimintaedellytyksiä, liikunnan laaja-alaista tasa-arvoa sekä liikunnan asemaa kunnallisena peruspalveluna. Lisäksi hallitusohjelmalla tuetaan eettisen ja yhteiskuntavastuullisen sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävän huippu-urheilun edellytyksiä. (Valtioneuvosto 2009, 7.)

Yhtenä hallitusohjelman liikunnan edistämisen tavoitteena ja tehtävänä on, että kansalaisjärjestöjen merkitys liikunnan organisoijana kasvaa ja järjestöjen ammattimainen osaaminen vahvistuu. Vastuutahoina periaatepäätökseen ovat kirjattuina opetusministeriö, Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU), Nuori Suomi sekä

Kunto ry. Vuonna 2008 käynnistetyin liikunta- ja urheiluseurojen kehittämisen pilottihankkeen tavoitteena on seuratoiminnan monipuolistaminen ja laadun parantaminen tukemalla päätoimisten toimihenkilöiden palkkaamista sekä myöntämällä kehittämistukia. Pilottihankkeeseen ohjataan hankekaudella 2009–2011 lähes 7 miljoonaa euroa. (Valtioneuvosto 2009, 44–45.) Jyväskylästä hankkeessa on mukana 10 seuraa.

Liikuntapaikkarakentamisen Suunta 2011- asiakirjan mukaan rakennettujen liikuntapaikkojen paikallisella tasolla määritettävällä käyttöpolitiikalla (sis. käyttövuoro- ja taksapolitiikat) pitäisi tukea nimenomaan hallitusohjelman linjauksissa esitettyjä tavoitteita. Olennaista on suunnata liikuntapaikkarakentamisen avustuksia sellaiseen rakentamiseen, joka tukee liikunnallisesti passiivisten henkilöiden aktivoimista sekä sellaisia lajeja, joilla on eniten potentiaalisia harrastajia. (Liikuntapaikkarakentamisen Suunta 2011 2008, 22.) Näin ollen etusijalle nousevat esimerkiksi uimahallit ja lähiliikuntapaikat.

Liikuntapaikkarakentamisen Suunta 2007 – asiakirja on yksi keskeisistä strategisista välineistä toteutettaessa liikuntalain velvoitetta, jonka mukaan opetusministeriön tehtävänä on liikuntatoiminnan yleinen johtaminen ja kehittäminen. Asiakirjassa kuvataan tavoitteita ja toimenpiteitä, joita opetusministeriön asiantuntijaelimenä toimiva Valtion liikuntaneuvosto ja sen rakentamisjaosto pitävät tärkeinä kehitettäessä liikunnan olosuhteita strategiajaksolla. (Valtion liikuntaneuvosto 2005, 2.)

Suomalaisen liikuntatieteellisen tutkimuksen kehittämislinjoja on hahmotettu 1970-luvun alusta lähtien liikuntatieteellisen tutkimuksen suunta -asiakirjoilla, joita on tähän mennessä ollut käytössä jo seitsemän. Uusin asiakirja on julkaistu vuonna 2005 ja se on nimeltään *Tutkimus väestön liikuntakyvyn, liikuntahalun ja liikuntataitojen edistäjänä. Liikuntatutkimuksen suunta vuoteen 2010*. Tutkimusohjelmat ovat nostaneet esiin liikuntatieteiden ajankohtaisia haasteita ja lisäksi niissä on esitetty liikuntatieteellisen tutkimuksen resursointi- sekä muita kehittämistavoitteita. Yksi tutkimusohjelma-asiakirja laaditaan aina neljä- tai viisivuotiskaudelle. Keskeistä asiakirjoissa ovat varsinaisten linjausten lisäksi olleet kysymykset, jotka liittyvät liikuntatieteiden hallinnolliseen asemaan, tehtäviin, resursointiin ja vaikuttavuuteen. (Opetusministeriö 2005, 3-6.)

Kansallista liikuntaohjelmaa valmistelevan toimikunnan väliraportissa *Liikunta valintojen virrassa* – asiakirjassa (Opetusministeriö 2007, 6) kuvataan ja arvioidaan liikuntakulttuurin nykytilaa ja kehittämishaasteita. Väliraportissa erikseen koottu toimikunta asiantuntijoista esittää tavoitteita ja konkreettisia, aikataulutettuja kehittämisehdotuksia mm. paikallistason liikuntatoiminnan, erityisesti seuratoiminnan edellytysten parantamiseksi ja yhteistyön lisäämiseksi kunnan ja muiden paikallisten toimijoiden kesken; liikuntamahdollisuuksien lisäämiseksi päiväkot-, koulu- ja opiskeluympäristöissä sekä yhteistyön lisäämiseksi näiden ja järjestösektorin kesken; eettisten toimintatapojen sekä menetelmien vahvistamiseksi ohjaus- ja valmennustoiminnassa työnjaon selkiyttämiseksi että yhteistyön edistämiseksi eri hallinnonalojen ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kesken.

Toimikunta asettaa lisäksi muita omiin selvityksiin perustuvia tavoitteita ja tekee eri osa-alueisiin liittyviä konkreettisia kehittämisehdotuksia sekä laatii suosituksia ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden seurannasta. Toimikunnan esitykset ja suositukset on kuvattu tarkemmin *Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla* -asiakirjassa, joka on ehdotuksena kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta (2008).

Asiakirjassa *Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla* toimikunta esittää 43 toimenpidesuosituksen, joista keskeiset 11 suositusta kohdistuvat mm. seuraaviin toimenpiteisiin: 1. käynnistetään valtion suora liikunta- ja urheiluseurojen kehittämistuki seurojen toimintaedellytysten parantamiseksi, 2. korotetaan kunnille liikuntatoiminnan käyttökustannuksiin myönnettävää asukaskohtaista valtionosuutta, 3. korotetaan valtionavustuksen osuutta laajoille käyttäjäryhmille tarkoitettujen liikuntapaikkojen avustamisessa, 4. parannetaan kuntalaisten liikuntaedellytyksiä lisäämällä kunnan liikuntatoimen strategiatyötä, lisäämällä henkilöstön osaamista ja kehittämällä liikuntapalveluja Paras -hankkeen suuntaisesti, 5. lisätään opetusministeriön ja muiden hallinnonalojen yhteistyötä liikunnan ja hyvinvoinnin edistämässä yhteisen ”toimintakartan” avulla. (Opetusministeriö 2007, 10–11.)

Lääninhallitus (www.laaninhallitus.fi 30.8.2009) toteuttaa vuosittain sisäasiainministeriön toimeksiantona peruspalvelujen arviointia yhteistyössä opetusministeriön ja Suomen kuntaliiton kanssa. Arviointi on lääninhallitusten

lakisääteinen tehtävä, josta laaditaan vuosittain läänikohtainen ja valtakunnallinen arviointiraportti sekä annetaan hallintovaliokunnalle selvitys arvioinnin piiriin kuuluvien peruspalveluiden tilasta. Vuosittain arvioinnin kohteen vaihtuvat, esimerkiksi vuonna 2003 arvioitavana olivat kuntien lähiliikuntapaikat. Uusin arviointi on vuodelta 2008, jolloin arvioitavana olivat ikääntyvien liikuntapalvelut kunnissa. Vuoden 2008 arvioinnin keskeisimpänä tuloksena oli, että lähes kaikki kunnat järjestivät ohjattua liikuntaa Länsi-Suomen läänissä. Arvioinnin mukaan yli puolet kunnista on sitä mieltä, että ikääntyvien ohjatun liikunnan tarjonta ei ole riittävää varsinkaan maaseutumaisissa kunnissa. Pääasiassa järjestäjätahoina toimivat kunnan liikuntatoimi/vapaa-aikatoimi, erilaiset järjestöt sekä kansalais- tai työväenopisto.

Länsi-Suomen lääninhallituksen liikuntatoimen pääasiallisiin tehtäviin kuuluvat muun muassa valtion toimenpiteiden vaikutusten arviointi, liikuntapaikkarakentamisen tukeminen, ohjaus ja neuvonta sekä osallistuminen terveystoimintajärjestelmien tukemiseen. Läänin liikuntatoimi tekee muun muassa päätökset korkeintaan 700 000 euron liikuntapaikkarakentamishankkeiden avustamisesta, laatii läänin aluetta koskevan liikuntapaikkojen rahoitussuunnitelmaesityksen sekä tarjoaa rakennusteknisiä ja hallinnollisia asiantuntijapalveluja liikuntapaikkarakentamisen toteuttajille.

(www.laaninhallitus.fi 30.8.2009.) Lääninhallitukset myös asettavat järjestykseen oman alueensa yli 700 000 euron liikuntapaikkarakentamishankkeet, joiden valtionavustuksista päätöksen tekee opetusministeriö.

Alueelliset liikuntaneuvostot ovat läänin liikuntatoimen asiantuntijaelimiä. Neuvostoissa ovat edustettuina liikunnan tärkeimmät sidosryhmät: kuntien liikuntatoimi, liikunnan aluejärjestöt, osaamiskeskukset, erityisryhmien liikunta, kunto- ja terveystoiminta sekä kilpa- ja huippu-urheilu. Liikuntaneuvostojen tehtävänä on esimerkiksi liikuntapaikkojen rakentamisavustushakemuksista annettavan lääninhallituksen lausunnon valmistelu (opetusministeriön päätösvaltaan kuuluvat hankkeet) sekä liikunnan alueelliseen kehittämiseen ja valtakunnallisten ohjelmien toteutukseen osoitettuja määrärahoja koskevien päätösten valmistelu. (www.laaninhallitus.fi 22.10.2009.)

Uusi aluehallintolaki astui voimaan vuoden 2010 alusta. Uudistuksen yleisenä tavoitteena on kansalais- ja asiakaslähtöisesti, tehokkaasti ja tuloksellisesti toimiva

aluehallinto. Uudistuksella vahvistetaan ja lisätään maakunnan liittojen roolia ja asemaa aluekehitystyössä sekä edistetään valtion aluehallinnon ja maakunnan liittojen yhteistyötä. Hallituksen esityksen mukaan valtion aluehallinto on jaettu kahteen monialaiseen viranomaiseen eli ELY:n ja AVI:n. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristö- eli ELY -keskuksiin (15 kpl) on koottu entisten TE-keskusten, alueellisten ympäristökeskusten, tiepiirien sekä lääninhallitusten liikenne- ja sivistysosastojen tehtäviä sekä palveluita. Osa palveluista on siirtynyt samaan aikaan perustettuihin aluehallintovirastoihin eli AVI – keskuksiin (6kpl). (www.vm.fi 22.10.2009.)

Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että kuusi ELY:ä kaikkiaan viidestätoista ELY:stä hoitaa liikuntatoimen asioita. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikilla ELY-alueilla ei työskentele liikuntatoimen virkamiestä, joka olisi perehtynyt liikunnan alaan, liikuntapaikkarakentamisen erityispiirteisiin sekä oman alueen liikuntaolosuhteisiin ja toimijoihin. (Valtion liikuntaneuvosto 2009a, 1-3.) Uuden lainsäädännön mukaan maakunnan liitto asettaa alueellisen liikuntaneuvoston, joka toimii elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asiantuntijaelimenä. Keski-Suomen ELY sijaitsee Jyväskylässä ja sen tehtävänä on muun muassa alueidenkäyttö, sekä yhdyskuntarakenne ja rakentamisen ohjaus. Vaasan ELY:n on koottu kirjasto-, liikunta- sekä nuorisotoimi ja alueista siinä ovat mukana Keski-Suomen maakunnan lisäksi niin Keski-Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Pirkanmaan maakunnat.

Valtakunnan tason suositukset ja strategiat tarjoavat hyvän pohjan niin läänin kuin kuntien liikuntatoimen kehittämiseksi ja toiminnan suuntaamiselle. Jotta erilaiset liikuntasuositukset ja toimenpiteet siirtyvät teoriasta käytäntöön tarvitaan eri liikunta-alalla toimivien, kuten esimerkiksi kuntien hallintokuntien, koulujen, kotien, järjestöjen, seurojen sekä muiden paikallisten toimijoiden, välistä yhteistoimintaa.

3.2 Seudullisuus

Jauhiaisen ja Niemenmaan (2006, 221) mukaan käsite seudusta on muotoutunut suomalaisen aluehallinnon järjestelmään 1990-luvulla. Seudut perustuvat työssäkäyntialueisiin ja Suomessa niitä on vajaat sata. Seudut koostuvat suuremmasta keskuksesta ympärillä olevineen alueineen, jonka sisällä ihmiset elävät jokapäiväistä elämäänsä töissä käynteineen ja harrastuksineen. Seudullisuus ja alueellisuus ovat nousseet suurten linjojen ja yhteiskunnan laajojen muutosten ohella mielenkiinnon ja tutkimuksen kohteeksi (Itkonen & Salmikangas 2004, 126). Myös liikunnan yhteiskuntatutkimuksessa paikallisuus on noussut uudeksi mielenkiinnon kohteeksi (Itkonen & Simula 2008, 176).

Kuntien seudullinen yhteistyö on noussut yhdeksi kuntien keskeisimmistä haasteista. Yhteistyö voidaan määritellä tarkoittavan yhteistä pyrkimystä kohti yhteisesti hyväksytyä, näköpiirissä olevaa päämäärää tai toivottua vaikutusta. Tärkeimpinä lähtökohtina seudulliselle yhteistyölle nähdään monet kuntien toimintaympäristön muutokset, kuten työssäkäyntialueisiin perustuva seutuistumiskehitys ja kuntien tarve koota voimavaroja tehtäviensä hoitamiseen.

Alueellisessa ja seudullisessa suunnittelussa on kysymys arkipäivän asioista: missä liikumme tehdessämme ostoksia, käydessämme työssä tai lähtiessämme harrastuksiin. Tarkoituksena alueellisella suunnittelulla on suunnitella muun muassa maa- ja vesialueiden käyttöä sekä palveluita kuntatasolla ihmisten lähiympäristöön. Ajankäytön huomioiminen on suunnittelussa tärkeää. Maankäytön suunnittelussa tehdään ratkaisuja pitkälle tulevaisuuteen eli kymmenien tai jopa satojen vuosien aikajänteellä. (Jauhiainen & Niemenmaa, 14.) Merkittävä haaste kunnissa on tapa järjestää ihmisten arkipäivää tukeva palvelurakenne ja elinympäristö. Yhdyskuntasuunnittelulla ja kaavoituksella on merkittävä asema, kun luodaan välittömiin asumisympäristöihin houkuttelevia arkiliikunta- ja virkistytymismahdollisuuksia.

Suomessa alueellisesta suunnittelusta vastaavat pääasiassa julkinen sektori eli valtion ja kuntien muodostama kokonaisuus. Aluepoliittinen kehittämisvastuu taas on maakuntien liitoilla. Maakuntien liittojen uudet tehtävät aluehallinnon uudistamisen myötä

käsittävät pääasiassa lääninhallituksista siirtyviä tehtäviä ja ovat luonteeltaan pääasiassa nimenomaan erilaisia kehittämistehtäviä.

Maankäytönsuunnittelussa kunnilla on kehittämisessä välttämättömän kaavoituksen monopoli, jonka soveltamista valtio ohjaa normeillaan. Konkreettisessa suunnittelutyössä julkinen sektori käyttää useasti apunaan yksityisiä toimijoita. Toisinaan ne toteuttavat suunnittelu- ja kaavoitusprosessin kokonaan, jolloin julkisen sektorin rooli on lähinnä vastata suunnitelman hyväksymisestä ja kehittämisen valvonnasta. Edellytyksenä julkis-yksityiseltä yhteistyöltä vaaditaan oikeudenmukaisuutta, taloudellista tehokkuutta ja hyviä suunnitelmia. (Jauhiainen & Niemenmaa, 17.) Kumppanuusmalli *public-private-partnership* (PPP-malli) tulee kysymykseen myönnettäessä avustuksia. PPP-mallilla tarkoitetaan julkisen ja yksityisen toimijan välistä sitoumusta esimerkiksi rakennushankkeen osalta. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011, 30.)

Yleistä etua pidetään perusteluna julkiselle suunnittelulle. Kunnan tehtävänä on liikuntalain (1998) 2 §:n mukaan luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle. Uusin liikuntalaki on astunut voimaan vuoden 2010 alusta ja siinä ei ole merkittäviä muutoksia tältä osin. Liikuntapaikkasuunnittelun keskeisiä tavoitteita on luoda asuinalueille riittävät liikuntamahdollisuudet alueen asukkaiden hyvinvoinnin ja liikunnan harrastamisen mahdollistamiseksi. Julkisen suunnittelun perustana ovat yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja kestävä kehitys. Useimmissa tapauksissa kunnat omistavat myös suurimman osan, eli noin 75 prosenttia, liikuntapaikoista.

Yksityinen sektori, kuten maanomistaja voi olla päätoimijana suunnitteluprosessissa. (Jauhiainen & Niemenmaa, 18.) Mikäli yksityinen toimija hakee tukea valtiolta esimerkiksi liikuntapaikkarakentamiseen, edellytetään kunnan lausuntoa hankkeen soveltuvuudesta kunnan liikuntapaikkapalvelujen kokonaisuuteen sekä lausuntoa kunnan sitoutumisen asteesta hankkeen toteutukseen ja/tai ylläpitoon. Viime kädessä kunnan tulee hallita ja koordinoida kunnan kaikkien liikuntapaikkojen kokonaisuutta. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011, 30.)

Taulukossa 2 on esitetty liikuntapaikkojen lukumäärä Jyväskylän seudun kunnissa sekä vertailun vuoksi Länsi-Suomessa että koko Suomessa yhteensä. Lukumäärään on laskettu kaikki liikuntapaikat, myös muut kuin kunnan omistamat. Tiedot perustuvat vuoden 2008 aikana Suomalaisten liikuntapaikkojen tietopankkiin eli LIPAS-tietokantaan päivitettyihin tietoihin.

Liikuntapaikka	Jyväskylä	Muurame	Laukaa	Petäjävesi	Hankasalmi	Toivakka	Uurainen	Länsi-Suomi	koko Suomi
Ulkokentät	123	13	45	8	9	5	10	532	9583
Sisäliikunta-paikat	119	11	21	4	4	2	5	2166	6036
Vesiliikunta ja virkistyspaikat	65	9	22	3	4	2	5	1141	2918
Eläinurheilu-alueet	3	-	8	1	1	-	-	146	462
Maastoliikunta-paikat	123	18	45	12	17	14	16	3420	8438
Erityisurheilu-paikat	7	1	4	2	3	-	-	414	1150
Liikuntapaikat yhteensä	440	52	145	30	38	23	36	7819	28587
Asukasta/liikuntapaikka	294	177	124	132	145	103	94	237	186

Taulukko 2. Liikuntapaikkojen lukumäärät suhteutettuna väestömäärään liikuntapaikkaryhmittäin

Verrattaessa liikuntapaikkojen lukumäärää kuntien asukaslukuun, on Uuraisilla ja Petäjävedellä liikuntapaikkoja suhteessa eniten asukasmäärään verrattuna (taulukko 1). Uuraisilla yhtä liikuntapaikkaa kohden on kunnassa 94 asukasta, kun taas Jyväskylässä on yhtä liikuntapaikkaa kohden 294 asukasta. Koko Suomessa yhtä liikuntapaikkaa kohden asuu noin 186 asukasta, mutta Länsi-Suomessa tilanne on hieman tätä heikompi, sillä asukkaita on keskimäärin 237 per liikuntapaikka.

Huomioitavaa tässä kuitenkin on, että jaottelu per asukas – periaatteella ei aina anna oikeutta tuloksen todellisuudesta. Se ei ota huomioon esimerkiksi välimatkoja, kuten kuinka pieni on kunnan pinta-ala suhteutettuna asukasmäärään. Jaottelu ei myöskään kerro liikuntapaikkojen laadusta ja kunnosta vielä mitään mutta toisaalta antaa edes jonkinlaisen kuvan liikuntapaikkojen määrästä.

3.3 Seudullinen yhteistyö liikunnassa

Maailman sotien jälkeen julkisen liikuntahallinnon ja paikallisten liikuntajärjestöjen yhteistoiminta on merkittävästi myötävaikuttanut suomalaisen liikuntakulttuurin syntymiseen. Yhdessä nämä toimijat ovat vastanneet paikallisista liikunta-asioista ja toiminta on perustunut luottamukseen ja pysyviin henkilöstösuhteisiin. Toimintaympäristö on kuitenkin merkittävästi muuttunut viimeisten viidentoista vuoden aikana ja se on tuonut osaltaan omat haasteensa. (Karimäki 2006, 63.)

Karimäki (2006, 63) kuvaa taloudellisen tilanteen ja epävarmuuden näkyvän liikuntakulttuurin rahoituksessa ja liikuntaedellytysten luomisessa. Yhteistyökumppaneita haetaan aiempaa ennakkoluulottomammin samalla kuin poikkihallinnollista yhteistoimintaa pyritään tehostamaan. (2006, 63). Kaupunkien liikuntatoiminnassa yhteistoiminnallisuuden edistäminen nähdään tavoiteltavana ja hyödyllisenä kehityssuuntana (Suomi ym. 2004, 94). Karimäen (2006, 64) mukaan kunnan liikuntatoimessa paikalliset seurat koetaan edelleenkin keskeisiksi toimijoiksi ja yhteiskumppaneiksi sekä vastavuoroisesti seurat kokevat liikuntatoimen tärkeäksi muun muassa liikuntapaikkojen ylläpitäjinä ja luojina. On siis molempien osapuolten etu, että liikuntatoimi pysyy vahvana.

Kun yksittäisten kuntien voimavarat eivät riitä, on luontevaa kehittää kuntien välistä yhteistyötä. Seudullisella yhteistyöllä pyritään vahvistamaan seudun kuntien elinvoimaisuutta, vetovoimaisuutta, elinkeinoelämää, työllisyyttä sekä peruspalveluita ja erityisosaamisen turvaamista (www.kunnat.net 23.5.2009). Seutuyhteistyön onnistuminen riippuu luonnollisesti siitä, miten laadukasta toiminta on ja miten jo olemassa olevia vahvuuksia sekä tarkennettua työnjakoa kyetään hyödyntämään kokonaisuuden kannalta järkevästi (Karimäki 2007, 4).

Alueen ympäristötekijät, elinkeinorakenne, sijainti ja seura-aktiivisuus voivat määrittää pitkälti liikkumiskäyttäytymistä tietyllä seudulla. Tutkimalla pieniä syrjäisempiä alueita suurempien alueiden ohella, voidaan saada paljon intensiivisempää ja eriytyneempää tietoa yhteiskunnallisen muutoksen moninaisuudesta (Itkonen & Salmikangas 2004, 126–139).

Seutuyhteistyötä liikunnan alueella on kehitetty aikaisemmin muun muassa Etelä-Kymenlaaksossa, jossa mukana oli Kotka, Miehikkälä, Pyhtää, Virolahti ja Hamina. Alussa mukana oli myös Vehkalahti, joka teki liitoksen Haminaan prosessin aikana. Alueella laadittiin vuonna 2003 yhteinen liikuntastrategia, jonka tarkoituksena oli alueen kuntien yhteistoiminnallisuuden kehittäminen liikunnan avulla. Strategian keskeisimpänä tavoitteena oli tuottaa ja turvata liikuntapalvelujen saanti alueella asuville sekä siellä vieraileville. Tavoitteeseen pääsemiseksi keskeiseksi toimenpiteeksi strategiassa nähtiin aikaisempaa merkittävästi enemmän kuntien liikuntatointen yhteistoiminnallisuuden kehittäminen. (Suomi & Metsäranta 2003, 3-7.)

Heinilän mukaan liikuntaseurat muodostavat keskenään alueellisia ja lajikohtaisia järjestöverkostoja. Järjestöihin kuulumattomia seuroja on hyvin vähän, joten järjestyneisyys osoittaa, että tällainen jäsensuhde koetaan hyödylliseksi ja se on omiaan edistämään seurojen tarkoituksien toteutumista. (Heinilä 1986, 13.)

3.4 Seudullinen yhteistyö Jyväskylän seudulla

Uudessa Jyväskylässä on asukkaita yhteensä noin 130 000 ja koko jyväskylänseudun alueella kaikkiaan 168 100 (taulukko 3). Seutu tunnetaan työstä maamme sivistyksen hyväksi niin koulujärjestelmän kuin kulttuurinkin osalta. Seudun kumpuilevat maastot tarjoavat monipuoliset mahdollisuudet luonnossa liikkujalle ympäri vuoden. Tässä tutkimuksessa Jyväskylän seutuun luetaan Jyväskylän lisäksi kunnat Muurame, Laukaa, Hankasalmi, Petäjävesi, Uurainen ja Toivakka (kuva 1).

Väkiluku kunnittain	
Jyväskylä	129327
Laukaa	17979
Muurame	9218
Hankasalmi	5514
Petäjävesi	3964
Uurainen	3369
Toivakka	2371

Taulukko 3: Väkiluku kunnittain (Väestötietojärjestelmä 20.10.2009)

Seudun suurimpana kasvukeskuksena on Jyväskylä (taulukko 3) ennen Laukaata. Jyväskylä on ollut kaupunki vuodesta 1837. Vuonna 2009 Jyväskylä teki kuntaliitoksen Jyväskylän maalaiskunnan ja Korpilahden kanssa, jolloin asukasmäärä kasvoi kymmenillä tuhansilla ja alueen pinta-ala moninkertaistui.

Jyväskylä sijaitsee Päijänteen pohjoispäässä, kolmen suuren vesireitin risteyksessä. Matkailukaupunkina Jyväskylä on kävijämääriltään Suomen suosituimpia. Sadat tuhannet katsojat seuraavat vuosittain yhtä Suomen tunnetuinta liikuntatapahtumaa eli maakunnan teiden varsilla ajettavaa Jyväskylän Suurajoa, nykyiseltä nimeltään Neste Rally Finlandia. Kilpailu on yksi kansainvälisesti tunnetuimpia tapahtumia Suomessa ja tapahtumasta on kerätty runsaasti myös tutkimustietoa (ks. esim. Salminen & Aalto 2004).

Jyväskylän kaupunki tunnetaan monialaisen, korkeatasoisen ja elinikäisen koulutuksen kaupunkina. Kaupungissa on yli 46 000 koululaista ja opiskelijaa. Nuoresta väestörakenteesta pitävät huolen Jyväskylässä sijaitsevat ammattikorkeakoulu, yliopisto ja peruskoulutusopetusta antavat koulut, lukiot sekä ammatilliset oppilaitokset. (www.jyvaskyla.fi 6.12.2009) Jyväskylän seudun kunnista myös Laukaa ja Muurame ovat väestörakenteeltaan varsin nuorta. Laukaassa alle 15 –vuotiaiden asukkaiden osuus väestöstä on noin 21 % (www.laukaa.fi 6.12.2009) ja Muuramessa vastaava luku on noin 24 % (www.muurame.fi 6.12.2009).

Kuva 1. Jyväskylän Seutu (Jyväskylän Seudun Matkailu 2009)

Valtioneuvosto käynnisti hankkeen nimeltä Paras – hanke kunta- ja palvelurakenteen uudistamiseksi vuonna 2005. Hankkeen lähtökohtana ja tavoitteena on turvata kansalaisille kuntien vastuulla olevat hyvinvointipalvelut. Jyväskylä, Muurame, Laukaa, Petäjävesi, ja Toivakka muodostavat laissa mainitun kaltaisen kaupunkiseudun, jonka tuli tehdä selvitys seutuyhteistyöstä. Uudessa seudullisessa liikuntasuunnitelmassa mukaan on otettu myös Hankasalmi ja Uurainen lähiseutuina. Yhteistyötä voidaan tarkastella kolmen osa-alueen kautta eli Liikunnallisen elämäntavan ja terveyden edistämisen, Liikuntapaikkojen kunnossapidon sekä Suunnittelun ja yhteistoiminnan kehittämisen. (Karimäki 2007, 5-17.)

Karimäen mukaan (2007, 5-17) kunnan rooli asukkaiden arkipäiväisen hyvinvoinnin tukemisessa jää vajaaksi, mikäli liikunnan edistämistä ei mielletä eri hallintokuntien yhteisenä tehtävänä. Poikkihallinnollisella yhteistyöllä voidaan edistää seudun liikuntaa olennaisesti. Jyväskylässä on tehty vuosia yhdessä työtä liikuntatoimen, terveystoimen ja sosiaalitoimen kesken erinomaisin tuloksin. Toimintamallit ovat vakiintuneita ja hyviksi koettuja. Vakiintuneiden toimintamallien lisäksi seudullista terveyden edistämistä vauhditetaan erilaisilla hankkeilla. Vuosina 2006–2008 toimi yhteinen seudullinen terveys- ja erityisliikunnan kehittämishanke TERLI, jonka tavoitteena oli vakiinnuttaa yhteinen erityis- ja terveystoiminnan toimintamalli. (Karimäki 2007, 5-17.)

TERLI -hankkeen hallinnoijana toimi Jyväskylän kaupunki. Mukana hankkeessa olivat lähikunnista Hankasalmi, Jyväskylä, Jyväskylän maalaiskunta, Korpilahti, Laukaa, Muurame, Toivakka ja Uurainen. Kuntien hallinnonaloista mukana olivat liikuntatoimi, sosiaalitoimi, terveystoimi, opetustoimi ja tekninen toimi. Hankkeen tarkoituksena oli pilotoida ja vakiinnuttaa hankekuntiin yhteinen terveys- ja erityisliikunnan toimintamalli, jossa julkinen ja yksityinen sektori sekä kansalaistoimijat yhteistyössä toteuttavat yli kunta- ja hallinnonrajojen ennaltaehkäiseviä ja kuntouttavia liikuntapalveluita. (www.jyvaskylanseutu.fi 1.12.2009.)

TERLI -hankkeen loppuraportin mukaan tuloksena hankkeessa verkostoitui kunnallisia toimijoita, kansalaistoimijoita ja yksityisen sektorin toimijoita kehittämään terveys- ja erityisliikuntaa omissa kunnissaan, alueellisesti ja seudullisesti. Hankkeen aikana muun muassa käynnistettiin ja tuettiin liikuntatoimintaa, koulutettiin ohjaajia ja lisättiin

tiedotusta terveys- ja erityisliikunnan ajankohtaisista asioista. (www.jyvaskylanseutu.fi 1.12.2009.)

Ulkoilureittien suunnittelussa ja ylläpidossa on yhteistyötä tehty Jyväskylän seudulla vuosia. Se on tiivistynyt esimerkiksi seudullisen retkireitin kehittämiseen. Reitti kulkee Jyväskylän, Jyväskylän maalaiskunnan, Muuramen ja Laukaan alueilla yli kuntarajojen. Reitti palvelee sekä seudun asukkaita että matkailijoita ympärivuotisesti. (Karimäki 2007, 5-17.)

Seudullista yhteistyötä terveyden ja liikunnan edistämiseksi Jyväskylän seudulla on kokeiltu myös vastaamalla ikääntyvän väestön palvelutarpeiden kasvuun yhdistämällä seudun kuntien voimavaroja suunnittelutyöhön ja palveluiden järjestämiseen. Voimavaroja yhdistämällä voidaan seudulla varmistaa erityispalvelujen keskittäminen ja kustannussäästöt sekä varmistetaan henkilöstön ammattitaito, työolot, henkilöstön saatavuus ja hyvinvointi kaikissa kunnissa.

3.5 Liikuntasuunnittelu

Liikuntasuunnittelun käsite johdetaan yleisistä suunnitteluteorioista. Erkki Huovisen mukaan suunnittelulla tarkoitetaan keinoja ja toimintaa, joilla ratkaistaan ja säännellään ongelmia siten, että tavoitteet ja keinot muodostavat järkevän kokonaisuuden (2009, 106).

Liikuntasuunnittelu on Suomessa aina ollut vahvasti sidoksissa vapaa-ajan liikuntapaikkojen suunnitteluun ja rakentamiseen. Viime vuosina liikuntasuunnittelua on kehitetty yhä osallistuvampaan suuntaan. Tarkoituksena on ollut ottaa mukaan suunnittelukohdetta käyttäviä erilaisia ryhmiä kuten urheilijoita, valmentajia ja kansalaisaktiiveja. Tavoitteena vuorovaikutteisella liikuntasuunnittelulla on, että ammattisuunnittelijat saisivat käyttöönsä erilaisten käyttäjäryhmien elämis- tai elämysmaailmasta nousevaa elämystietoa. (Suomi 2008, 22.)

Vuorovaikutuksen ja osallistumisen korostuminen maankäyttö- ja rakennuslaissa on osa kehitystä asiantuntijavaltaisesta suunnittelusta kohti monipuolisempaa suunnittelua,

korostavat Jauhiainen ja Niemenmaa teoksessaan Alueellinen suunnittelu. Heidän mukaansa suunnitteluun osallistumisesta alettiin keskustella 1960-luvun lopulla yhteiskunnallisen liikehdinnän myötä ja vaadittiin suunnittelun demokratisoimista. Nykyään osallistuminen on tiiviisti osa lainsäädäntöä. (2006, 256.)

Tavoitteena vuorovaikutteisessa suunnittelussa on neuvoteltu lopputulos, ei viranhaltijoiden ja päätöksentekijöiden yksipuolinen ratkaisu. Kuntalaiset eivät enää hyväksy asioita perustelematta tai korkeampaan auktoriteettiin vedoten, vaan nykyään vaaditaan yhä suurempaa keskinäistä luottamusta osapuolten välillä. Luottamusta on myös aktiivisesti ylläpidettävä, sillä ilman luottamusta yhteistyö on satunnaista eikä vastakkaiseen osapuoleen luoteta. (Beck, Giddens & Lash 1995, 253.)

Vuorovaikutusta nykyaikaisessa liikuntasuunnittelussa onkin pyritty edistämään, vaikka täysin ongelmattomaa tämä ei ole. Tasavertainen keskustelutilanteen ollessa ihanne, todellisuudessa valta ja vallankäyttö ovat aina läsnä keskusteluissa. Kokonaisvaltaisena liikunnan asiantuntijana viranhaltija on keskusteluissa vahvassa asemassa, mikä osaltaan voi tukahduttaa tasavertaisen keskustelun. (Karimäki 2006, 63.) Kuitenkin avoimen keskustelun käymisellä osana suunnittelua tulisi pyrkiä välittömään vuorovaikutukseen eri toimijoiden kuten myös kuntalaisten kanssa.

On luonnollista, että eri osapuolet pyrkivät katsomaan asioita omista näkökulmistaan. Liikunnan viranhaltija tarkastelee liikunta-asioita kokonaisvaltaisesti ja tasapuolisesti, kun taas seuraihmisellä on omat lähtökohtansa ja tavoitteensa keskusteluissa. Liikunnan viranhaltijalta vaaditaan erinomaista pelisilmää näissä tilanteissa, jotta asioita saadaan vietyä eteenpäin takertumatta epäolennaisuuksiin.

Kunnallinen liikuntasuunnittelu edustaa käytännöllistä näkökulmaa, jossa pyritään tarkastelemaan kulloisenkin kunnan liikuntatoimintaa ja sen suhdetta harrastustoimintaan. Liikuntasuunnittelu ulottuu tai ainakin sen täten tulisi ulottua aina hanketasolle saakka, jotta suunnittelun laaja-alaisuus voitaisiin ulottaa liikunnan käytännölliselle tasolle. (Huovinen 2009, 107.)

Hyvä esimerkki onnistuneesta vuorovaikutussuhteesta kunnan viranhaltijoiden ja liikunta- ja urheiluseurojen väliltä löytyy myös Jyväskylän seudulta. Entisessä

Jyväskylän maalaiskunnassa käynnistettiin vuonna 2002 keskustelua, yhteistyötä ja verkostoitumista vauhdittava *Semafori*-hanke. Vuorovaikutuksen tiivistämisen tarve oli tiedostettu sekä liikuntapalveluiden että seuravaen keskuudessa. Semafori oli kunnan ja seurojen yhteinen kehittämis- ja keskustelufoorumi. Semaforin perusajatuksena on koota saman neuvottelupöydän ääreen maalaiskunnan liikunta- ja urheiluseuroja, liikuntapalvelujen edustajia sekä kunnan päätöksentekijöitä keskustelemaan paikalliseen liikuntakulttuuriin liittyvistä asioista. (Karimäki 2006, 65–67.)

Uudessa Jyväskylässä liikuntaseurojen väen kokoaa yhteen puolivuositain järjestettävä Seurafoorumi. Seurafoorumi on liikuntaseurojen ja kaupungin liikuntapalveluiden yhteistyöelin, jossa käsitellään ajankohtaisia teemoja tarkoituksena kehittää kunnan liikuntaelämää avoimen vuoropuhelun avulla (www.jyvaskyla.fi/liikunta 23.5.2009).

Informaatioteknologia tuo uusia mahdollisuuksia vuorovaikutteiseen suunnitteluun. Usein suunnittelussa nähdään niin sanottu *tietokonetuetun ryhmätyön* avulla tehtävä suunnittelutyö ja kasvokkain tapahtuvan *face-to-face* -suunnittelu vastakkaisina suunnittelumenetelminä. Informaatioteknologian avulla voidaan kumppanuusverkostoa kuitenkin laajentaa esimerkiksi eri paikkakuntien tai jopa maailmanlaajuisiksi yhteisöksi, jonka tarkoituksena on parantaa organisaatioiden välistä kommunikaatiota ja tiedonsiirtoa. (Suomi 2008, 22.)

3.5.1 Liikuntasuunnittelu Jyväskylän seudun kunnissa

Jyväskylässä liikuntatoimenhallinto on kokenut suuria muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Nämä muutokset ovat osaltaan vaikuttaneet suuresti myös alueen liikuntasuunnitteluun. Liikuntalautakunta ohjasi liikuntatoimea aina vuoteen 1988 saakka, jonka jälkeen vuosiksi 1988–1995 liikuntatoimi siirtyi osaksi vapaa-aikalautakuntaa. 1990-luvun lopulla liikuntapaikkojen kunnossapito siirtyi osittain Jyväskylän teknisen palvelukeskuksen alaisuuteen. Syksyllä 1999 nämä tehtävät siirtyivät kokonaisuudessaan tekniseltä palvelukeskukselta liikuntapalvelukeskukselle.

Jyväskylän kaupungissa liikuntasuunnitteluun on vaikuttanut voimakkaasti varsinkin liikuntatieteellisen tiedekunnan perustaminen vuonna 1968 (Huovinen 2009, 108).

Viimeisin suuri uudistus on vuodelta 2009, kun Jyväskylä, Jyväskylän maalaiskunta ja Korpilahti yhdistyivät yhdeksi kunnaksi, Jyväskyläksi. Tällöin kolmen kunnan toiminnot ja -tavat yhtenäistettiin, joka aiheutti muutoksia esimerkiksi totutuissa käytännöissä. Yhdistymissopimuksesta huolimatta uusi Jyväskylä sai myös oman liikuntalautakuntansa, vaikka kuntien yhdistämisestä sovittaessa oli sovittu liikunnan olevan osa nuoriso-, liikunta- ja kulttuurilautakuntaa.

Jyväskylässä ja lähiympäristössä liikuntasuunnittelu on nähty osana laajaa yhteiskunta- ja kuntasuunnittelua sekä kaavoitukseen läheisesti liittyvää käytännön suunnittelua. Yksi ensimmäisistä liikuntasuunnitelmista seudulla ja koko Suomessa yleensäkin, on Jyväskylän maalaiskunnan ulkoilu- ja liikunta-aluesuunnitelma 1970-luvun alusta. Tämä suunnitelma sai alkunsa maalaiskunnan ja kaupungin urheilulautakuntien yhteisestä tilaisuudesta syksyllä 1970, jossa pohdittiin alueellisen liikuntasuunnittelun periaatteita. Tällöin todettiin ajankohtaiseksi kuntatasoisten liikuntapoliittisten ohjelmien ja suunnitelmien aikaansaaminen. (Jyväskylän maalaiskunnan ulkoilu- ja liikunta-aluesuunnitelma, 3.)

Vanhaan Jyväskylän maalaiskuntaan on laadittu useita liikuntapaikkasuunnitelmia myös tämän jälkeen. Puronaho ja Piri laativat Jyväskylän maalaiskuntaan liikuntapaikkasuunnitelman vuosille 1988–1992. Yleistavoitteena tälle suunnitelmalle oli kunnan asukkaiden palvelujen parantaminen sekä viihtyvyyden lisääminen. Suunnitelman erityistavoitteiksi mainittiin esityksiä selvityksiin perustuen toteuttamiskelpoisista liikuntapaikkarakentamishankkeista; yhteistyössä urheiluseurojen ja muiden yhteisöjen kanssa järjestää entistä enemmän ja entistä suuremmalle osalle kunnan asukkaista ohjattua liikuntatoimintaa; edellytyksien luominen omatoimisen liikunnan harrastamiselle hyväkuntoisilla liikuntapaikoilla; sekä urheiluseurojen ja muiden liikuntatoimintaa järjestävien yhteisöjen tukeminen. (Puronaho & Piri 1987, 29.)

Jyväskylän maalaiskunnan liikuntasuunnitelmassa vuodelta 2000 oli painopistealueena asukkaiden päivittäisten liikuntamahdollisuuksien parantaminen helposti tavoitettavissa ja turvallisessa ympäristössä. Suunnitelman mukaan liikunta- ja urheiluseurat toivoivat kunnalta enimmäkseen taloudellista tukea, harjoitusolosuhteiden parantamista sekä laaja-alaisen yhteistyön kehittämistä. Toimenpiteinä liikunnan kansalaistoiminnan

kehittämiseksi seuroja kannustettiin laaja-alaiseen yhteistyöhön ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Suunnitelmassa olevan seurakyselyn mukaan väestön aktivoinnin neljä kulmakiveä ovat tapahtumien järjestäminen, näkyvyyden parantaminen markkinoinnilla ja tiedottamalla, kohderyhmittäin järjestetty liikuntatoiminta sekä toiminnan sisällön, olosuhteiden ja hinta-laatusuhteen yhteensovittaminen. (Suomi & Airola 2000. 4, 25.)

Jyväskylän kaupungissa on tehty tähän menneessä neljä liikuntatoimen kehittämissuunnitelmaa. Ensimmäinen suunnitelma laadittiin jo vuonna 1975, joka oli samalla koko Suomen ensimmäinen nykymuotoinen liikuntasuunnitelma. Se sai alkunsa Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön aloitteesta. Sen toteuttamisella on ollut ratkaiseva merkitys nykyisiin varsin hyviin sekä monipuolisiin kunnan liikunnan palveluihin. Liikuntasuunnitelmassa muun muassa luotiin pohja nykyiselle kaupunginosien liikuntapuistojen järjestelmälle ja kokonaisuudelle. Tästä seurasi vuosille 1983–1988 tehty Jyväskylän kaupungin liikuntapaikkasuunnitelma. Molemmista näissä suunnitelmissa näkyi voimakkaasti urheilupainotteisuus. Nygårdin (1989, 92–94) mukaan ensimmäisessä suunnitelmassa oli nähtävissä liikkumisharrastuksen kehityssuunta urheilusta liikuntaan mutta toisaalta kahdessa ensimmäisessä suunnitelmassa taustavaikuttajina olivat päättäjille paineita aiheuttaneet muotivirtaukset kuten esimerkiksi uusien lajien suosio.

Jyväskylän kaupungin kolmas liikuntasuunnitelma laadittiin vuosille 1987–2000. Suunnitelmassa pyrittiin liikuntapalvelutason parantamiseen monipuolisesti. Suunnitelma koostui kolmesta osasta: perusselvitysosasta, suunnitelmaosasta sekä lyhennelmästä. Liikuntasuunnitelman ensimmäinen osa koostui perusselvitystyön yhteydessä hankitusta ja tuotetusta materiaalista päättyen yhteenvetoon Jyväskylän kaupungin liikuntasuunnittelutilanteesta. Suunnitelmaosa muodosti varsinaisen liikuntasuunnitelman ja lyhennelmän tarkoituksena oli antaa yleiskuva kaupungin liikuntahallinnon suunnitelmista sekä parantaa liikuntahallinnon ja liikuntahallintoon tutustuvien sekä liikuntahallinnon ja kaupungin asukkaiden välistä tiedonkulkua. (Jyväskylän liikuntasuunnitelma 1987–2000, 7-8.)

Jyväskylän liikuntasuunnitelma vuosille 2001–2010 on laadittu yhteistyössä Jyväskylän

kaupungin liikuntapalvelukeskuksen, Jyväskylän yliopiston Liikunnan Kehittämiskeskuksen ja Jyväskylän liikuntalautakunnan asettaman työryhmän kesken (Suomi 2000, 4). Jyväskylän liikuntasuunnitelma vuosille 2001–2010 on siis järjestyksessään neljäs liikuntasuunnitelma Jyväskylän kaupungin alueelle.

Liikuntasuunnitelman 2001–2010 mukaan liikunnan harrastustoiminnan suurimmat esteet jyvaskyläläisessä liikuntakulttuurissa ovat olleet tilakustannusten nousu, liikuntatilojen määrä ja laatu, kaupungin asenne, avustusten määrä sekä lajien eriarvoisuus. Aiempien liikuntasuunnitelmien kehittämiskohteeksi on arvioitu seurannan lisäämistä sekä toteutumisen arviointia säännöllisin väliajoin.

Seuraava alueen liikuntasuunnitelma on Jyväskylän seudun liikuntasuunnitelma ja se tulee voimaan vuonna 2010. Jyväskylän seudun liikuntasuunnitelmassa ovat mukana Jyväskylän lisäksi Laukaa, Muurame, Petäjävesi, Hankasalmi, Toivakka sekä Uurainen.

Liikuntaa koskevat tavoitteet nivoutuvat myös seudulliseen ulottuvuuteen tarkasteltaessa tavoitteita kuntien näkökulmasta. Pitkällä aikavälillä keskeisimpänä haasteena on kehittää asukkaiden arkipäiväistä ja laajempaa seutukuntakohtaista liikkumisympäristöä palveluineen toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Työvälineinä tähän ovat muun muassa kuntalaisilta saatu palaute sekä voimistuva vuorovaikutus ja yhteistoiminta järjestöjen, yksityisten, seudun kuntien ja oman kunnan muiden hallintokuntien kanssa. Jyväskylän seudulla vaikuttavat muut tahot, kuten esimerkiksi yliopisto ja ammattikorkeakoulu, ovat myös kunnille merkittäviä yhteistyökumppaneita. (Karimäki 2009, 2.)

Liikuntasuunnitelmien ohella on Jyväskylän kaupungin liikuntatoimessa laadittu liikuntapaikkaverkkoselvityksiä, joista tuorein on vuodelta 2006. Seuraavan liikuntapaikkaverkkoselvityksen on määrä tehdä vuonna 2010.

Viimeisin liikuntapaikkaverkkoselvitys on laadittu liikuntalautakunnan päätöksellä liikuntasuunnitelma 2001–2010 väliarvioinnin yhteydessä. Selvityksessä esitetään Jyväskylän liikuntapalvelukeskuksen hallinnassa olevat liikuntapaikat, niiden käyttö, käyttömenot, tulot ja henkilöstö, sekä vastuuhenkilöiden ja käyttäjien arviointi paikoista. Selvityksen mukaan kuntalaiset näkivät Jyväskylän liikuntapalveluiden

silloisen tilanteen ja edellisten vuosien kehityksen keskimäärin hyvin myönteisinä. Kuitenkin liikuntapalvelukeskuksen taloudelliset edellytykset parantaa palveluita entisestään nähtiin heikkoina, samoin kuin vastata asukkaiden tarpeeseen uusien liikuntapaikkojen osalta. (Hasanen 2006, 3-70.)

Liikuntapaikkaverkkoselvityksen keskeisimpiä huomioita oli kuntien välisen yhteistyön mahdollisuudet, samoin kuin kaupunkiorganisaation sisäinen yhteistyö (Hasanen 2006, 70). Selvityksessä arvioitiin liikuntatilavuorojen saatavuuden paranevan, mikäli useiden kuntien liikuntapaikat olisivat saman järjestelmän piirissä. Seudullisuuden merkityksen hyödyn kuntalaisille katsotaan selvityksessä olevan huomattava ja että liikuntatoimissa mahdollisuuksien tähän olevan hyvät.

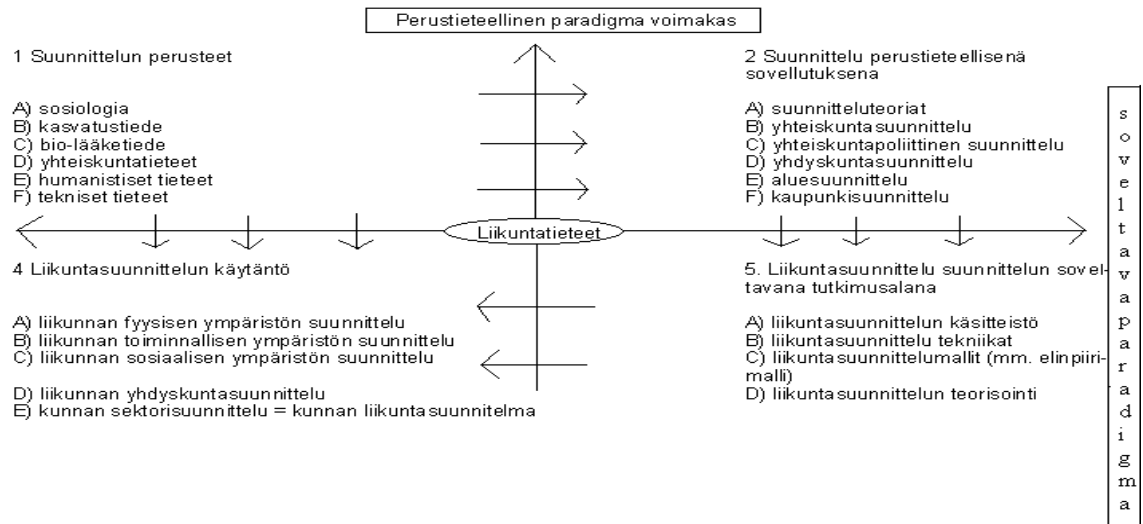
3.5.2 Liikuntasuunnittelu tieteenalana

Suomessa liikuntasuunnittelulla tieteenalana on vielä lyhyt historia. Vuonna 1971 perustettiin Jyväskylän yliopiston liikuntatieteelliseen tiedekuntaan erillinen liikuntasuunnittelun laitos ja vuotta myöhemmin eli vuonna 1972 perustettiin liikuntasuunnittelun yliassistentin toimi. Ensimmäinen alan pääoppitulo Suomessa saatiin vuonna 1974, kun Jyväskylässä otettiin käyttöön liikuntasuunnittelun apulaisprofessori – virkanimike. Liikuntasuunnittelun ensimmäinen apulaisprofessori oli Pauli Vuolle, joka teki uraa uurtavaa työtä lähtien liikkeelle suunnittelukäsitteiden määrittelystä. (ks. esim. Suomi 1989, 20.)

Liikuntasuunnittelututkimus on monitieteinen tutkimusalue osana yleistä yhdyskuntasuunnittelun tutkimusta (kuvio 1). Liikuntasuunnittelu on järkevää mieltää osaksi yhdyskuntasuunnittelua, vaikka kuvaavaa on, yleisimmin kunnan liikuntatoimi tulee konkreettisesti mukaan suunnitteluprosessiin vasta tehtäessä rakennushankkeen perustamissuunnitelmaa (Suomi 1986, 413).

Kuviossa 1 havainnollistetaan liikuntasuunnittelun asemaa perus- ja soveltavien tieteiden joukossa sekä samalla määritellään keskeisimpiä käsitteitä liikuntasuunnittelussa. Kuviossa esitetty nelikentässä nuolien osoittamassa suunnassa

perus- tai soveltava paradigma voimistuu. Rajat eivät kuitenkaan ole selvät ja niin ei pidä kuviota ymmärtääkään. (Suomi 1989, 20.)

Kuvio 1: Liikuntasuunnittelun asema perus- ja soveltavien tieteiden joukossa (Suomi 1989, 20)

Liikuntasuunnittelu voidaan nähdä kiinteästi osana liikuntalaki. Liikuntalaki edellyttää, että liikuntapalvelut syntyvät suunnitellusti julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä. Kuntien liikuntaviranomaisille on annettu uusi lakiin perustuva eri intressejä yhteen sovittava suunnittelutehtävä. Maankäyttö- ja rakennuslaki taas edellyttää eri käyttäjäryhmien kuulemista kaavoituksen osallisuussuunnitelmassa sekä vaatii terveellisen ympäristön suunnittelua. Liikuntasuunnittelu on merkittävä osa yleistä yhdyskuntasuunnittelua ja liikuntasuunnittelu on onnistuessaan myös hyvää ympäristön suojelua. (Suomi, 2007.)

Liikuntasuunnittelun teoriakytkennät voidaan yleistäen liittää NOT ja RAT –suunnitteluun (Jyväskylän liikuntasuunnitelma 1987–2000 Suomen aikaisempiin tutkimuksiin pohjautuen, 50):

Suunnittelun normatiivis-teknokraattisuutta kuvaavat liikuntapaikkojen normitetut väestöpohjat, käyttöetäisyydet ja taloudellisessa suunnittelussa kuntien kantokykyluokkiin sidotut lakisääteiset tai harkinnanvaraiset valtionapuprosentit, joita tarkoituksenmukaisesti noudatetaan. Jopa ”sport for all” – tyyppisiä

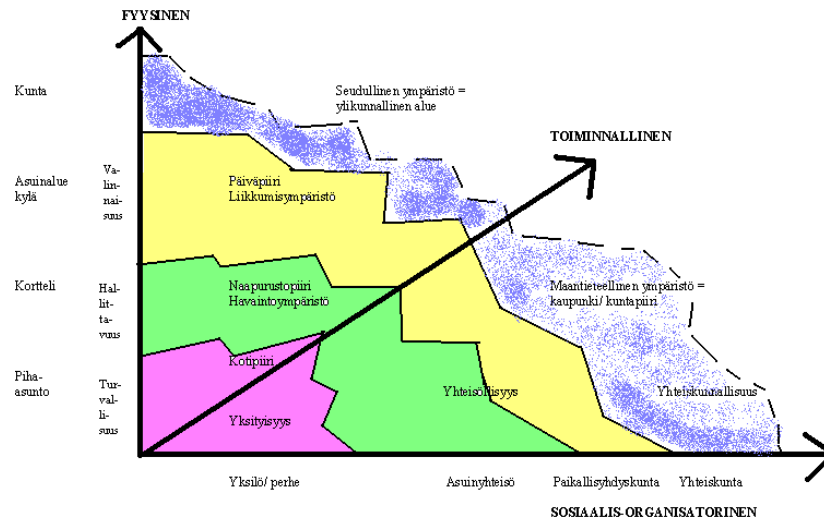
perusliikuntapaikkoja on suunnittelussa sidottu kilpaurheilulajien sääntönormeihin. Rationaalis-teknokraattisuutta suunnittelutoiminnassa kuvaavat asiantuntijakeskeisyys ja valtaisuus, joiden avulla on luotu monivivahteisia suunnittelutekniikoita.

Liikuntapaikkasuunnittelun kytkeminen kokonaisvaltaiseen maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen kaavoitukseen on tärkeää sen vuoksi, että kaavat määräävät juridisella tasolla kaikesta maankäytöstä. Ilman kaavaan sisällyttämistä hyväkin liikuntapaikkasuunnitelma on varsin suojaaton. Liikuntapaikkarakentamisen laatuun ja alueelliseen sijoitteluun soveltua tarkastelu soveltuu hyvin maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen kaavahierarkiaan pohjautuvaa suunnittelua.

Elinpiiriteorioiden lähtökohtana pidetään Suomen mukaan (1998, 38) Sommerin käsityksiä ihmisen elinvaruuksista. Keskeinen tekijä Sommerilla on henkilökohtainen elinvaruus eli personal space. Sommerin järjestelmässä korostuu tilan ja ihmisen välinen vuorovaikutus siten, että keskeistä on jatkuva muutos ihmisten siirtyessä tilasta toiseen. Hierarkkisessa järjestyksessä Sommerin tilat ovat kaupunki/kunta, kortteli, rakennus, huone ja pienimpänä henkilökohtainen tila.

Kuviossa 2 on esitetty liikkumisympäristön teoreettinen kehittämismalli soveltamalla elinympäristön kehittämismallia liikuntapaikkasuunnitteluun. Elinpiirimalli on tyypillinen aluepolitiikan ja yleispiirteisen suunnittelun työväline. Liikuntaa suosivassa yhdyskuntarakenteessa esimerkiksi liikuntapaikkojen etäisyys kotoa on kohtuullinen ja liikunnan harrastamisen mahdollisuudet riittävät. Liikkumisympäristön kehittämismallissa käyttäytymiskehykset on alueellistettu ihmisten luonnollisten elinpiirien mukaisesti kotipiiriin, naapurustopiiriin, päivänpiiriin ja kuntapiiriin. Jokaisella alueella fyysiset, toiminnalliset ja sosiaalis-organisatoriset ympäristötekijät saavat erilaisia merkityksiä. (Suomi 1986, 412–413.)

Liikkumisympäristön uloimpana ympäristönä kuviossa 2 esiintyy ylikunnallinen alue eli seudullinen ympäristö. Seudullisen ympäristön kehittäminen on useiden kuntien yhteistyötä, jolloin toiminnalla ei ole pelkästään maantieteellisiä rajoja esteenä vaan yhteistoiminnallinen suunnittelu kohdistuu laajempiin kokonaisuuksiin.

Kuvio 2: Liikkumisympäristön kehittämismalli (Suomi, K. 1998)

Maankäyttö- ja rakennuslain mukainen kaavahierarkia noudattelee edellä esitettyä liikkumisympäristö kehittämismallia siten, että koti- ja naapurustopiiriin liikuntapaikkojen suunnittelu tehdään asemakaavatasolla, päiväpiiriin suunnittelu yleiskaavatasolla ja kaupunkipiiritasoinen koko kaupungin yleiskaavalla. Seudullinen ympäristön suunnittelu sekä muut laajemmat ylikunnalliset suunnittelut tehdään taas maakuntakaavalla.

Suomen (1986, 413) mukaan yksittäisissä kunnissa liikkumisympäristön kehittämismallia voidaan toteuttaa esimerkiksi valitsemalla pienempiä suunnitteluyksiköitä, kuten asuinalueita, suunnittelun kohteiksi. Keskeistä on, että alueen asukkaat yhteistyössä eri tahojen kuten kuntien virkamiesten, urheiluseurojen ja asukasyhdistysten kanssa valmistaisivat alueen kehittämisestä suunnitelman. Tällaista eri näkökulmat huomioon ottavaa suunnittelua kutsutaan yhteissuunnitteluprosessiksi. Rakennettaessa turvallista, terveellistä ja toiminnallisesti liikuntaa suosivaa ympäristöä tarvitaan eri alojen osaamista sekä yhteistyötä liikunta-alan ammattilaisten, suunnittelijoiden ja rakentajien välillä. Hyödyntämällä elinpiirimallia myös liikuntasuunnittelussa varmistetaan, että elinympäristön laatuun ja toimintaan vaikuttavat tekijät painottuvat mahdollisimman oikein.

Liikuntasuunnittelun yhtenä apuvälineenä voidaan käyttää toimintatutkimusta. Toimintatutkimus on lähestymistapa, jossa tutkija osallistuu aktiivisesti tutkittavana olevan kohdeyhteisönsä elämään (Suomi 1998, 42). Liikuntasuunnittelun apuna voidaan

ajatella tilannetta, jossa tutkija osallistuu aktiivisesti tutkittavan alueen kyläyhteisön tai liikuntaseuran toimintaan. Olennaista toimintasuuntautuneen tutkimustavan kannalta on, että kohde johon tutkimus- ja kehittämisprosessi liittyy, on pyrittävä ottamaan haltuun mahdollisimman laaja-alaisesti. Tärkeää on, että tutkittava materiaali kohdistuu mahdollisimman laaja-alaisesti ja kattavasti tutkittavaan ilmiöön esimerkiksi erilaisia tiedonhankintamenetelmiä käyttämällä.

Elinpiiriteoria ja toimintatutkimus soveltuvat liikuntasuunnittelututkimukseen luonnollisina vaihtoehtoina tutkittaessa ja kehitettäessä liikuntaympäristöä ja – kulttuuria. Alun perin elinpiiriteorioita alettiin käyttää liikuntasuunnittelussa nimenomaan hahmottamaan suunnittelualueita. Nykyään liikuntasuunnittelussa pyritään kehittämään vähitellen eri liikuntaympäristöjä. (Suomi 1998, 41.)

Liikuntasuunnittelussa on käytetty paljon apuna myös Jurgen Habermasin kehittämää elämismaailma-käsitettä. Habermasin elämismaailma – käsite kuvaa toimijan toimintaorientaatiota, jonka välityksellä maailmaan ja toimintaan liittyvä horisontti ja siihen liittyvä tieto välittyvät. Elämismaailma (saks. *Lebenswelt*) on filosofinen, yhteiskuntatieteellinen ja erityisesti sosiologinen käsite. Se tarkoittaa maailmaa niin sanotusti elettyä, ennen teoreettista analysointia. (Kaunismaa 1992, 80.)

Habermasin elämismaailma tarkoittaa ihmisen niin sanottua yksityispiiriä, joka on epämuodollisen, kulttuuriin ja kieleen pohjautuvan ymmärtämisen ja mukautumisen arkipäivässä eletty todellisuus. Elämismaailman käsite viittaa kaikissa kommunikaatiotilanteissa läsnä olevaan alueeseen, jolla on kaksi keskeistä piirrettä: toisaalta elämismaailma toimii esitulkittuna alueena, jossa puhujat ja kuulijat kohtaavat. Toisaalta elämismaailma tarjoaa resursseja ja kompetensseja maailman sisällölliseen kehittämiseen. Kulttuuri, yhteiskunta ja persoonallisuus ovat elämismaailman kolme rakenteellista komponenttia. (Kaunismaa 1992, 94–96.) Olemme väistämättä osana elämismaailmaa siten, että yksilöiden identiteetin, tilanteiden määrittelyn ja toiminnan perustana ovat tavat toimia ja kulttuuriset perinteet sekä lähtökohdat. Tämä tapahtuu ideaalissa tilanteessa kommunikaation ja vuorovaikutuksen kautta. Liikuntasuunnittelussa tämä näkyy esimerkiksi vuorovaikutteisen suunnittelun yleistymisessä.

4 Liikunnan kansalaistoiminta

Liikunnan kansalaistoiminnalla eli urheilu- ja liikuntaseuroilla on suuri merkitys suomalaisten liikuntakäyttäytymiseen sekä -tottumuksiin. Liikunta- ja urheiluseurat ovat suomalaisessa liikuntakulttuurissa keskeinen instituutio (Itkonen 1996, 20). Nykyisin puhutaan usein kolmannelta sektorista tarkoitettaessa vapaaehtoista – tai yhdistystoimintaa. Liikunnan kansalaistoimintaa järjestävät seurojen ohella myös muut kolmannen sektorin toimijat, kuten esimerkiksi oppilasyhdistykset sekä erityisliikunta- ja eläkeläisjärjestöt. Heinilä (1986, 3) kuvaa liikunta- ja urheiluseuraa sosiaalisesti vuorovaikutusjärjestelmäksi, jossa olennaista on ihmisten välinen vuorovaikutus.

Ensimmäiset varsinaiset urheiluseurat syntyivät 1870- ja 1880-luvuilla kaupunkeihin ja suuriin asutuskeskuksiin. Maaseudulla urheiltiin ja voimisteltiin pitkään nuoriso- ja raittiusseurojen, työväenyhdistysten ja vapaapalokuntien alaosastoissa. Vasta 1910-luvulla alkoivat urheiluseurat itsenäistyä laajemmin, jolloin niitä syntyi lähes joka kuntaan. (Kulha 1995, 8-9.) Perinteisesti seurojen toiminta on keskittynyt pääasiassa kilpaurheiluun. Liikuntakulttuurin eriytymisen myötä myös liikuntaharrastuksen edistäminen seuroissa on tullut tärkeäksi varsinkin viimeisen vuosikymmenen aikana.

Liikunnan kansalaistoimintaan ovat vaikuttaneet viimeisen vuosikymmenen ajan monet yhteiskunnan rakenteelliset ja liikuntakulttuurin sisäiset muutokset. Yksilöllinen elämäntyyli, vastuu omasta hyvinvoinnista, moniarvoisuus ja talousvaihtelut ovat olleet osaltaan vaikuttamassa liikunnan järjestämiseen ja -toimintaan. Liikunta ja urheilu tarjoavat toiminnan lisäksi kansalaisille myös suosittua viihdettä ja keskustelunaiheita.

Liikunnan kansalaistoiminnan voimavaroja paikallisesti tarkasteltuna luetaan niihin kuuluvan niin väestöressurit, talousressurit, paikallisen liikuntakulttuurin vahvuus kuin aktiivitoimijat. Nämä osatekijät ovat suurelta osin vaikuttaneet seurojen erilaisista muutoksista selviytymiseen. Mitä enemmän esimerkiksi liikunta- tai urheiluseuralla on ollut edellä mainittuja voimavaroja, sitä vahvempi se on ollut toiminnassaan. (Itkonen & Kortelainen 1999, 16–17.)

Liikunnan kansalaistoiminta Suomessa on muuttunut suuresti viimeisten vuosikymmenten aikana. Seitsemän urheilupiiriä perusti vuonna 1906 Suomen voimistelu- ja urheiluliiton, joka edusti 73 seuraa. SVUL ei kuitenkaan kattanut koko maan liikuntaa, vaan jo vuonna 1896 oli perustettu Suomen Naisten Liikuntakasvatusliitto ja Suomen Palloliiton syntysanat taas lausuttiin jo vuonna 1907 (Kulha 1995, 8). Sotien jälkeen järjestökenttä oli Suomessa heikossa tilassa mutta jäsenmäärät alkoivat nopeasti kasvaa seuraavina vuosikymmeninä. Esimerkiksi vuonna 1919 perustettu Työväen Urheiluliiton eli TUL:n jäsenmäärä kasvoi 1945–1950 nopeasti yli nelinkertaiseksi (Vasara 1992, 329).

Uuden edunvalvonta-, yhteistyö, ja palvelujärjestö Suomen Liikunta ja Urheilun (SLU) perustaminen vuonna 1993 merkitsi käytännössä Suomen Valtakunnan Urheiluliiton (SVUL) lakkauttamista ja Työväen Urheiluliiton (TUL) itsenäisen kilpailun alasajoa. Samoihin aikoihin alettiin puhua myös liikunta- ja urheiluseuroissa tuotteistamisesta, palveluista ja tehokkuudesta yritysmaailman tavoin (Ilmanen & Kontio 2003, 121.) Liikunnan järjestökentän muutokseen vaikuttivat sekä taloudellinen taantuma että liikuntakulttuurin sisällä liikkeellä olleet muutoksen elementit. SLU ei kuitenkaan saavuttanut järjestökentässä samanlaista keskeistä roolia kuin mikä vanhoilla keskusjärjestöillä oli tätä aikaisemmin ollut. Se on asettunut muiden järjestöjen rinnalle asetelmassa, jossa lajiliittojen ja ns. toimialajärjestöjen rooli oli korostunut. (Itkonen ym. 2000, 122–123.)

Suomessa seurojen merkitys kansalaisten liikuntaharrastusten mahdollistajana on poikkeuksellisen suuri. Itkonen kuvaa tätä Heinilän sanoin liikuntaseuran olevan edelleenkin suomalaisen liikunta- ja urheilutoiminnan perusyksikkö. (Itkonen 1991, 3-4; Heinilä 1986, 1.) Seurojen toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja jäsenistön itsensä määrittelemiin intresseihin ja pyrkimyksiin (Heinilä 1986, 1). Grattonin ja Taylorin tutkimuksen (2000, 77) mukaan pohjoismaissa on kaikkein menestyksekkäimmät perinteet järjestää liikuntaa kaikille ikäryhmille, erityisesti iäkkäille ja naisille toisin kuin esimerkiksi muutamia kymmeniä vuosia aikaisemmin. Suomessa on myös vähemmän liikkumattomia tai vähän liikkuvia ihmisiä kuin monessa muussa Euroopan maassa kuten esimerkiksi Espanjassa tai Italiassa. (Gratton & Taylor 2000, 77.)

Nykyään voidaan perustellusti puhua liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan olevan maamme suurin kansanliike. Suomessa on yli 7 800 liikunta- ja urheiluseuraa, joiden toimintaan osallistuu yli miljoona suomalaista lasta, nuorta, aikuista ja ikääntyvää ihmistä (www.minedu.fi 23.5.2009). Jyväskylän seudulla on näistä liikunta- ja urheiluseuroista noin 250. Jo pelkästään Jyväskylässä voi harrastaa lähes 70 eri lajia noin 200 liikunta- ja urheiluseurassa. Liikuntatoiminnan järjestämisestä Jyväskylässä vastaavat tahot ovat kunnan lisäksi pääosin liikunta- ja urheiluseuroja, työpaikkoja, asukasyhdistyksiä, oppilaitosten järjestöjä, eläkeläisjärjestöjä sekä kansalaisopiston opintopiirejä. Lisäksi muutamat yhdistykset, kuten esimerkiksi selkähdistys, järjestävät liikuntatoimintaa pitkäaikaissairaille henkilöille.

4.1 Liikuntaa ja urheilua

Yhteisöllisyys ja erilaisuus ovat liikunta- ja urheiluseurojen merkittävimpiä ominaispiirteitä. Seurat eroavat toisistaan niin peruslähtökohdiltaan, toiminnan kehityskaariltaan kuin toiminnan sisällöltään varsin merkittävästi (Koivula 1993, 35). Kehitys näyttäisin suosivan toiminnan eriytyneisyyttä, joka näkyy selvästi seurojen lajiohjelmassa. Kaikista seuroista 47 % ja kilpaurheiluun keskittyneistä seuroista 62 %, on keskittynyt toiminnassaan vain yhteen päälajiin. (Heinilä 1993, 48.) Vuonna 1996 toteutetun seuratutkimuksen mukaan 24 prosentilla seuroista toiminnan tarkoitus on kansallisen tason kilpaurheilumenestys ja 32 % seuroista toimii edellistä alemman tason kilpaurheilun parissa. Liikuntaharrastuksen edistämiseen tai nuorisokasvatukseen tähtää tutkimuksen mukaan 44 % liikunta- ja urheiluseuroista. (www.kihu.jyu.fi/faktatietopankki 15.12.2009)

Suomenkielessä käytetään usein sekä liikunta- että urheiluseura käsitteitä. Kosken (1994) mukaan liikuntaseuraa voidaan pitää urheiluseuraa laajempänä ja kattavampana käsitteenä, sillä liikunta-termi sisältää laaja-alaisemman näkemyksen. Nykyään kuitenkin urheiluseura – käsitettä käytetään yhä useammin eri yhteyksissä.

Urheilu- käsite yhdistetään yleensä kilpailuihin ja kilpailemiseen, kun taas liikunta-käsite kattaa toimintaa laajemmin sekä kokonaisvaltaisemmin. Tässä tutkimuksessa

käytän sekä liikunta- että urheiluseura – käsitteitä, jotta se antaa mahdollisimman kattavan ja monipuolisen kuvan seuroista.

4.2 Alueellinen eriytyneisyys

Muun kulttuurin tavoin myös liikuntakulttuurissa on koettu eriytymistä. Yhteiskuntatieteellinen liikuntatutkimus on osoittanut, kuinka liikuntakulttuurissa on tapahtunut 1980-luvulta alkaen voimallinen eriytyminen. Sekä liikuntakulttuurissa että erityisesti järjestökentässä voidaan puhua muutosten olevan perustavanlaatuisia muutoksia. Liikunta on saanut yhä useampia muotoja ja lajikirjo on merkittävästi laajentunut.

Liikunnan järjestökenttä on kasvanut yhdessä suomalaisen hyvinvointivaltion kanssa ja laajentuessaan sisäisesti eriytynyt. On tullut esille uusia liikuntatoiminnan muotoja, kuten terveys-, elämys- ja seikkailuliikunta. Perinteinen liikuntakulttuurin lajisidonnaisuus on saanut rinnalleen uuden yhä moninaisemman liikuntatarjonnan muodon (Itkonen 1996, 226–230). Rakenteellisten ja toiminnallisten muutoksen ammattimaistumisella tarkoitetaan nimenomaan hallinnollisia merkityksiä, kuten palkattua henkilöstöä ja uusia toimintakulttuureja (Itkonen 2000, 120).

Heikkala (Itkonen ym. 2000, 120) erittelee suomalaisen liikunnan järjestökentän rakenteellisten ja toiminnallisten muutosten taustalla kolme keskeistä asiaa: kasvu, eriytyminen ja ammattimaistuminen. 1990-luvulle saakka taloudelliset resurssit lisääntyivät, lajimäärät kasvoivat ja erilaisia organisaatioita tuli liikunnan järjestökentälle lisää. Liikunnan järjestökentän rakennemuutos osui yhteen 1990-luvun taloudellisen taantuman kanssa ja jätti syvät jälkensä myös liikuntajärjestöjen toimintaan. (2000, 120.)

Suomi on alueellisesti varsin eriytynyt maa ja liikuntakulttuurin alueellisella eriytyneisyydellä on pitkät perinteet. Lajivalinnat näkyvät selkeimmin alueellisina eroavaisuuksina. Osallistuminen liikuntaseuran harjoituksiin on perinteisesti ollut yleisempää kaupungeissa kuin taajama-alueilla, eikä tässä ole tapahtunut nähtävää

muutosta viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. (Nupponen ym. 2008, 8.) Ihmisen sitoutuminen osaksi paikallista toimintaa on nykyään hyvin erilaista kuin aikaisempina vuosikymmeninä (Kinnunen 2000, 99). Liikuntaseura voidaan kiinnittää tiukasti omaan ympäristöönsä, jolloin liikuntaseura elää osana ympäristöä ollen samalla vuorovaikutuksessa sen kanssa. Ympäristö ja toimintaolosuhteet voivat näin ollen sekä edistää että estää seuran toimivuutta. (Heinilä & Koski 1991, 7-11.)

4.3 Vapaaehtoistyötä ja kansalaisaktiivisuutta

Liikunta- ja urheiluseurat ovat suuri voimavara toiminnallisen liikunnan järjestämisessä. Seurat on perinteisesti ryhmitetty vapaaehtoisorganisaatioiden ryhmään toiminnan perustuen vapaaehtoistyöhön sekä talkoohenkeen. Pohjana vapaaehtoiselle toiminnalle on ihanteellinen arvoperusta (Koski 1994, 15). Heinilän mukaan vapaaehtoisuus on seurojen toiminnan lähde mutta sen voidaan ajatella olevan myös rajoite: keskimäärin vain 10 jäsentä osallistuu aktiivisesti seuran toiminnan järjestämiseen ja kolmannes seuroista toimii enintään viiden aktiivijäsenen varassa (1993, 49).

Heinemann ja Horch (Koski, 1994 mukaan) ovat määritelleet vapaaehtoistoiminnan seuraavasti:

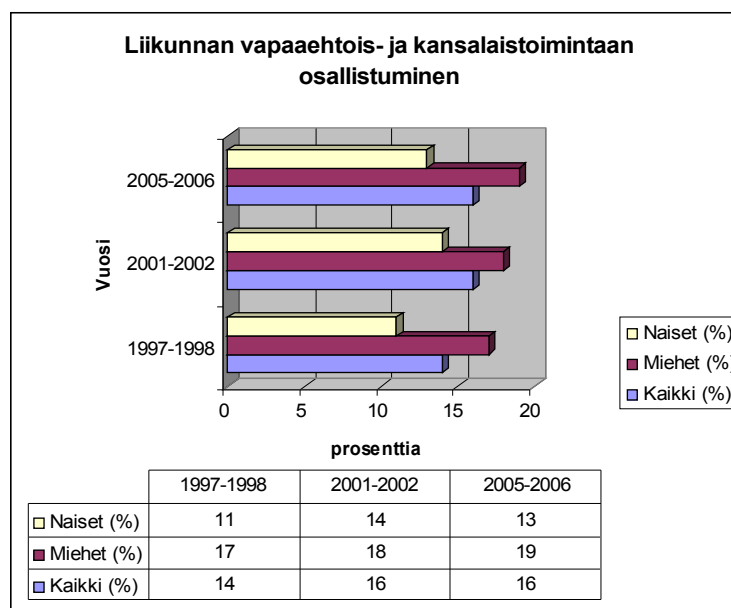
- 1) Jäsenyys perustuu vapaaehtoisuuteen
- 2) Toiminta suuntautuu jäsenten intressin mukaan
- 3) Yhdistykset ovat riippumattomia
- 4) Yhdistyksissä on luottamushenkilöhallinto; sekä
- 5) demokraattinen päätöksentekojärjestelmä

Lähtökohtana tarkastelulle on näkemys, että suomalainen liikuntaseura on vapaaehtoisyhdistys. Vapaaehtoisuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan, että jäsenyys ei millään tavoin ole pakollinen. Niin ikään vapaaehtoisuuteen liittyy myös se, ettei toimintaan osallistumisesta saa taloudellista korvausta. (Koski 1994, 16). Erilaisissa vapaaehtoistehtävissä toimii yli puoli miljoonaa aikuista ensisijaisesti lasten ja nuorten hyväksi. Tärkeimmät liikuntaseurojen talouteen ja toimintakykyyn vaikuttavat tekijät

ovat vapaaehtoistyövoima, jäsenmaksutulojen kehitys, yhteistyösopimukset sekä kunnan välitön ja välillinen tuki.

Liikunnan ja urheilun vapaaehtoisten määrä on eri lähteiden mukaan hieman lisääntynyt viime vuosina. Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten vapaaehtoistoiminnan aktiivisuus on korkeampaa kuin useissa muissa maissa, kuten Saksassa tai Ranskassa. Kansainvälisessä vertailussa korostuu erityisesti suomalaisten käyttämä aika vapaaehtoistoimintaan, joka on suurempi kuin vapaaehtoistoiminnan kärkimaissa Kanadassa ja Yhdysvalloissa. Suomessa urheilu ja liikunta on selvästi suosituin vapaaehtoistoiminnan alue. (Möttönen & Niemelä 2005, 64.) Myös Heikkala (1998, 45) näkee vapaaehtoistyön tulevaisuuden myönteisenä, sillä hyvinvointivaltion palvelujen kaventuminen ja palvelujen suuntautuminen maksukykyiselle väestölle antaa enemmän tilaa myös vapaaehtoistyölle.

Kansallisen liikuntatutkimuksen 2005–2006 (2006, 6) mukaan vapaaehtoisuuteen perustuva liikunnan kansalaistoiminta vetoaa voimakkaammin miehiin kuin naisiin. Miesten suhteellinen osuus on kasvanut johdonmukaisesti viime vuosikymmenen puolesta välistä, kun taas naisten osallistuminen vapaaehtoistoimintaan näyttäisi jääneen 13–14 prosentin tasolle (kaavio 1).

Kaavio 1: Liikunnan vapaaehtois- tai kansalaistoimintaan osallistuminen vuosina 1997–1998, 2001–2002 ja 2005–2006. (Soveltaen Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006, 6)

Seuratoimijat ovat aikaisempaa selvemmin kiinnittyneet toimintaan mukaan oman ja lähipiirinsä, kuten perheensä elämänvaiheeseen liittyen. Esimerkiksi vanhemmat ovat mukana seurojen toiminnassa usein lastensa harrastuksen kautta. Uhrautuva vapaaehtoisuus on muuttumassa kohdennetuksi ja vastikkeelliseksi toiminnaksi, jossa usein omien lasten harrastus on suurin vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiivi. Monien lajien kohdalla sitoutuminen säännölliseen ja intensiiviseen toimintaan on ehtona, mikäli ylipäätään haluaa olla harrastuksessa mukana (Itkonen ym. 2000, 49–53). Vapaaehtoistoiminnan piirissä käydään nyt ratkaisevia aikoja, jossa ratkeaa, millä organisaatioilla on kyky uudistua ja vastata uusiin tarpeisiin ja mitkä yhteenliittymät siirtyvät järjestöjen hautausmaalle (Siisiäinen 1999, 26).

Itkosen ym. mukaan vapaaehtoistyö ei oikeastaan olekaan osuva termi kuvaamaan toimintaa laajasti vaan pikemminkin tulisi puhua kansalaisaktiivisuudesta ja kansalaistoiminnasta. Käsitteinä nämä ovat neutraalimpia ilmaisuja, eivätkä määritä suhdetta rahaan. Nykyään seuroissa etenkin vanhempien kaartin ulkopuolelta tulevat ohjaajat ja valmentajat saavat usein vähintäänkin kulukorvauksia, kun taas vapaaehtoisuuden sisältö on alun perin tarkoittanut rahatonta tai palkatonta työtä. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että raha olisi heidän keskeisin perusteensa toimintaan. (2000, 49.)

Palkallisten työntekijöiden määrä ei ole kasvanut seuroissa viimeisten 15–20 vuoden aikana, vaikka rahalliset palkkiot ovatkin yleistyneet. Tämä käy ilmi Kosken teoksessa *Maailma muuttuu, muuttuvatko seurat* (2000). Liikuntaseurojen todellinen taloudellisen merkitys realisoituisi vasta sitten, jos vastaava toimintavastuu siirtyisi kokonaan yhteiskunnan julkisen sektorin kannettavaksi (Heinilä 1986, 2). Muutettaessa vapaaehtoistyön määrä tunneiksi, seurojen työpanos nousee varmasti rahassa mitattuna kymmeneen miljooniin euroihin.

Nylundin ja Yeungin (2005) mukaan uusia tulevaisuuden keskeisiä teemoja vapaaehtoistoiminnassa on nuorten osallisuuden ohella ikäihmisten ja kolmannen iän edustajien rooli. Suomesta puuttuvat laajat kolmannen iän vapaaehtoistoiminnan kehittämis- ja tutkimushankkeet vaikka tuoreita mielenkiintoisia tutkimuksia ikäihmisten elämäntyyleistä jo onkin. Vapaaehtoistoimintaa on perinteisesti tutkittu

Suomessa historiallisesta näkökulmasta, jolloin tutkimuksista on välittynyt kuva suomalaisen kansalaisyhteiskunnan synnystä ja talkooperinteestä. Suomalaisen hyvinvointivaltion kasvun aikana vapaaehtoistoiminnan tutkimus eli hiljaiseloa, mutta 1990-luvun taloudellisen laman aikoihin heräsi kiinnostus jälleen siihen ja koko kolmanteen sektoriin. (Nylund & Yeung 2005. 20–21.)

4.4 Jyväskylän seudun liikunta- ja urheiluseurojen pitkä taival

Jyväskylän seudun liikunta- ja urheiluseuroilla on pitkät perinteet. Järjestäytynyt urheilutoiminta oli alusta pitäen politisoitunutta muun Suomen tavoin myös Keski-Suomessa. Ensimmäinen Jyväskylän seudulle perustettu urheiluseura oli Jyväskylän Ampumaseura vuodelta 1872, jonka taustalla oli ajatus Suomen mahdollisesta eroamisesta keisarillisen Venäjän yhteydestä (Valta 2008, 10). Keski-Suomen voimistelun ja urheiluseuratoiminta oli virinnyt 1800-luvun loppuun mennessä koulujen lisäksi työväenyhdistysten piiriin, mutta voimistui 1900-luvun alkuvuosina varsinkin seminaarilehtori Karl Ritalan ansiosta. Voimistelun ja urheilun voimakas läpimurto maaseudun järjestöelämään keski-suomessa tapahtui Tukholman olympiavuonna 1912. (Halila 1959, 63.) Yhtenä syynä tähän lienee suomalaisurheilijoiden huikea menestys olympialaisissa. Urheiluharrastuksen viriäminen johti esimerkiksi Jyväskylän Kisa-Tovereiden perustamiseen kyseisenä vuonna (Järvinen & Raukola 2002, 8). Jyväskylän Weikkojen ja Jyväskylän Naisvoimistelijoiden taival on alkanut myös jo 1910-luvulla. Jo niitäkin aikaisemmin oli olemassa Jyväskylässä syksyllä 1879 perustettu Luistinseura, joka oli ottanut tehtäväkseen suositun Köyhälammen luisteluradan auraamisen ja kunnossapidon (Markkanen 1989, 20).

Lohikoskella on työläisurheilulla vankat perinteet, alueella toimi jo vuosina 1903–1905 voimistelun ja urheiluseura Alku. Voimisteluharrastus eli Alun ja sen jälkeen toimineen Pyrinnön jäsenpiirissä voimakkaasti, eikä loppunut paikkakunnalta seurojen toiminnan loppuessakaan. Vuonna 1924 toimintansa aloittanut voimistelun ja urheiluseura Lohi perustettiin jatkamaan näiden seurojen jalan jäljissä voimistelun kunniakkaita perinteitä sekä nuorten urheiluharrastuksia ohjaamaan. (Honkonen 1969, 11.)

1900-luvun alussa urheiluseuratoiminta lähti Jyväskylän seudulla vireästi liikkeelle ja kasvatti suosiotaan varsinkin toisen maailmansodan jälkeen. Alun perin Jyväskylän seudun seuroissa harrastettiin yleisurheilun lisäksi lähes kymmentä muutakin lajia ja erikoistuminen yhteen lajiin oli varsin suhteellista. Tämä päti sekä TUL:n että SVUL:n alaisissa seuroissa. (Kontio 2002, 30–31). Perinteisten liikuntamuotojen lisäksi seuroissa suosittuja urheilulajeja olivat kansanjuhlista ja sirkusnäytännöistä tutut lajit, kuten painonnosto, paini, voimankoetus ja köydenveto aina 1920-luvulle saakka (Valta 2008, 10).

Työväen- ja nuorisoseuraliikkeiden piirissä urheilutoiminta virisi kansanjuhlien järjestämisestä, kun juhliin tarvittiin ohjelmaa. Voimistelunäytökset olivat vanhoja tuttuja viihdytyskeinoja sirkus- ja tivolitoiminnasta. (Valta 2008, 10.) Keski-Suomessa toimi vuonna 1916 kahdeksan työväenyhdistysten alaista seuraa, joista vanhin edelleen toimiva seura on vuonna 1904 perustettu Äänekosken Huima. Muuramessa oli suurlakon myötä muodostunut suotuisa ilmapiiri urheiluseuran perustamiselle, jolloin työväenyhdistyksen alajaostona voimistelu- ja urheiluseura Yritys sai alkunsa vuonna 1908. Toinen Muuramelainen voimistelu- ja urheiluseura oli Kotkat, joka tosin toimi vain vuosina 1916–1919 (Valta 2008, 12.)

Säynätsalo sai oman urheiluseuransa vuonna 1922, kun alueen vanhin urheiluseura Säynätsalon Riento perustettiin. Seuran alkuvaiheet pohjautuvat vuonna 1917 perustettuun urheilu- ja voimisteluseura Koittoon. (Huovinen 1992, 7.) Vuonna 1927 perustettu Jyväskylän Työväen naisvoimisteluseura osaltaan auttoi naisten osanoton lisääntymiseen voimistelun parissa (Kolehmainen 1969, 73). Pesäpallon varsinainen nousu Jyväskylässä juontaa juurensa vuoteen 1930, jolloin perustettiin pesäpalloseura Jyväskylän Kiri (Laitinen 1980, 31).

Ennen 1 ja 2. maailman sotaa Jyväskylän seudulla suosituimpia lajeja olivat hiihto, yleisurheilu, paini ja pesäpallo. Ajanjaksolle varsin tyypillistä oli, että samassa seurassa oli mahdollista harrastaa useitakin eri lajeja. Esimerkiksi vuonna 1934 perustettu Laukaalainen urheiluseura Vihtavuoren Pamaus otti heti alussa ohjelmaansa niin yleisurheilun, hiihdon kuin pesäpallonkin, joiden lisäksi seurassa harrastettiin myös pyöräilyä, voimistelua ja poikaurheilua (Vepsäläinen 1984, 8). Vaajakosken Kuohon

edeltäjässä, vuonna 1913 perustetussa Haapakosken Jyryssä taas harrastettiin painin, hiihdon ja yleisurheilun lisäksi nyrkkeilyä ja voimistelua (Pöppönen & Puskala 2000, 3).

Jyväskylän Kisa-Toverit olivat 1930-luvulla koko Suomen parhaimmistoa vertailtaessa urheiluseuroja menestyksen suhteen. Suosiota riitti myös omalla paikkakunnalla, vuonna 1933 seuran jäsenenä oli jo joka kymmenes jyväskyläläinen. Laajenevan yleisurheiluseuran rahkeet eivät kuitenkaan riittäneet, vaan eri lajit alkoivat irtautua omiksi erikoisseuroikseen. Näin saivat alkunsa monet menestyksekkäät jyväskyläläisseurat, kuten Kiri, JYP, Jyväskylän Kenttäurheilijat sekä Jyväskylän Hiihtoseura. (Järvinen & Raukola 2002, 9.)

1940-luvulla Jyväskylän kaupungin väkimäärän lisääntyessä myös urheiluliike kasvatti suosiotaan. (Kontio 2002, 30–31). Sotien kovat koettelemukset olivat ankaraa aikaa myös urheiluelämälle, mutta seuroilla oli kova halu nousta takaisin entiseen loistoonsa ja jatkaa toimintaansa. Esimerkiksi vuonna 1929 perustetun Laukaan Urheilijoiden jäsenistön keskuudessa ajateltiin, että urheilun juuret ovat jäsenistön keskuudessa niin syvällä ja niin terveet, etteivät muutaman vuoden kolhut voineet niiden elinvoimaa kokonaan turruttaa (Salonen ym. 1979, 15).

Maailmansodan jälkeen Jyväskylä seudun keskuskaupunkina kasvoi voimakkaasti väkimäärältään ja laajuudeltaan. Jyväskylään perustettiin vuosina 1945–1953 kuusi uutta TUL:n seuraa ja neljä SVUL:n seuraa (Ilmanen & Kontio 2003, 123). Tämä selittynee osaltaan 2. maailmansodan jälkeen syntyneillä suurilla ikäluokilla sekä sodan jälkeisellä yleisellä optimistisuudella, joka oli vallallaan koko Suomessa.

Kasvava urheilutoiminta toi seudulle paineita suorituspaikkojen rakentamiseen, jolloin esimerkiksi Keljon (1949), Koskenharjun (1952) sekä Halssilan (1953) urheilukentät rakennettiin. Uimalaitos valmistui Tuomijärven rannalle vuonna 1949 ja yliopiston kampukselle uimahalli vuonna 1955. Kaupungin tarjoamat paremmat harjoittelu- ja kilpailuolosuhteet olivat osaltaan laajentamassa liikunnan kansalaistoimintaa Jyväskylässä. (Ilmanen & Kontio 2003, 123.)

Jyväskylä oli tehdasyhteiskuntana voimakkaimmillaan 1950-luvulla. Olympia vuonna 1952 sai alkunsa myös Jyväskylän Rautpohjassa uusi jalkapalloseura Jyväskylän Pallokerho ry. Seuran perustamisen syynä katsottiin olevan jalkapalloilun tila kaupungissa ja seuran päätavoitteeksi mainittiinkin ”*Jyväskylän jalkapalloilun nostaminen aallonpohjasta, johon se oli leväperäisen toiminnan kautta joutunut*”. Aikaisemmat yritykset seuran perustamiseksi olivat kaatuneet mm. kiistoihin seuran nimestä ja mihin keskusliittoon seuran tulisi kuulua. Jyväskylän Pallokerhoa voidaan luokitella ainakin alkuaikojen perusteella alueellis-liikunnalliseksi, sillä seuran jäsenet asuivat samalla alueella Rautpohjan tehtaan ympärillä ja seuran perustamiseksi koettiin todellinen tarve. (Aapajärvi 2002, 13–29.)

Seurojen lukumäärä ja jäsenmäärä kasvoivat varsin maltillisesti 1950- ja 1960-luvuilla, jonka jälkeen tapahtui Ilmasen ja Kontion mukaan varsin rajua muutos. Vuosina 1970–1980 Jyväskylässä toimivien seurojen lukumäärä kasvoi 36:sta 56:een, jolloin myös seurojen yhteenlaskettujäsenmäärä lähes kaksinkertaistui kasvamalla vajaasta 9000:sta yli 16000 jäseneseen. (2003, 124.) Muuramessa kunnan asukasluvun voimakkaasti kasvaessa 1970-luvulla heijastui vaikutus myös paikallisiin urheiluseuroihin, kuten voimistelu- ja urheiluseura Yritykseen, jolloin seuran toimintaa haluttiin uudistaa (Valta 2008, 114). Toiminnan paisuessa ja kulujen noustessa rahanpuute tuli usein toiminnan esteeksi, kuten esimerkiksi Laukaan Urheilijoiden kohdalla 1970-luvulla. Varoja toiminnan kattamiseksi kerättiin niin arpajaisten pidolla, tukkilaiskisojen järjestämisellä kuin autoilijoiden ilmaiskuljetuksilla. (Salonen ym. 1979, 34.)

Jyväskylän seudun seurakentälle on ollut leimallista isot työväentaustaiset yleisseurat, joka osaltaan selittää työväentaustaisten seurojen keskimääräistä suuremman jäsenmäärän kuin SVUL:n seurojen. Esimerkiksi Tovereissa, Nousussa ja Lohessa on harrastettu niin yleisurheilua, hiihtoa kuin palloilulajeja, kun taas SVUL:n alaiset seurat, kuten Jyväskylän Kenttäurheilijat, Jyväskylän Hiihtoseura ja Kiri, ovat jo vuosikymmenten ajan pysyneet tiukemmin laji- ja erikoisseuroina. (Ilmanen & Kontio 1995, 124.) Muita maineikkaita SVUL:n alaisia seuroja seudulla ovat olleet muun muassa Laukaan Urheilijat, Lievestuoreen Kisa, Leppäveden Viritys, Kuusan Nuorisoseuran Urheilijat ja Vihtavuoren Pamaus (Salonen ym. 1979, 34.)

Ilmasen ja Kontion mukaan Jyväskylän seurakentän viimeaikaiselle kehitykselle on tyypillistä juniori- ja naisjoukkueiden irtaantuminen emoseuroista omiksi yhdistyksikseen varsinkin valtalajien, kuten pesäpallon ja jääkiekon, kohdalla. Kaupungin liikuntapaikkojen taksa- ja maksupolitiikka muuttui voimakkaasti vuonna 1992, jonka syyt voidaan jäljittää 1990-luvun alussa rakennetun liikuntaympäristön kustannuksiin ja paikallisiin ratkaisuihin. 1980- ja 1990-lukujen taitteessa sekä 1990-luvun alkuvuosina Jyväskylän liikuntarakentaminen oli erityisen voimakasta ja samanaikainen taloudellinen taantuma pakotti kaupungin tarkastamaan ja supistamaan liikuntatoimen käyttömenoja. 1990-luvun alun vallitseva lama oli tähän tärkein syy. Tämä merkitsi seurojen näkökulmasta avustusten kaventumista ja maksullisuuden lisääntymistä, kun esimerkiksi liikuntatiloista perittävät vuokrat moninkertaistuivat. Dramaattiset vaikutukset koskivat varsinkin niitä seuroja, jotka käyttivät Hippoksen alueen liikuntapaikkoja, kuten kilpajäähallia tai monitoimitaloa. (Ilmanen & Kontio 2003, 138.)

Viimeisille vuosikymmenille on ollut seuroissa tyypillistä ulottaa toiminta koskettamaan eri-ikäisten ihmisten liikuttamista. Esimerkiksi Muuramen voimistelu- ja urheiluseura Yritykselle menestystä on tullut viime vuosina eri ikäkausisarjoista, niin nuorissa kuin veteraaneissa, kilpailevat urheilijat. Seurassa katsotaankin, että jos urheilun ja liikunnan ottaa koko elämänaikaiseksi kumppanikseen, eikä vain nuoruuden haasteeksi, niin omaan lajiin ja tekemiseen syntyy kestävä suhde. Sitä eivät edes urheilun lieveilmiöt pysty murtamaan. (Valta 2008, 115.)

5 Kuntien liikuntatoimi

Kunnat ovat merkittäviä liikuntapalveluiden tuottajia ja toimintaedellytysten luoja. Liikunnan edistämiseen kunnat käyttävät rahaa vuosittain noin 670 miljoonaa euroa ja kuntien liikuntatoimissa työskentelee kaikkiaan noin 6 000 työntekijää. (Salmenoja 2005, 6.) Kuntien liikuntatoimen tavoitteena on tarjota kaupunkilaisille liikuntapalveluja ja hyvinvointia kattavasti ja tasa-arvoisesti kaikki väestöryhmät ja ikäluokat huomioon ottaen. Liikuntatoiminnan perustehtävät voidaan jakaa karkeasti liikuntapaikkojen ylläpitotehtäviin ja liikuntapalvelujen tuottamiseen.

Nykyään pidetään lähes itsestäänselvyytenä, että jo keskisuuresta asuinkunnasta löytyvät monipuoliset ja hyvätasoiset liikuntapalvelut uima- ja jäähalleineen. Vielä runsaat kolme vuosikymmentä sitten nämä olivat vielä harvinaisia ja maamme ensimmäistä jäähallia oltiin vasta rakentamassa. 1900-luvun alussa kunnille alettiin siirtää yhä enemmän yhteiskunnallisia velvoitteita, jotka erityislainsäädännöllä määrättiin pakollisiksi. Samalla alkoi valtio myöntää kunnille avustuksia, jotta ne kykenisivät suoriutumaan lisääntyneistä tehtävistään. (Juppi ym. 1995, 215.)

Liikuntatoimi koetaan kunnissa liikunta-asioiden asiantuntijana ja välittäjänä, jonka kautta voidaan kartoittaa myös muiden liikunnasta kiinnostuneiden näkemyksiä (Rajaniemi 2005, 117–121).

Liikuntapaikkarekisteri Lippaaseen on kerätty tietoja myös kuntien ulkoilu- ja liikuntatoimentaloustietojen osalta. Tiedoista käy hyvin ilmi, kuinka Keski-Suomessa on jääty varsinkin myönnettyjen avustusten osalta merkittävästi koko maan tasosta, jos vertaillaan esimerkiksi seuroille myönnettyjen avustusten määrää suhteutettuna asukaslukuun (taulukko 4). Esimerkiksi Jyväskylässä jaettiin seuroille avustuksia vuonna 2008 1,58€ koko maan keskiarvion ollessa 7,73€.

<i>Ulkoilu- ja liikuntatoimien taloustiedot 2001–2008 (€)</i>							
<i>Alue</i>	<i>Vuosi</i>	<i>Käyttökustannukset / asukas</i>	<i>Käyttötulot / asukas</i>	<i>Nettokustannukset / asukas</i>	<i>Investoinnit / asukas</i>	<i>Myönnetyt avustukset / asukas</i>	
Jyväskylä	2001	121,88	39,65	82,23	13,41		3,55
Jyväskylä	2008	140,51	42,49	98,02	1,68		1,58
Jyväskylän mlk	2001	75,32	8	67,32	5,85		2,03
Jyväskylän mlk	2008	99,29	15,12	84,17	0,41		1,78
Korpilahti	2001	21,54	0,2	21,34	0		0,8
Korpilahti	2008	12,05	1,19	10,87	0		0,59
Laukaa	2001	42,56	5,47	37,09	2,4		1,92
Laukaa	2008	70,48	8,84	61,64	0		2,08
Muurame	2001	98,26	13,79	84,46	0,12		2,9
Muurame	2008	104,92	14,38	90,54	0		3,49
Hankasalmi	2001	41,18	0,7	40,48	0		2,28
Hankasalmi	2008	43,25	3,26	39,99	0		1,27
Petäjävesi	2001	57,48	1,33	56,15	1,86		3,19
Petäjävesi	2008	72,03	1,29	70,75	0		3,09
Uurainen	2001	36,95	2,25	34,7	11,25		1,93
Uurainen	2008	52,69	6,62	46,07	0		2,11
Toivakka	2001	44,34	2,96	41,39	0		4,65
Toivakka	2008	51,54	2,96	48,58	2,53		4,65
Keski-Suomi	2001	82,49	20,31	62,18	10,25		3,03
Keski-Suomi	2008	101,31	23,41	77,9	0,61		2,42
Länsi-Suomi	2001	74,48	12,8	61,67	12,58		5,36
Länsi-Suomi	2008	95,24	18,66	76,58	1,44		6,05
Koko maa	2001	77,43	12,74	64,69	19,24		7,73
Koko maa	2008	101,34	20,25	81,09	1,76		8

Taulukko 4: Ulkoilu- ja liikuntatoimentaloustiedot kunnittain 2001 ja 2008. (Soveltaen Suomi 2010)

5.1 Liikunta peruspalveluna

Liikunta on peruspalvelu, jolle julkisen hallinnon eli valtion ja kuntien, on luotava edellytyksiä. Kunnan liikuntatoimen asema lainsäädännössä on selkeä: liikuntalaki on puitelaki, joka antaa kunnille toimintavelvoitteen liikunnan edistämiseen (Aaltonen 2004, 55). Paikallinen liikuntatoimi muun julkisen sektorin ohella tukee vapaa-ajan liikuntaa avustamalla esimerkiksi rakennusten, kenttien ja muun varustuksen rakentamista ja ylläpitoa. Gratton ja Taylor korostavat julkisen sektorin tukevan tämän tyyppistä liikuntaa huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi huippu-urheilua. Tällä

tasolla eräs olennainen resurssi on myös ihmisten järjestöissä tekemä vapaaehtoistyö. (Gratton & Taylor 2000, 3–4.)

Peruspalvelu -käsitteen määrittely ei ole yksiselitteistä ja sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Peruspalvelua voidaan pitää palveluna, johon jokaisella ihmisellä ikään, sukupuoleen, alkuperään, kieleen, uskontoon, vakaumukseen, sosiaaliseen taustaan, vammaisuuteen tms. nähden on yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet (Suomen perustuslaki 731/1999). Eri asia on, mitkä kunnan tarjoamista liikuntapalveluista ovat peruspalveluja, joihin jokaisella kansalaiselle tulisi olla tasavertainen oikeus ja mahdollisuus.

Liikuntatoimen tavoitteena on aktivoida asukkaita liikkumaan ja harrastamaan liikuntaa sen eri muodoissaan. Kuntalain mukaan kuntien on pyrittävä edistämään asukkaiden hyvinvointia ja kestävää kehitystä alueellaan. Liikunnalla katsotaan olevan selkeä yhteys ihmisten työkykyyn, terveyteen ja sitä kautta koko yhteiskunnan hyvinvointiin. Liikunnalla katsotaan olevan myös merkittävä rooli kuntalaisten työkyvyn ja terveyden ylläpidossa. (Kuntalaki 17.3.1995/365.)

Kuntien tehtävät liikuntapalveluiden tuottamisessa tarkemmin on määritelty viimeksi 1.1.1999 voimaan tulleessa liikuntalaissa (1054/1998). Tämä laki tuo samalla liikuntapalvelut peruspalvelujen pariin. Sen mukaan kuntien tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. Myös liikuntasuunnittelu on uusimman liikuntalain myötä yleistynyt paikallisella tasolla, kun laki edellyttää kuntia laatimaan liikuntasuunnitelman, joka liittyy lainsäädöllisiin tehtäviin muun muassa kuntasuunnitelmaan (Huovinen 2009, 108).

Liikuntalain arvopohjassa on keskeisessä roolissa yhteiskunnan hyvinvointipolitiikan tukeminen liikunnan avulla. Liikuntatoiminnan rinnalle on nykyään yhä suuremmissa määrin nostettu esille myös liikunnan yhteiskunnalliset vaikutukset. Omien liikuntapalveluidensa lisäksi kunnat tukevat liikunnan kansalaisjärjestöjä jakamalla avustuksia ja tukemalla muuten niiden toimintaa. (liikuntalaki 1054/1998.)

Liikuntapaikkojen maksut herättävät kunnissa runsaasti keskustelua. Maksuilla on pyritty lisäämään kuntien tulomäärärahoja. Aikaisemmin monet kunnan palveluista on pyritty pitämään kuntalaisille maksuttomina mutta kuntien kiristynyt taloudellinen tilanne on kuitenkin johtanut siihen, että liikuntapaikkojen käytöstä kuten saleista on jouduttu keräämään maksuja. Tämä on osaltaan ajanut seurojen talouden ahtaalle. Karimäen ja Simulan julkaisussa *Liikettä liikuntapaikoille* (2004) on tutkittu harjoitusvuorojen maksuttomuuden vaikutuksia kunnan liikuntaelämään ja talouteen. Käyttövuoromaksuilla perityt tulot olivat vain pieni osa entisen Jyväskylän maalaiskunnan koko liikuntabudjetista, joten niiden poistaminen lapsilta ja nuorilta ei kaatanut liikuntatoimen taloutta mutta oli tärkeä tuen muoto paikallisille liikunta- ja urheiluseuroille.

5.2 Valtionosuus veikkausvoittovaroista

Kunnalliset liikuntapalvelut ovat olleet lakisääteisiä vuodesta 1980. Liikuntalain myötä liikuntatoimen arvostus kohosi ja kuntien aineelliset ja taloudelliset resurssit lisääntyivät. Valtion tuki kasvoi koko 1980-luvun aina 1990-luvun alkuvuosiin saakka. Samoihin aikoihin myös liikunta- ja urheiluseurojen toiminta vilkastui sekä kuntien liikuntasuunnittelu aktivoitui. Liikuntalain ansiosta myös tasa-arvo lisääntyi niin maaseutujen kuin kaupunkien välillä, mutta tasa-arvon voidaan katsoa lisääntyneen liikunnan harrastajien välillä.

Ensimmäinen liikuntalaki (1979) koski ainoastaan vapaa-ajan liikuntaa ja sen keskeisenä sisältönä oli, että joka kunnassa oli oltava liikuntalautakunta, jonka tehtävänä oli huolehtia liikuntatoimen suunnittelusta ja kehittämisestä sekä kunnassa harjoitettavan liikuntatoimen tukemisesta. Vuonna 1940 aloitettu veikkaustoiminta mahdollisti urheiluelämän taloudellisten edellytysten kohentumisen (Vasara 1992, 323). Ensimmäisen liikuntalain mukaan kunnat saivat valtionosuutta liikuntatoimenjohtajan, liikuntasihteerin ja liikunnanohjaajan virkoihin, urheiluseurojen toimintaan, yleisen toiminnan kehittämiseen sekä liikuntalautakunnan toiminnasta aiheutuviin kustannuksiin.

Kunnat saavat nykyään liikuntatoimen käyttökustannuksiin valtionosuutta, joka maksetaan veikkausvoittovaroista. Kuntien liikuntatoimintaan myönnetty valtionosuus tulee liikuntalain 5§:n mukaan myös käyttää liikuntatoimintaan. Valtiolta tulevan liikuntarahoituksen määrä on suorassa yhteydessä veikkaustoiminnan tuottoihin, joten suomalaisten innokkaalla lottoamiselle avustukset ovat moninkertaistuneen vuosikymmenten aikana.

Nykyään kunnille jaettava valtionosuus määräytyy kunnan asukasmäärän ja valtion talousarviossa määritellyn asukaskohtaisen yksikköhinnan mukaisesti. Valtion talousarvioon perustuva opetusministeriön vahvistettava yksikköhinta vuodelle 2010 on 12 euroa/asukas. Kunnat käyttävät vuosittain liikunnan edistämiseen kaikkiaan yli 120 euroa/asukas. Valtionosuuden lisäksi opetusministeriö tukee harkinnanvaraisilla avustuksilla kuntien liikuntapaikkojen rakentamista ja peruskorjausta

Vuonna 1993 valtionosuusjärjestelmän uudistuksen myötä kunnallinen liikuntahallinto palveluineen koki muutoksia. Kunnallinen päätösvalta laajentui tuntuvasti ja muuttui laillisuusharkintaisesta tarkoituksenmukaisuusharkintaiseen päätösvaltaan. Käytännössä tämä tarkoitti, että esimerkiksi liikuntalautakuntia yhdistettiin osaksi laajempia kokonaisuuksia ja että kunnan liikuntatoimella osoitettuja valtionosuuksia saatettiin käyttää myös muiden hallinnonalojen menoihin. Ennen vuotta 1993 valtionapujärjestelmä oli tehtäväkohtainen ja kustannusperusteinen (Aaltonen 2004, 60). Valtiollinen sääntely väheni ja kuntien päätös- ja harkintavalta sekä taloudellinen liikkumavara lisääntyi. Käytännössä tämä tarkoitti niin sanotun korvamerkinnän poistumista kuntien liikuntatoimen valtionosuudesta. Uudistuksen myötä poistui esimerkiksi vuosittainen korvamerkitty seura-avustus.

Vuonna 1993 voimaan tullut uudenlainen kuntien valtionosuusjärjestelmä on luonteeltaan laskennallinen ja suoriteperusteinen. Kuntien liikuntatoimintaa koskeva valtion ohjaus purettiin lainsäädännöstä tällöin lähes kokonaan ja liikuntatoimintaan myönnettävä valtion osuus säädetään nykyään liikuntalain sijasta opetus- ja kulttuuritoiminnan rahoituslailla ja valtionosuus määräytyy kunnan asukasluvun mukaan. (Aaltonen 2004, 60.)

Edellinen liikuntalaki on tullut voimaan 1.1.1998. Keskeisintä liikuntalain 1054/1998 uudistuksessa oli lain tarkoituksen aiempaa tarkempi määrittely sekä liikunnan arvopohjan laaja-alaisempi käsittely. Keskeisinä tavoitteina liikuntalaissa oli lisätä väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla.

Vuoden 2010 alusta tuli liikuntalakiin muutamia muutoksia, jotka lähinnä koskettavat alueellista liikuntatoimea ja sen tehtäviä. Alueellisella liikuntatoimella tarkoitetaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta ja maakunnan liittojen asettamia alueellisia liikuntaneuvostoja.

Lainsäädännön ongelmana on jo pitkään ollut, että se antaa kunnille toimintavelvoitteen mutta ei juurikaan toimintavaroja. Esimerkiksi Suomen liikunta ja urheilu (SLU) on kritisoinut liikuntalakia kuntien liikuntatoimien osalta, sillä sen mukaan terveyttä edistävän liikunnan kehittämiseen olisi tulevaisuudessa kuitenkin saatava varoja muistakin lähteistä kuin liikuntalain 12 §:n mukaisista veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista.

5.3 Kunta ja kolmas sektori

Seurojen taloudellisiin resursseihin kohdistuu kasvavia paineita laatuvaatimusten lisääntyessä ja toiminnan laajetessa. Rahavaroja tarvitaan muun muassa toimintakustannuksiin ja – edellytyksiin sekä työpanoksiin ja tehtäväpätevyyttä tasokkuuden ja tehokkuuden takaamiseksi. (Heinilä 1993, 52.)

Liikuntalain mukaan kuntien tehtävänä on tukea paikallisia liikuntaseuroja sekä välillisesti että välittömästi. Tällä on pitkä historia aina 1800-luvulta saakka, jossa on ensimmäiset valtiovallan ja kuntien tukitoimenpiteiden juuret. Urheiluseurojen avustukset lisääntyivät vuodesta 1980, jolloin kunnat alkoivat saada valtionapua seurojen avustamiseen. (Itkonen 1991, 55–56.)

Kunnat saavat vuosittain liikuntatoiminnan kuluihin laskennallisen valtionosuuden, jolla ne voivat päätöksensä mukaan tukea urheiluseuroja. Kuntien jakamalla liikuntaavustuksilla tuetaan liikunta- ja urheiluseurojen sekä erityisliikuntajärjestöjen toimintaa ja siten luodaan edellytyksiä liikuntapalvelujen tarjonnalle sekä liikunnan ja urheilun harrastamiselle.

Liikunnan rahavirrat Suomessa -asiakirjan mukaan Pasi Kosken tutkimuksessa (2000) arvioidaan seurojen tuloista keskimäärin 45 prosenttia perustuvan omaan varainhankintaan, eli keräysten ja tempausten tuottoihin, talkootyöllä hankittuihin tuloihin, liiketoiminnan tuottoihin sekä mainosten myynnistä tulleisiin tuloihin. Kuntien osuus rahoituksesta oli 1990-luvulla tehtyjen tutkimusten perusteella noin 7–11 prosenttia. (Ala-Vähälä 2008, 36.)

Opetusministeriö rahoittaa osan valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen menoista myöntämällä niille vuosittain harkinnanvaraisia avustuksia. Päätettäessä valtionavustuksista otetaan huomioon järjestön toiminnan laatu ja laajuus sekä toiminnan yhteiskunnallinen merkitys (www.minedu.fi 9.11.2009). Perusedellytyksinä valtionavustuksen saamiselle on, että liikunta on järjestön pääasiallista toimintaa; järjestöllä on vähintään 40 jäsenseuraa ja/tai 2 000 henkilöjäsentä; järjestön toiminta on valtakunnallista, ja että lajilla on kansainvälinen organisaatio ja/tai kansainvälinen kilpailujärjestelmä, tai laji on muutoin kansallisesti tai kansainvälisesti merkittävä (Opetusministeriö 2009a, 13).

Valtionavustusten yleisinä periaatteina on pidetty läpinäkyvyyttä, oikeudenmukaisuutta ja tasapuolisuutta. Liikunnan kansalaisjärjestöjen, liikuntajärjestöjen ja lajiliittojen avustusjärjestelmällä on tavoitteena, että 1. järjestelmä tukea liikuntajärjestöjen perustoimintaa, jotta varmistetaan mm. liikuntalaissa määriteltyjen sekä yhteisesti sovittujen ja yhteiskunnallisesti merkittävien tulosten aikaansaaminen; 2. järjestelmän on avoin, läpinäkyvä ja se tulee valmistella yhteistyössä opetusministeriön ja liikuntajärjestöjen kesken sekä valtion talousarviossa olevat veikkausvoittovarot tulee jakaa oikeudenmukaisesti hakijoiden kesken; ja 3. valtionavustusjärjestelmän tulee tukea järjestöjen kehittämistä ja kehittymistä. (Opetusministeriö 2009a, 8.)

6 Tutkimusmenetelmät

Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jossa käytetään täsmällisiä ja laskennallisia tilastollisia menetelmiä. Käytännössä kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus on vaikeaa tarkkarajaisesti erottaa toisistaan (Hirsjärvi ym. 2009, 136). Ne voidaan nähdä toisiaan täydentäviksi lähestymistavoiksi, joten tässä tutkimuksessa kvantitatiivista tutkimusaineistoa täydennetään kvalitatiivisella aineistolla.

Syksyllä 2008 tutkimukselle laadittiin tutkimussuunnitelma, tutkimussuunnitelman tarkoituksena on auttaa tutkijaa myöhemmissä tutkimuksen vaiheissa. Aineiston kerääminen on yksi tutkimuksen vaativimmista vaiheista mutta senkin toteuttaminen on helpompaa, kun työ on hyvin suunniteltu ja aiheeseen on perehdytty ennalta. (Hirsjärvi & Hurme 2000.)

Kvantitatiivista tutkimusmenetelmää edustaa tässä tutkimuksessa survey-tutkimus. Tämä johtuu pitkälti siitä, että tutkimukseen haluttiin ottaa mukaan kaikki seudun liikunta- ja urheiluseurat. Seurojen kokonaismäärän noustessa lähes kolmeensataan, on aineiston käsittely järkevämpää kvantitatiivisin menetelmin. Kvalitatiivista aineistoa tutkimuksessa edustavat survey -kyselyn avoimet kysymykset, jotka myöhemmin on luokiteltu suurempiin kokonaisuuksiin helpottaakseen aineiston käsittelyä kvantitatiivisin menetelmin. Avoimien vastausten luokittelussa on käytetty samojen vastausten määrää luokittelun lähtökohtana, jolloin usein yhteen luokkaan on laitettu kaikki samoin vastanneet. Yksittäisiä vastauksia ei ole luokiteltu erikseen, vaan ne on laitettu luokkaan ”*muut*”.

Haastattelujen tekemistä kyselyn ohella mietin alussa pitkään, mutta päätin jättää ne pois. Haastatteluilla olisin todennäköisesti saanut syvennettyä tietoa vastaajien käsityksistä. Lähinnä tutkimusekonomiset seikat kuitenkin johtivat siihen, että luovuin haastatteluista. Toisaalta koin saaneeni tutkimuskysymyksiini vastauksen jo kyselystä kerätyn aineiston perusteella.

6.1 Survey-tutkimus

Survey-tutkimus on paikallaan, kun halutaan kerätä tietoa standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä. Kerätyn aineiston avulla pyritään ilmiötä kuvailemaan, vertailemaan ja tulkitsemaan eli tässä tutkimuksessa liikunta- ja urheiluseurojen toiveita ja tarpeita seudullisesta yhteistyöstä.

Survey-tutkimuksen tekeminen edellyttää, että tutkijat kykenevät tekemään etukäteen ymmärrettäviä ja vakiomuotoisia kysymyksiä. Valmiiden vastausvaihtoehtojen tekeminen vaatii siis tutkittavien asioiden luokittelua ja käsitteellistä kategorisointia etukäteen. (Alkula ym. 1995, 120.)

Kysymykset survey-tutkimuksessa ovat siis ennalta määriteltyjä, jotka ovat johdettu teoriasta, mallista tai teoreettisesta viitekehuksesta. Survey-tutkimuksessa on kyseessä teoriaa testaava tutkimusmetodi. Strukturoidussa kysymyksessä on valmiina myös tutkijan teoriasta johtamat vastausvaihtoehdot, joten kyseessä on määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä. (Järvinen & Järvinen 2000, 57.)

6.1.1 Tutkimuksen perusjoukko

Perusjoukkona tutkimuksessa ovat kaikki toiminnassa olevat liikunta- ja urheiluseurat Jyväskylästä, Laukaasta, Muuramesta, Petäjävedeltä, Toivakasta, Uraisilta ja Hankasalmelta (N=250). Seurojen yhteystiedot on saatu Jyväskylän seutusivuilta (www.jyvaskylanseutu.fi/kannat/liikuntaseurat/) ja seurojen kotisivuilta.

6.1.2 Kokonaisotos ja näyte

Kysely lähetettiin 272 liikunta- ja urheiluseuralle toukokuussa 2009. Seurojen määrä perustui kaikkiin löydettyihin viitteisiin olemassa olevista tai olleista seuroista

Jyväskylän seudulla. Osaa sähköposteista ei saatu lähetettyä virheellisten osoitetietojen vuoksi ja osan kohdalla ilmeni muita teknisiä ongelmia lähetyksen suhteen. Näistä kuudelle seuralla ei myöskään löytynyt muita yhteystietoja, jonne kyselyn voisi muulla tavoin lähettää. Muutama seuroista ilmoitti lopettaneensa aktiivisen toimintansa, jolloin seurojen lukumäärä oli todellisuudessa siis alhaisempi kuin mitä alussa oli oletettu. Kaksi vastaajista ilmoitti saaneensa sähköpostin, mutta linkki kyselyyn ei kuitenkaan avautunut. Heille kysely laitettiin postitse kirjallisessa muodossa.

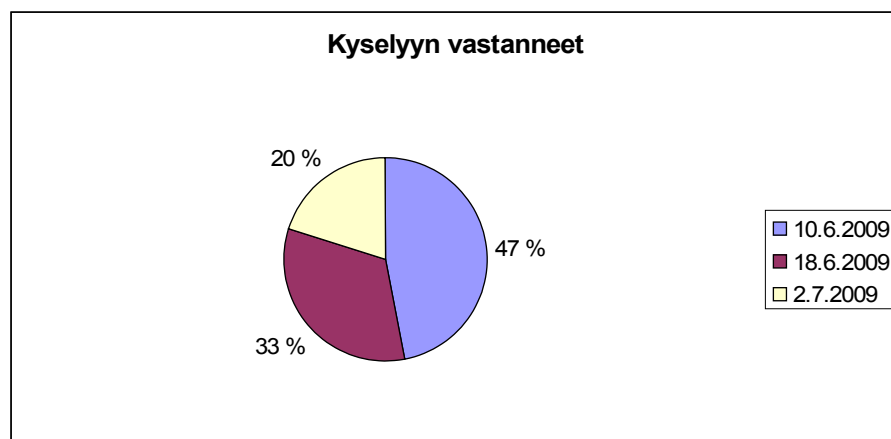
Ensimmäisellä kerralla määräaikaan mennessä vastauksia kyselyyn saapui 63kpl. Näistä kolme jouduttiin hylkäämään saman vastaajan vastattua pariin kertaan. Todelliseksi vastausprosentiksi ensimmäisen kierroksen jälkeen saavutettiin siis noin 23 % perusjoukosta, koska kyseessä oli kokonaisotos seuroista.

Sähköpostikysely lähetettiin seuroille uudelleen kesäkuun alussa 2009, kun ensimmäisestä päättyneestä vastausajasta oli kulunut 3 vuorokautta. Sähköpostikysely lähetettiin uudelleen 154 seuralle. teknisiä ongelmia ilmeni neljän seuran kohdalla ja heille kysely lähetettiin postitse. Vastausaikaa toisella kerralla lyhennettiin tietoisesti 8 vuorokauteen, jotta vastaukset saataisiin ennen juhannusta. Tällä kertaa viideltä vastaajalta tuli sähköpostitse tieto, että heidän seuransa ovat tällä hetkellä tauolla toiminnasta ja tämän vuoksi jättävät vastaamatta kyselyyn. Lisäksi kaksi vastaajaa ilmoitti seuran kotipaikan olevan muualla kuin tutkittavan alueen kunnissa, Pirkanmaalla ja Äänekoskella, joten nämä seurat rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Seurat kuitenkin löytyvät Jyväskylän seurarekisterissä toistaiseksi tuntemattomasta syystä. Myöhemmin posti palautti kaksi postitse lähetettyä kuorta osoitetietojen ollessa vanhentuneet. Luultavasti nämä seurat olivat myös lopettaneet toimintansa, sillä muualta näiden seurojen tietoja ei enää löytynyt. Näistä syistä vastaajien perusjoukko oli todellisuudessa pudonnut 254 seuraan.

Toinen määräaika sähköpostikyselyiden vastaamiselle umpeutui 18.6.2009. Nyt määräaikaan mennessä vastauksia oli saapunut kaikkiaan yhteensä 107 kappaletta, joten vastausprosentti toisen kierroksen jälkeen oli kohonnut yhteensä lähes 42 prosenttiin.

Sähköpostikysely päätettiin lähettää vastaamatta jättäneille vielä kolmannen kerran, koska vastausprosenttia haluttiin saada vielä korkeammaksi, joka lisäisi tulosten luotettavuutta. Kysely lähetettiin kolmannen ja viimeisen kerran sähköpostitse 132 seuralle kesäkuun lopussa 2009. Kesäkuunloppu ajankohtana osoittautui kyselylle huonoksi, sillä loma-aika oli parhaillaan menossa ja ihmiset poissa sähköpostinsa parista. Neljä seuraa ilmoitti vielä tässä vaiheessa, ettei heillä järjestetä tällä hetkellä aktiivisesti mitään liikunta- tai urheilutoimintaa ja ovat tästä syystä vastaamatta kyselyyn. Seurojen perusjoukon määräksi muodostui lopulta 250 seuraa.

Kolmanteen ja viimeiseen annettuun vastauspäivämäärään mennessä tuli vastauksia 135 kappaletta, yhteensä 133 eri seurasta. Lisäksi kolme päivää myöhemmin tuli vielä yksi vastaus postitse, jonka päätin vielä ottaa mukaan tutkimukseen ja lisäsin nämä vastaukset tuloksiin. Lopullinen vastausprosentti kyselyssä oli 54 % (n=135). Uskoakseni todellisuudessa vastausprosentti on kuitenkin hieman korkeampi, sillä muutaman vastaamatta jättäneen seuran olemassa olosta ei enää ole varmuutta eikä näistä seuroista löytynyt päivitettyjä tietoja muistakaan lähteistä.

Kaavio 2: Kyselyyn vastanneet määräaikojen mukaan (n=135)

Valtaosa vastasi kyselyyn siis ensimmäisellä vastauskerralla, 47 % kaikista vastanneista (kaavio2). Kolmannes vastaajista vastasi kyselyyn toisella kerralla ja viidennes kaikista vastanneista jätti vastaamisen kolmanteen kertaan.

6.1.3 Kato ja kadon analyysi

Vastausprosentti nousi tutkimuksessa 54 prosenttiin. Nähtävästi sähköpostitse lähetetty kysely ei auennut kaikilla tietokoneilla ja pyydettyä heille lähetettiin kysely postitse. Luultavammin osa seuroista on jättänyt vastaamatta kyselyyn tästä syystä.

Tutkimuskyselyn ajankohta touko-heinäkuulla ei ollut kaikkein otollisin vastaajille, monet vastaajista viettivät kesälomiaan ja osa seuroista oli tauolla. Ajankohta on myös yleinen loma-aika työikäisellä väestöllä sekä useilla opiskelijoilla, joten voidaan olettaa osan seuran henkilöstöistä olleen tällöin sähköpostin ulottumattomissa ja täten jättäneen vastaamatta. Itselleni tämä oli kuitenkin ainut mahdollinen aika suorittaa kysely työn ohella.

Kolmantena keskeisenä syynä vastaamattomuudelle voitaneen pitää puutteellisesti päivitettyjä seutusivuja, joista seurojen yhteystiedot ovat pääasiassa kerätty. Todennäköistä on, että osa tiedoista on vanhentunut ja kaikki seurat eivät ole enää olemassa. Tällaisia seuroja ovat mm. opiskelijoiden omat liikuntaseurat, joista toiminta loppuu jäsenten päättäessä opiskelunsa Jyväskylässä. Myös pienemmillä seuroilla voi toiminnasta olla välillä taukoa, jolloin seuraa ei ole aktiivisesti toiminnassa.

Todennäköisesti vastaamatta jättäneet liikunta- ja urheiluseurat eivät olisi muuttaneet tutkimuksen tulosta, koska jo nyt saatiin tutkimuskyselyllä kerättyä kattavasti tietoa jäsenmäärältään erikokoisilta ja erilaisilta seuroilta. Lisäksi eri lajit ovat olleet tutkimuksessa kattavasti edustettuina.

6.2 Aineistonhankintamuotona sähköpostikysely

Tutkimusaineiston keräämiseksi päätettiin käyttää sähköpostitse lähetettävää tutkimuskyselyä. Laadittu kyselylomake (LIITE 1) muutettiin sähköiseen muotoon ja lähetettiin suoraan vastaajien sähköpostiin. Kyselylomakkeen sähköiseen muotoon rakensi suunnittelija Pertti Matilainen. Vastaajien saamassa sähköpostiviestissä oli

mukana saatekirje (LIITE 2) ja linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen. Sähköisen lomakkeen täyttäminen on vastaajalle suhteellisen vaivatonta eikä vastauslomaketta tarvitse erikseen postittaa takaisin tutkijalle. Kyselyllä tarkoitetaan valmiilla lomakkeella suoritettavaa tietojen hankintaa (Järvinen & Järvinen 200, 155). Kyselyt tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisimpinä tiedonkeruu menetelminä (Hirsjärvi ym. 2009, 193).

Kyselytutkimuksella saadaan kerättyä nopeasti ja helpommin laajakin tutkimusaineisto. Edellytyksenä kuitenkin on, että vastaajien määrä kyselyyn on riittävä. Kyselylomakkeen käyttöön päädyttiin tässä tutkimuksessa nimenomaan suuren tutkimusjoukon eli seurojen määrän, vuoksi. Kyselyllä haluttiin tavoittaa mahdollisimman suuri joukko Jyväskylän seudun liikunta- ja urheiluseuroista. Kyselylomakkeet mahdollistavat myös suurien joukkojen mielipiteiden mittaamisen edullisesti ja tehokkaasti.

Tutkimuksen alkuvaiheessa huolena oli riittävän suuren otoksen saaminen tilastollista testausta varten. Aikaisempien tutkimusten perusteella voitiin todeta, että liikuntaseuroja koskevilla postikyselyillä oli keskimääräistä heikompi vastausprosentti (ks. mm. Koski ja Varis 1997, 21–30). Tästä syystä sähköpostilla lähetettävän tutkimuskyselyn katsottiin helpottavan kynnystä vastata kyselyyn ja tämä aineistonkeruu menetelmä valittiin.

Kyselylomake oli muodoltaan puolistrukturoitu sisältäen sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä haluttiin välttää liiallista johdattelua, kuten kysyttäessä mitä uusia liikuntapaikkoja seuran kotikuntaan tulisi rakentaa ja mihin ne pitäisi sijoittaa. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden kertoa mielipiteensä vapaasti, kun taas monivalintakysymyksiä rakenne on strukturoitu ja vastausvaihtoehdot on ennestään määritelty. Tämä mahdollistaa tarkemman aineiston koodauksen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 188.)

Kyselylomakkeen ensimmäiset kysymykset koskivat vastaajan taustatietoja, joilla haluttiin selvittää taustamuuttujia, kuten vastaajan asemaa ja seuran kotipaikkaa. Varsinaisissa tutkimuskysymyksissä (LIITE 1) selvitettiin mm. tyytyväisyyttä kuntien liikuntapaikkoihin ja – palveluihin sekä yhteistyön muotoja ja -mahdollisuuksia.

Tutkimuskyselyä testattiin pienessä mittakaavassa, jotta selville saatiin mahdolliset ongelmat kyselyyn vastatessa. Tutkimuskyselyn ohjeeksi laadin saatekirjeen selvittämään tutkimuksen taustoja ja tavoitteita. Saatekirjeen taitosta ja ulkoasusta vastasi tutkimussihteeri Esa Nykänen.

6.3 Aineistonkäsittely

Suuriosa tutkimuskysymyksistä oli monivalintakysymyksiä. Monivalintakysymysten vastauksia käsiteltiin SPSS-ohjelman avulla. SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) on tilastotieteelliseen analyysiin suunniteltu erillinen ohjelmisto. Tuloksia tarkasteltiin frekvenssi- ja prosenttijakaumien avulla.

Vastaaajilla oli mahdollista vastata osaan kysymyksistä myös omin sanoin, kuten kysymys 7. Mitkä ovat seuranne tärkeimmät vapaaehtoistyönmuodot?, kysymys 16. Mitkä ovat yhteistyön kolme tärkeintä muotoa seuranne kannalta ja kysymys 21. Mitä uusia liikuntapaikkoja kuntaanne tulisi rakentaa ja mihin ne tulisi sijoittaa.

Aineiston analyysissä käytettiin ristiintaulukointia, jonka avulla kahden muuttujan välinen tarkastelu on mahdollista. Laadullisesta aineistosta poimittiin tyypillisimmät vastausesimerkit, jotka luokiteltiin. Avoimista kysymyksistä muodostettiin luokkamuuttujat, joita analysoitiin kvantitatiivisin menetelmin.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus

6.4.1 Menetelmät ja luotettavuus

Tämän tutkimuksen tavoitteena ei ole luoda pelkästään yleistettävää tietoa, vaan tärkeämpänä tavoitteena on tuoda esille uusia näkökulmia ja perusteluja seudullisen liikunnan kehittämiseen. Tutkimuksen toistettavuuden ja luotettavuuden lisäämiseksi olen pyrkinyt kuvaamaan koko tutkimusprosessin eri vaiheineen mahdollisimman tarkkaan ja yksityiskohtaisesti. Tutkimuksen suorittamista ovat ohjanneet professori Kimmo Suomi ja vastuualuejohtaja Ari Karimäki. Vastaukset on käsitelty ehdottoman luottamuksellisesti niin, että yksittäisen seuran nimi ei ole tullut tuloksissa esille missään vaiheessa.

Perinteisesti tutkimuksen luotettavuutta kuvataan kahdella eri käsitteellä: reliabiliteetilla ja validiteetilla. Reliabiliteetilla kuvataan tutkimuksen toistettavuutta eli kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Reliabiliteetti saavutetaan, mikäli toinen tutkija päätyisi samoihin tuloksiin tai toistettaessa vastaavanlainen tutkimus päädyttäisiin samaan tulokseen.

Mittauksen validiteetti eli pätevyys kuvaa taas sitä, missä määrin tutkimuksessa on onnistuttu mittaamaan juuri sitä, mitä oli tarkoituskin mitata (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Kyselytutkimuksissa validiteettiin vaikuttaa ensisijaisesti se, kuinka onnistuneita vastaajille esitetyt kysymykset ovat, eli voidaanko niiden avulla saavuttaa tutkimusongelmien mukainen ratkaisu (Heikkilä 1998, 178).

Tässä tutkimuksessa mittauksen validiteettia haluttiin korostaa hakemalla kysymyksiin vastauksia eri näkökulmista. Tutkimuskysymys oli jaettu eri osakysymyksiin, jotta vastaajilta saatiin kerättyä mahdollisimman todenperäinen ja eri näkökulmat huomioon ottava kokonaiskäsitely tutkimusaiheesta.

6.4.2 Tiedonhankintaprosessin luotettavuus

Kerätessä tietoa kyselytutkimuksen avulla on järkevää nostaa esille menetelmän mahdolliset heikkoudet arvioitaessa luotettavuutta. Mahdollisina haittoina sähköpostitse lähetetyssä kyselyssä on epävarmuus siitä, kuinka toden mukaisesti vastaajat ovat kyselyyn vastanneet ja kuinka onnistuneita vastausvaihtoehdot ovat olleet vastaajien näkökulmasta. Nämä kohdat huomioitiin jo kyselyä rakennettaessa perehtymällä aikaisempiin tutkimuksiin ja testauttamalla kyselyä pienemmässä mittakaavassa ennen lopullista kyselyn hyväksymistä. Sähköpostikyselyn ja saatekirjeen ulkonäöstä haluttiin myös rakentaa uskottavia ja kiinnostusta herättäviä. Näin on syytä uskoa käyneen, palaute kyselystä on ollut positiivista ja kysymyksiä on kiitelty jälkikäteen.

Verrattaessa kyselyä haastatteluihin tiedonkeruumenetelmänä on etuna kyselyssä, että se voidaan suunnitella etukäteen paremmin kuin haastattelu sekä vastaajat saavat itse valita ajankohdan, jolloin vastaavat kyselyyn. Toisaalta kysely on haastattelua haastavampi siinä mielessä, että se suoritetaan tavallisesti vain kerran eikä tutkija voi heti tarkistaa on vastaaja ymmärtänyt kysymyksen oikein ja tarkoitettulla tavalla. (Järvinen & Järvinen 2000, 155.) Tämän tutkimuksen kohdalla haastattelujen tekeminen kaikille seudun liikuntaseurojen edustajille olisi ollut mahdoton tehtävä jo suuren tutkittavan joukon vuoksi.

Mukaan tutkimukseen haluttiin ottaa kaikki liikunta- ja urheilutoimintaa järjestävät seurat jyvaskylän seudulla. Määrää ei haluttu ennakolta rajata esimerkiksi kunnilta harkinnanvaraista avustusta saaneisiin seuroihin. Seuroja kartoitettiin useiden eri lähteiden kautta, kuten esimerkiksi virkamiesten avustuksella ja seurarekistereitä läpikäymällä. Tutkimuskyselyllä haluttiin saavuttaa mahdollisimman laaja ja kattava vastaajien joukko. Tässä oli myös riskinsä, osa seuroista ei halunnut vastata kyselyyn koska eivät ole muutoinkaan yhteistyössä kunnan kanssa. Tämä osaltaan pienensi vastaajien joukkoa.

Luottamuksellinen yhteisymmärrys tutkijan ja tutkittavien välille luotiin tutkimuskyselyn mukana lähetetyn saatekirjeen avulla, jolla luotiin rehellinen ilmapiiri

kyselyyn vastaamiselle. Saatekirjeessä korostettiin vastauksien käsittelemistä ehdottoman luottamuksellisesti niin, että yksittäisen seuran nimi ei tule tuloksissa esille missään vaiheessa.

7 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa selvitän Jyväskylän seudun liikuntasuunnitelman seurakyselyn lähtökohtia, haasteita ja toteutusta sekä vastanneiden henkilöiden taustatietoja ja analyysimenetelmiä.

7.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Jyväskylän seudun liikunnan viranhaltijat käynnistivät ensimmäisen yhteisen liikuntasuunnitelman tekemisen vuonna 2008. Liikuntasuunnitelmaan on tarkoitus koota mahdollisimman kattava käsitys seudun liikunnasta siten, että edustettuina ovat myös päättäjät sekä kunnittain keskeiset liikunnan sidosryhmät. (Karimäki 2007, 2.) Seuraava liikuntasuunnitelma tulee olemaan Jyväskylän Seudun Liikuntasuunnitelma 2010-luvulle, jonka yhtenä osana toimii tämä pro gradu – tutkimus. Suunnitelmassa ovat mukana Jyväskylä, Hankasalmi, Laukaa, Muurame, Petäjävesi, Toivakka ja Uurainen.

Aikaisemmat yksittäisten kuntien laatimat liikuntasuunnitelmat jyvaskylän seudulla ovat ohjanneet liikuntahallinnon kehittämistä ja toimintaa liikuntapoliittisen päätöksenteon suuntaan. Nyt kuntatalouden ankaran tervehdyttämisen kaudella resurssien keskittäminen ydinpalveluihin on huomattavasti tärkeämpää kuin kuusi vuotta sitten. Liikuntatoimen vision tavoittelu eli kuntalaisten aktiivisen elämäntavan edistäminen vaatii väestön ikääntyessä ja asukkaiden polarisoituessa hyvä- ja huonokuntoisiin yhä tehokkaampia toimia. Tällä pro gradu tutkimuksella on tavoitteena tuoda esille seurojen näkemyksiä yhteistyöstä eri toimijoiden kesken.

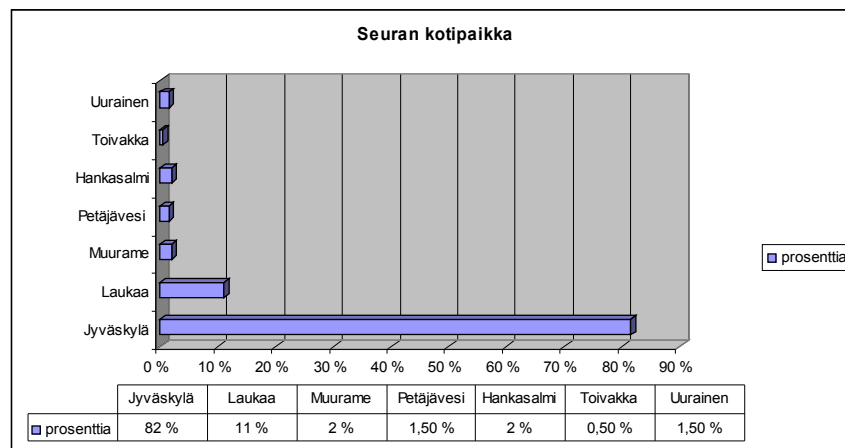
Aikaisemmin ei vastaavaa seudullista liikuntasuunnitelmaa tai kartoitusta Jyväskylän seudun seurojen mielipiteistä ja ajatuksista yhteistyöstä ole Jyväskylän seudulla laadittu. Sen takia vertailu aikaisempiin tuloksiin on mahdotonta.

7.2 Liikuntaseurojen taustatiedot

Seurakyselyn ensimmäisessä osiossa vastaajilta kysyttiin perustietoja seuroista. Tällaisia perustietokysymyksiä ovat seuran nimi, vastaajan asema seurassa, seuran kotipaikka ja perustamisvuosi, palkattujen työntekijöiden määrä, seuran jäsenmäärä ja -jakauma, vapaaehtoistyön määrä, seuramuoto ja harjoitettavat lajit sekä toiminta-alue tai -alueet.

Kyselyssä kysyttiin taustatiedoissa vastaajien asemaa seurassa. Vastaajista suurin osa oli seuran puheenjohtajia eli yhteensä 61 % vastaajista. Toiminnanjohtajia vastaajista oli 8 %, lajijaoston puheenjohtajia 2 % ja seuran sihteereitä 6 %. Jossain muussa kuin edellä mainituissa tehtävissä toimi vastaajista 23 %. Suuri puheenjohtajien vastausten määrä oli odotettavissa, sillä ensisijaisesti kysely lähetettiin seurojen puheenjohtajille, mikäli se oli tiedossa. Lähes neljäsosa vastaajista toimi seuroissa muissa kuin edellä mainituissa tehtävissä, nämä vastaajat toimivat seuroissa lähinnä rahastonhoitajina ja valmentajina.

Kyselyyn vastanneista 83 % seuran kotipaikaksi ilmoitettiin Jyväskylä eli 110 liikunta tai -urheiluseuraa (kaavio 3). Toiseksi suurin joukko vastanneista seuroista oli Laukaasta 11 % (15kpl). Muuramesta vastanneita seuroja oli 2 % (3kpl), samoin Hankasalmeilta. Petäjävedeltä ja Uraisilta vastanneita seuroja oli 1,5 % eli 2kpl. Toivakasta vastanneita seuroja oli 1kpl.

Kaavio 3: Seuran kotipaikka (n=135)

Ahkerimmat vastaajat kyselyyn löytyivät Uuraisilta (vastausprosentti 67), Laukaasta (65 %), Jyväskylästä (60 %) ja Petäjävedeltä (50 %). Heikoimmat vastausprosentit löytyivät Hankasalmeelta (30 %).

Suuri osa kyselyyn vastanneista seuroista ilmoittaa aloittaneen seuran toiminnan jo ennen vuotta 1980 (taulukko 5). Liikunta- ja urheiluseuroista 29 % on aloittanut toimintansa jo 1900-luvun alkupuoliskolla eli ennen vuotta 1950. Ainoastaan 14 % vastanneista ilmoittaa toimintansa alkaneen 2000-luvulla.

<i>Seuran perustamisvuosi</i>	
1900–1950	29 %
1951–1980	25 %
1981–2000	33 %
2001-	14 %

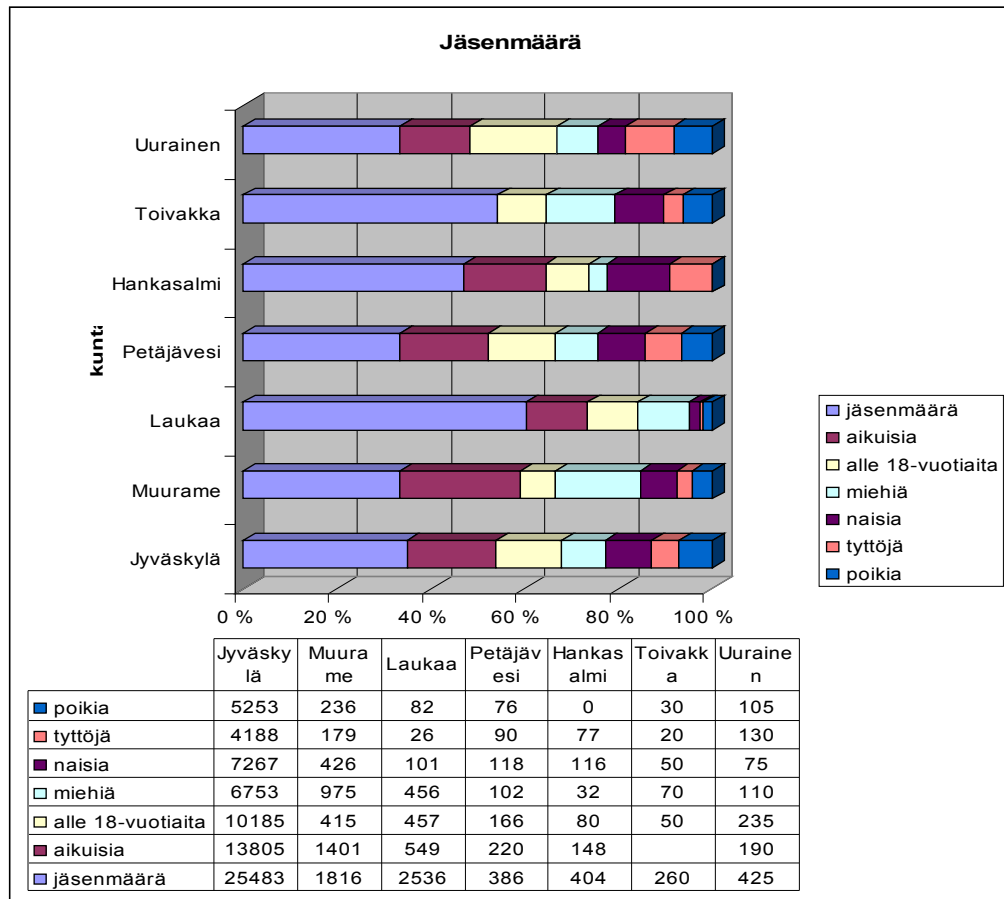
Taulukko 5: Seuran perustamisvuosi (n=133)

Jyväskylän seudulla toimivissa seuroissa toimii kyselyn mukaan varsin vähän palkattua työvoimaa (taulukko 6). Seuroista suurin osa eli 77 % ilmoittaa toimivansa ilman ulkopuolista palkattua työvoimaa. Tässä luvussa ei kuitenkaan ole huomioitu tuntipalkkaisia ohjaajia eikä sesonkityöntekijöitä.

<i>Palkattujen työntekijöiden määrä</i>	
ei yhtään	77 %
1-2	11 %
3-5	2 %

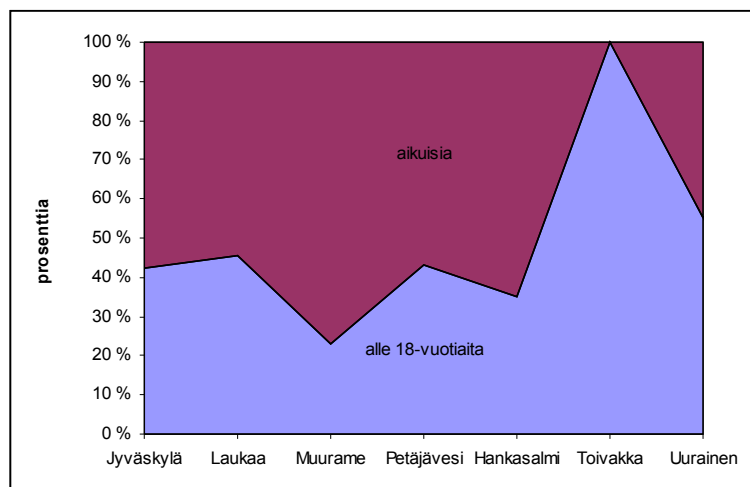
Taulukko 6: Palkattujen työntekijöiden määrä (n =133)

Kyselyssä kysyttiin seurojen jäsenmäärää ja sen jakautumista aikuisiin ja alle 18-vuotiaisiin sekä miehiin, naisiin, tyttöihin ja poikiin (taulukko 7). Luonnollisesti suurin jäsenmäärä yhteensä on Jyväskyläläisillä seuroilla, seuroissa jäsenenä on yhteensä yli 25000 jäsentä. Toiseksi suurin jäsenmäärä löytyy Laukaasta, 2536 jäsentä.

Taulukko 7: Jäsenmäärä

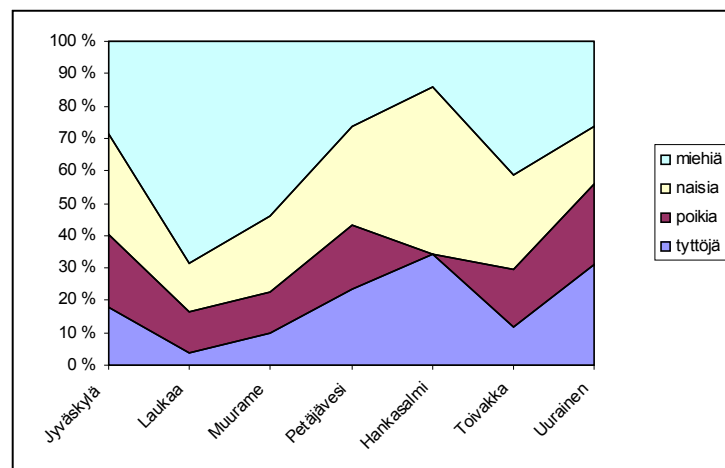
Jäsenmäärä on kyselyn mukaan jakautunut seuroissa aikuisten ja alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten mukaan seuraavasti:

Taulukko 8: Aikuisten ja alle 18-vuotiaiden suhde jäsenmäärästä

Toivakkaa ja Uuraisia lukuun ottamatta muissa kyselyyn vastanneissa kunnissa liikunta- ja urheiluseuroissa jäsenistä yli puolet on aikuisia.

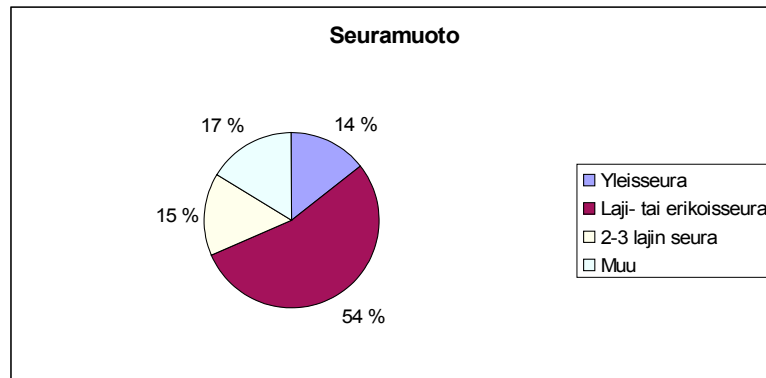
Taulukon 9 mukaan Hankasalmella naisten ja tyttöjen osuus seuroissa on huomattava, kun taas Laukaassa ja Muuramessa seuroissa liikkuu huomattava osa miehiä. Kyselyyn vastanneiden mukaan Hankasalmella seurojen jäsenistä on aikuisia naisia huomattavan suuri osuus. Tämä selittyy osaltaan tarkastelemalla vastanneita seuroja, jotka edustavat Hankasalmen kohdalla naisvaltaisia lajeja.

Taulukko 9: Poikien, tyttöjen, naisten ja miesten suhteellinen osuus kokonaisjäsenmäärästä

Poikien ja tyttöjen suhteellinen osuus on suurin Petäjävedellä ja Jyväskylässä. Laukaassa taas selkeästi suurin osa harrastajista on aikuisia.

Yli puolet seuroista eli 54 % ilmoittaa seuramuodokseen laji- tai erikoisseuran (kaavio 4). Seuroista 14 % ilmoittaa olevansa yleisseuroja, joissa harrastetaan montaa lajia ja jolla on useita jaostoja. 2-3 lajin seuroiksi puolestaan ilmoittaa 15 % vastanneista. Osa seuroista valitsi seuramuodon vaihtoehdoksi kohdan *muu*, jolloin seurassa ei nähtävästi ole joko haluttu luokitella seuraa mihinkään edellä mainituista tai seurassa harrastetaan liikuntaa enemmänkin oheistoimintana.

Kaavio 4: Seuramuoto (n=133)

Liikunta- ja urheiluseuroissa harrastettavien lajien määrä on varsin kirjava. Kaikista suosituimmat lajit vastaajien edustamissa seuroissa näyttää olevan erilaiset joukkuepelit, kuten jalkapallo, salibandy ja lentopallo (taulukko 10). Yksilölajeista suosituimpia ovat hiihto ja yleisurheilu.

	<i>Jyväskylä</i>	<i>Muurame</i>	<i>Laukaa</i>	<i>Petäjavesi</i>	<i>Hankasalmi</i>	<i>Toivakka</i>	<i>Uurainen</i>	<i>Yhteensä</i>
Muuta	34	1	4	1	1	1	0	42
Jalkapallo	18	1	3	0	0	0	0	22
Lentopallo	12	0	4	0	1	1	2	20
Hiihto	11	1	4	0	0	1	2	19
Salibandy	13	0	4	0	0	1	0	18
Yleisurheilu	8	1	3	0	1	1	2	16
Pesäpallo	9	0	1	0	0	1	1	12
Tanssi	9	0	1	0	0	0	0	10
Voimistelu	8	0	1	0	0	0	1	10
Kaukalopallo	6	0	2	0	0	1	0	9
Uinti	8	0	0	0	0	0	0	8
Sulkapallo	5	0	3	0	0	0	0	8
Budolajeja	4	0	3	0	0	0	0	7
Ammunta	4	1	2	0	0	0	0	7
Jääkiekko	3	1	2	0	0	0	1	7
Koripallo	5	1	0	0	0	0	0	6
Ratsastus	4	0	0	1	1	0	0	6
Pyöräily	4	0	2	0	0	0	0	6
Tennis	3	1	1	0	0	0	0	5
Keilailu	3	0	2	0	0	0	0	5
Melonta	2	0	1	0	0	0	0	3
Jääpallo	2	0	0	0	0	1	0	3
Golf	1	1	1	0	0	0	0	3
Naisvoimistelu	3	0	0	0	0	0	0	3
Voimailu	0	0	2	0	0	0	0	2
Ringette	1	0	1	0	0	0	0	2
Taitoluistelu	1	0	1	0	0	0	0	2
Luistelu	1	0	1	0	0	0	0	2
Aerobic	2	0	0	0	0	0	0	2
Paini	1	0	0	0	0	0	0	1
Nyrkkeily	1	0	0	0	0	0	0	1
Squash	1	0	0	0	0	0	0	1
Telinevoimistelu	1	0	0	0	0	0	0	1
Painonnosto	0	0	0	0	0	0	0	0

Taulukko 10: Harrastettavien lajien lukumäärä liikunta- ja urheiluseuroissa kunnittain

8 Tulokset

8.1 Liikunta- ja urheiluseurojen toiminnan tavoitteet ja merkitys omalla toiminta-alueella

Kyselyn ensimmäisessä tutkimusosan kysymyksessä tiedusteltiin seuroilta missä määrin erilaiset tavoitteet kuvaavat seuran järjestämää toimintaa ja sen yhdessä sovittuja tavoitteita. Tärkeimmiksi tavoitteiksi seuran toiminnan kannalta nousevat liikunta terveyttä edistävänä toimintana, yhdessäolo ja sosiaalisuus sekä suorituksen parantamiseen liittyvät tavoitteet (taulukko 11). Nämä kolme nousevat kyselyssä selkeästi muiden tavoitteiden edelle, muutoin tuloksissa ei ole nähtävissä merkittäviä eroja eri tavoitteiden välillä.

	<i>Tärkein</i>	<i>2-tärkein</i>	<i>3-tärkein</i>	<i>Yhteensä</i>
Yhdessäolo ja sosiaalisuus	16 %	15 %	15 %	46 %
Liikunta terveyttä edistävänä toimintana	21 %	15 %	7 %	43 %
Suorituksen parantaminen	16 %	14 %	11 %	41 %
Henkinen hyvinvointi ja mielenvirkistys	10 %	11 %	14 %	35 %
Ilo ja virkistys	11 %	11 %	11 %	33 %
Kilpailullisuus	6 %	11 %	14 %	31 %
Kasvatus	8 %	11 %	8 %	26 %
Kunnon kohotus	5 %	13 %	9 %	26 %
Elämyksellisyys	4 %	11 %	11 %	26 %
Yhteiskunnallinen vaikutus	7 %	7 %	9 %	23 %
Huippu-urheilu	7 %	9 %	6 %	22 %
Liikkujien turvallisuus	6 %	7 %	8 %	20 %

Taulukko 11: Seuran tavoitteet

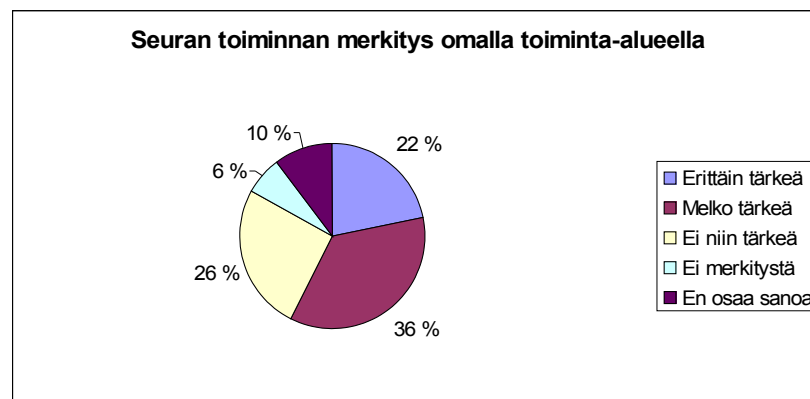
Liikunta- ja urheiluseurat ovat merkittäviä liikunnan järjestäjiä paitsi lähiympäristössään, niin myös laajemmassa mittakaavassa tarkasteltuna. Kyselyssä kartoitettiin seurojen toiminta-alueita/-alueita (taulukko 12). Selkeästi suurin osa eli 45 % seuroista ilmoittaa toiminta-alueekseen oman kunnan tai kaupungin. Useamman kunnan toiminta-alueekseen ilmoittaa 14 % vastanneista seuroista ja 13 % vastanneista seuroista ilmoittaa toimivansa koko maakunnan alueella. Toiminta-alueen laajuuteen vaikuttaa olennaisesti seurassa harrastettava laji. Toiminta-alueella tarkoitetaan sitä aluetta, jolla toimintaa pääasiassa järjestetään. Toisaalta toiminta-alueen laajuutta voidaan mitata myös jäsenistön kautta. Jos esimerkiksi kyseistä lajia harrastetaan

ainoastaan yhdessä seurassa Jyväskylän seudulla, on jäseniä seurassa luonnollisesti laajemmalla alueella ja näin ollen myös toiminta-alue on laajempi. Sen sijaan kun esimerkiksi jalkapalloa voi harrastaa useassakin seurassa, niin todennäköisesti seuran valintaan vaikuttaa etäisyys, jolloin jäseneksi liitytään lähiseuduilta.

Toiminta-alue/ -alueet	
Kaupunginosa/ kylä	15 %
Kaupunginosat/ kylät	5 %
oma kunta/ kaupunki	45 %
useammassa eri kunnassa	14 %
maakunnassa	13 %

Taulukko 12: Toiminta-alue/ -alueet (n =123)

Kyselyssä tiedusteltiin seurojen näkemystä oman toiminnan vaikutuksesta ja merkityksestä: *Miten näette oman seuranne toiminnan vaikutuksen ja merkityksen oman toiminta-alueenne, kuten esimerkiksi kaupunginosanne, liikuntaan? (esim. toiminta, tapahtumat, tiedonvälitys, ulkoilureitit ja – majat, rakenteet, viestistä).* Kyselyyn vastanneista seurojen edustajista 58 % näkee oman seuran toiminnan joko erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä (kaavio 5).

Kaavio 5: Seuran merkitys omalla toiminta-alueella (n=101)

Perusteluissa eniten nousevat esille seuraavanlaiset perustelut (taulukko 13): *suuri jäsenmäärä, seuran toiminnan kohdistuminen lapsiin ja nuoriin, seuran tärkeys osana toiminta-alueen liikuntakulttuuria, liikunnan yhteiskunnallinen merkitys, vähäinen*

merkitys/ei merkitystä toiminta-alueen liikuntaan sekä muu – luokka, johon on listattu yksittäiset perustelut, jotka eivät sovi edellä mainittuihin luokkiin.

Taulukosta 13 nähdään, että seuran jäsenmäärällä on vaikutusta siihen, kuinka seura kokee toimintansa vaikuttavan oman toiminta-alueen liikuntaan. Erikokoiset seurat perustelevat oman toiminnan merkitystä toiminta-alueen liikuntaan hieman eri tavoin ja painotuksin. Sen sijaan vastaavaa tilastollista merkitystä ei löydy vertailtaessa seuroja seuramuodon mukaan.

Pienet liikunta- ja urheiluseurat, joissa jäsenmäärä on alle 50 jäsentä, kokevat vähäisen jäsenmäärän vaikuttavan merkitykseen oman toiminta-alueen liikuntaan. Näissä seuroissa omalla toiminnalla koetaan olevan ainoastaan vähäinen merkitys tai ei merkitystä ollenkaan oman toiminta-alueen liikuntaan. Vastaavasti suurilla seuroilla, joissa jäsenmäärä on yli 100, koetaan omalla toiminnalla olevan paljon vaikutusta oman toiminta-alueen liikuntaan. Keski-suuret ja suuret seurat perustelevat toimintansa tärkeyttä olemalla merkittävä osana oman toiminta-alueen liikuntakulttuuria.

Miten näette oman seuranne toiminnan vaikutuksen ja merkityksen oman toiminta-alueenne, kuten esimerkiksi kaupunginosanne, liikuntaan? (perustelut)							
	Jäsenmäärä:						
	1-20	21-50	51-100	101-200	201-500	501-	Yht.
Suuri jäsenmäärä (kpl)	0	0	0	1	2	3	6
%	0 %	0 %	0 %	5,90 %	12,50 %	21,40 %	6,30 %
Seuran toiminnan kohdistuminen lapsiin ja nuoriin (kpl)	1	1	3	4	2	4	15
%	10 %	5,60 %	14,30%	23,50 %	12,50 %	28,60 %	15,60 %
Seuran tärkeys osana alueen liikuntakulttuuria (kpl)	1	1	6	1	5	2	16
%	0 %	5,60 %	4,80 %	5,90 %	31,30 %	14,30 %	16,70 %
Vähäinen merkitys/ ei merkitystä (kpl)	4	9	6	2	1	1	23 %
%	40 %	50 %	28,60	11,80 %	6,30 %	7,10 %	24 %
Muu	4	6	5	8	5	0	28
%	40 %	33,30 %	24 %	47,10 %	31,30 %	0 %	29,20 %
Kaikki	10	18	21	17	16	14	96
%	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 13: Toiminnan vaikutus ja merkitys toiminta-alueella suhteessa jäsenmäärään (n=97)

Yhtenä perusteluna seuran toiminnan tärkeydelle ja vaikuttavuudella oman alueen liikuntaan nähdään seuran toiminnan kohdentuminen lapsiin ja nuoriin. Tämä on ymmärrettävää valtakunnallisten liikuntastrategioiden valossa tarkasteltuna: vanhemmat ovat liikunta- ja urheiluseuroissa jäseninä lasten harrastaessa (taulukko 7). Taulukon 7 mukaan kyselyyn vastanneissa seuroissa on jäseninä pääasiassa aikuisia, mutta toiminnan tärkeyden ja vaikuttavuuden kannalta katsottuna merkitystä näyttää olevan nimenomaan lasten ja nuorten liikuttamisessa.

Toiminnan kohdistaminen lasten ja nuorten liikuntaan on seurojen mielestä tärkeää omalla toiminta-alueella. Toisinaan alueelta ei löydy muita lasten ja nuorten liikunnan järjestäjiä, mikä paljastuu hyvin seuraavista perusteluista.

”Ihmiset seuraavat ja käyvät katsomassa pelejä. Nuoret tulevat sen seurauksena mukaan toimintaan”

(seuran toimihenkilö, laji- tai erikoisseura)

”Meillä on mahdollisuus tarjota lapsille ja nuorille lähiliikuntaa, joka on kävely/pyöräilymatkan päässä. Ei tarvitse vanhempien kuljettaa autolla harkkoihin”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

Merkittäväksi nähdään myös liikunta- ja urheiluseurojen tärkeys osana oman toiminta-alueen liikuntakulttuuria keskisuurissa ja suurissa liikunta- ja urheiluseuroissa mutta myös muutama pieni seura perustelee tällä toiminnan vaikutusta ja merkitystä. Vastaajien seura saattaa järjestää kyseistä lajia ainoana liikunta tai urheiluseurana koko paikkakunnalla tai alueella.

”Ainoa seuran joka voi järjestää kilpatanssia ja bailatinoa Jyväskylässä”

(seuran toimihenkilö, laji- tai erikoisseura)

” Ilman seuramme toimintaa Korpilahdella ei olisi yhtään mitään ratsastukseen liittyvää toimintaa. Nythän tästä on kehittynyt aikamoinen hevospitäjä!”

(seuran toimihenkilö, laji- tai erikoisseura)

”Monipuolistamme kylän liikuntatarjontaa” (seuran puheenjohtaja, yleisseura)

Liikunnan yhteiskunnallinen merkitys nousee vahvasti esille monissa vastauksissa varsinkin suurempien seurojen kohdalla. Osa vastaajista perustelee seuran merkitystä omalla toiminta-alueella liikunnan tuoman terveystuonon kautta.

” Liikunta on tärkeä osa ihmisten hyvin voinnille ja osaltamme järjestämme sitä kykyjemme puitteissa ”

(seuran puheenjohtaja, yleisseura)

” Toimintamme tarkoitus on edistää kaikenikäisten terveyttä, eritoten lisätä työikäisten työvireyttä sekä huolehtia ikäihmisten fyysisestä ja henkisestä vireydestä ”

(seuran toimihenkilö, laji- tai erikoisseura)

Perusteluina liikunta- ja urheiluseurojen vähäiselle merkitykselle ja vaikutukselle omalla toiminta-alueella mainitaan mm. toiminnan pienuus ja vähäiset harrastajamäärät. Myös niin sanottu hukkuminen suurten seurojen jalkoihin nähdään ongelmalliseksi.

” Seura vaikuttaa vahvasti jäsenien liikuntaharrastukseen, mutta jäseniä alueellisessa mittakaavassa hyvin vähän ”

(seuran puheenjohtaja, 2-3 lajin seura)

” Pieni seura, jolla vähän harrastajia Jyväskylässä. Resurssit järjestää tapahtumia tai auttaa muulla tavoin liikuntaa ovat vähäiset ”

(seuran puheenjohtaja, yleisseura)

” Pienen seuran on hyvin vaikea vaikuttaa isossa urheilukaupungissa, jossa suuret syövät pienet ” (toiminnanjohtaja, yleisseura)

Tulevaisuudessa liikunta- ja urheiluseuroilla näyttäisi olevan eniten kiinnostusta järjestää omalla toiminta-alueellaan lasten ja nuorten liikuntaa, liikuntatapahtumia sekä kunto- ja terveysliikuntaa työikäisille (taulukko 14). Sen sijaan seurat eivät näyttäisi olevan kovin kiinnostuneita osallistumaan liikuntapaikkojen rakentamisen osarahoitukseen tai järjestämään erityisliikunnan palveluita esimerkiksi pitkäaikaissairaille tai vammaisille. Esimerkiksi erityisliikunnan järjestäminen eri kohderyhmille vaatisi seuroilta uudenlaista osaamista, joka on nykyisin resursein

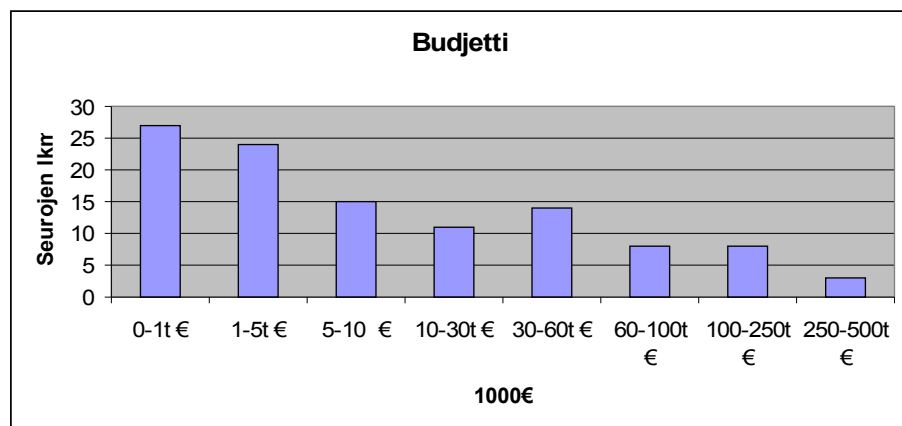
varsin haastavaa järjestää. On myös olemassa käytännön viitteitä seurojen kiinnostuksesta osallistua liikuntapaikkojen osarahoitukseen varsinkin suurten seurojen kohdalla. Tätä ei kuitenkaan voida yleistää.

Halukkuus järjestää tulevaisuudessa omalla toiminta-alueella	
Lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen	48 %
Liikuntatapahtumien järjestäminen	48 %
Kunto- ja terveysliikunnan järjestäminen työikäisille	39 %
Liikuntaseurojen toiminnasta tiedottaminen	38 %
Viestintä ja tiedotus	35 %
Liikuntapaikkojen suunnittelu	30 %
Perheliikunnan järjestäminen	26 %
Liikuntapaikkojen valvonta ja hoito	26 %
Ikääntyvien liikunnan järjestäminen	24 %
Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen	19 %
Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen	12 %
Liikuntapaikkojen rakentamisen osarahoitus	11 %
Eriyisliikunnan järjestäminen (esim. pitkäaikaissairaat ja vammaiset)	11 %
Jotain muuta	3 %
Ei mitään	2 %

Taulukko 14: Halukkuus järjestää tulevaisuudessa omalla toiminta-alueella

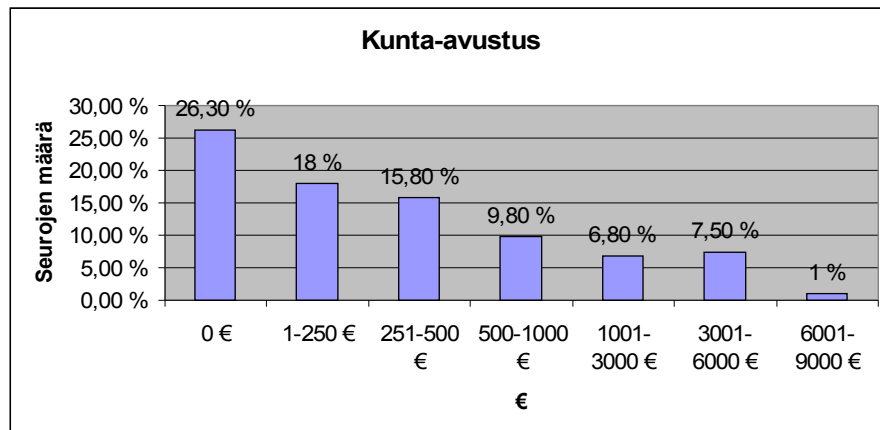
8.2 Kokonaisbudjeteissa suuria eroja

Seurojen budjetin loppusummissa on suuria eroja. Kaaviossa 6 on esitetty budjetin suuruus ja seurojen lukumäärä. Suuressa osassa seuroista eli 38 % kyselyyn vastanneista seuroista ilmoittaa budjetin kokonaissumma olevan alle 5000€ (51kpl), 5000€-10000€ budjetti on vastaajien mukaan 11 % seuroista (15kpl). Yli 10000€ mutta alle 100000€ budjetit on 33 seuralla eli noin 24 % vastanneista seuroista. Budjetiltaan selkeästi suurempia liikunta- ja urheiluseuroja eli budjetin ollessa yli 100000€ on kyselyyn vastanneista 8 % (11kpl).

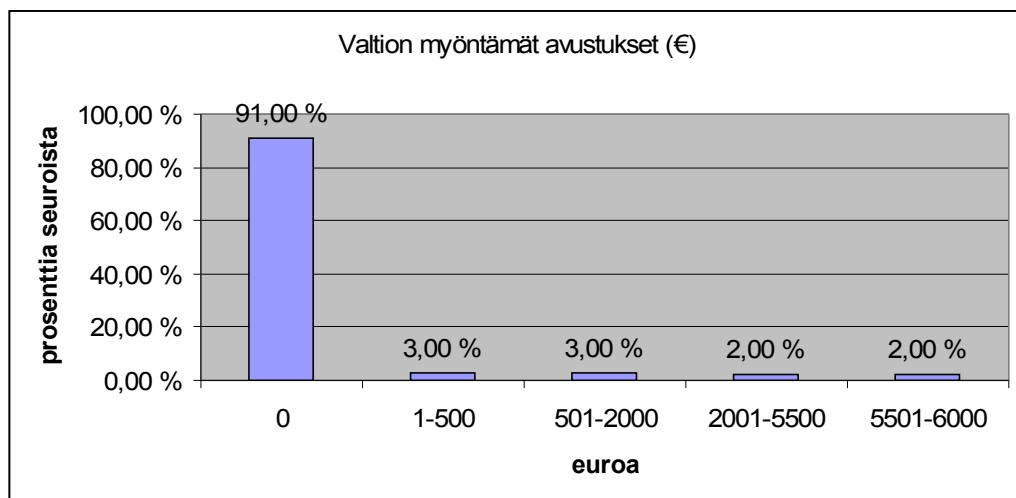
Kaavio 6: Budjetti

Kunnalta avustusta kyselyyn vastanneista seuroista ilmoittaa saaneensa vuonna 2008 noin 74 % kyselyyn vastanneista seuroista (kaavio 7). Suurin osa seuroista ilmoittaa saaneensa kunnalta avustusta 251–500€. Suurin yhden seuran saama avustus kunnalta on kyselyn mukaan yli 6000€.

Kaavio 7: Kunta-avustus

Valtiolta avustusta toimintaansa saavat vain harvat liikunta- ja urheiluseurat (kaavio 8). Kyselyssä ei vastaajia pyydetty tarkemmin erittelemään mihin tätä avustusta oli saatu. Kyselyyn vastanneista seuroista ainoastaan 9 % ilmoittaa saavansa valtiolta avustusta toimintaansa. Loput 91 % vastanneista seuroista ilmoittaa, etteivät he ole saaneet valtiolta avustuksia ainakaan viimeisen toimintavuoden aikana.

Kaavio 8: Valtion myöntämät avustukset (€)

8.3 Liikunta- ja urheiluseurojen käsityksiä ja odotuksia kuntien järjestämistä liikuntapalveluista

Kyselyyn vastanneista liikunta- ja urheiluseuroista 63 % ilmoittaa olevansa erittäin tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä oman kunnan tarjoamiin liikuntapaikkoihin ja – palveluihin (taulukko 15). Sen sijaan vastaajista 34 % kokee toiminnassa olevan vielä parantamisen varaa.

<i>Tyytyväisyys oman kunnan liikuntapaikkoihin ja -palveluihin</i>	
Erittäin tyytyväinen	5 %
Melko tyytyväinen	58 %
Melko tyytymätön	27 %
Erittäin tyytymätön	6 %
En osaa sanoa	4 %

Taulukko 15: Tyytyväisyys oman kunnan liikuntapaikkoihin ja – palveluihin (n=107)

Liikunta- ja urheiluseuroja pyydettiin kyselyssä tarkemmin arvioimaan, kuinka he kokevat oman kunnan onnistuneen hoitamaan erilaisia palveluitaan ja tehtäviään: *Miten arvioisitte oman seuranne kannalta kuinka kuntanne on onnistunut hoitamaan seuraavia palveluitaan ja tehtäviään?* Vastaajia ohjeistettiin, että mikäli seurat eivät käyttäneet kyseistä palvelua, pyydettiin heidän vastaamaan kohtaan ” En osaa sanoa”.

Arvioitaessa toimintaa, kyselyyn vastanneet ovat tyytyväisimpiä liikuntapaikkojen varaamiseen sekä viestintää ja tiedottamiseen (taulukko 16). Suurimpina ongelmakohtina vastaajat kokevat yhteistyön seurojen kanssa, kuntalaisten aktivoimisen liikkumaan sekä liikunnan edunvalvonnan. Prosentit kuitenkin jakautuvat tasaisesti sekä puolesta että vastaan, osa on toimintaan tyytyväisiä ja vastaavasti lähes yhtä suuri joukko vastaajista on tyytymättömiä. Esimerkiksi yhteistyö seurojen kanssa on hyvin hoidettu 29 % mielestä, kun taas vastaajista 37 % kokee tässä kunnan epäonnistuneen.

<i>Toiminnan arviointi</i>	<i>Hyvin hoidettu</i>	<i>Ei hyvin hoidettu</i>
Liikuntapaikkojen varaaminen	41 %	18 %
Viestintä, tiedottaminen	35 %	29 %
Hintapolitiikka	33 %	29 %
Liikuntapaikkojen valvonta ja kunnossapito	30 %	29 %
Seurojen toiminnasta tiedottaminen	29 %	34 %
Kohde- ja perusavustukset	29 %	36 %
Yhteistyö seurojen kanssa	29 %	37 %
Liikuntapaikkojen suunnittelu ja rakentaminen	23 %	35 %
Harjoitus- ja kilpailutilojen tarjonta	22 %	36 %
Kuntalaisten aktivoiminen liikkumaan	16 %	36 %
Yhteistyö muiden kuntien liikuntapalvelujen kanssa	12 %	25 %
Liikunnan edunvalvonta	8 %	35 %

Taulukko 16: Kunnan toiminnan arviointi (n=101)

Arvioitaessa liikuntapaikkoja oli kyselyssä vastaajilla mahdollista arvioida yleisesti oman kunnan tarjoamia liikuntapaikkoja (taulukko 17). Vastaajille annettiin jälleen ohjeeksi vastata kohtaan ”En osaa sanoa”, mikäli oma seura ei käytä kyseisiä liikuntapaikkoja. Toiminnan arviointiin verrattuna vastaajat ovat tyytyväisempiä oman kunnan tarjoamiin liikuntapaikkoihin kuin toimintaan sinänsä. Kaikkein tyytyväisimpiä ollaan liikuntahalleihin ja -saleihin (40 %), samoin koulujen saleihin. Ainoastaan palloilukenttien kohdalla on tyytymättömien osuus tyytyväisiä suurempi.

<i>Liikuntapaikkojen arviointi</i>	<i>Hyvin hoidettu</i>	<i>Ei hyvin hoidettu</i>
Liikuntahallit ja -salit	40 %	15 %
Koulujen salit	34 %	12 %
Ulkoilureitit ja -alueet	29 %	8 %
Kuntoradat/ pururadat	29 %	9 %
Hiihtoladut	29 %	4 %
Kuntosalit	21 %	12 %
Yleisurheilukentät	18 %	5 %
Luontopolut	17 %	10 %
Palloilukentät (jalka-, pesä- ja koripallo)	16 %	17 %
Uimarannat	14 %	12 %
Uimahallit	12 %	8 %
Jäähallit	11 %	11 %
Jäädytetyt luistinradat/ kaukalot	9 %	11 %
Tekojääkentät	8 %	7 %
Tenniskentät	4 %	10 %

Taulukko 17: Kunnan liikuntapaikkojen arviointi (n=101)

8.4 Yhteistyö eri toimijoiden kesken

Jyväskylän seudulla liikunta- ja urheiluseurat tekevät yhteistyötä useiden eri toimijoiden kanssa. Tutkimuskyselyssä haluttiin selvittää tämän hetkisiä yhteistyökumppaneita sekä seurojen halukkuutta tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Tärkeimmät yhteistyötahot	
Oman kunnan liikuntatoimi	47 %
Lajiliitto	41 %
Muut liikunta- ja urheiluseurat	35 %
Lajiliittojen piirijärjestöt	29 %
Sponsorointiyhteistyö	23 %
Oppilaitokset	21 %
Keski-Suomen Liikunta ry (Kesli)	21 %
Yritykset	20 %
Tiedotusvälineet	17 %
Yksityiset liikuntapalvelujen tarjoajat	11 %
Suomen Liikunta ja Urheilu ry (SLU)	8 %
En osaa sanoa	6 %
Muun kunnan liikuntatoimi	5 %
Jokin muu	5 %
Kansanterveystyön järjestöt	4 %
Kansalais- / työväenopisto	3 %
Erityisliikunnan järjestöt	2 %

Taulukko 18: Tärkeimmät yhteistyötahot

Kolmeksi tärkeimmäksi yhteistyötahoksi kyselyyn vastanneet Jyväskylän seudun liikunta- ja urheiluseurat vastaavat oman kunnan liikuntatoimen, lajiliitot sekä muut liikunta- ja urheiluseurat (taulukko 18). Lähes puolet vastanneista pitää oman kunnan liikuntatoimea merkittävänä yhteistyötahona seuran toiminnan kannalta. Tutkimuskyselyn perusteella vähiten yhteistyötä tehdään kansalais-/ työväenopistojen sekä erityisliikunnan järjestöjen kanssa.

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajien käsityksiä yhteistyön tärkeimmistä muodoista oman seuran kannalta (taulukko 19). Vastajat vastasivat kysymykseen omin sanoin, jotka myöhemmin luokiteltiin kuuteen eri luokkaan eniten vastauksia saaneiden luokkien mukaan. Kuudentena luokkana taulukossa on *Muu* – kohta, johon on luokiteltu kaikki yksittäiset vastaukset. Tilastollisesti merkittäviä eroja ei ilmennyt vertailtaessa eri

seuramuotoja toisiinsa, mutta pieniä eroja on havaittavissa vertailtaessa seuroja jäsenmäärien suhteen.

Mitkä ovat yhteistyön kolme tärkeintä muotoa seuranne kannalta?							
	Jäsenmäärä:						Yht.
	1-20	21-50	51-100	101-200	201-500	501-	
Salivuorot ja suorituspaikat (kpl)	2	6	3	3	2	9	24
%	22,20 %	33,30 %	10,50 %	16,70 %	15,40 %	69,20 %	26,70 %
Talkootoiminta (kpl)	1	0	1	0	0	0	2
%	11,10 %	0 %	5,30 %	0 %	0 %	0 %	2,20 %
Rahoitus ja muu taloudellinen tuki (kpl)	0	1	4	6	3	0	14
%	0 %	5,60 %	21,10 %	33,30 %	23,10 %	0 %	15,60 %
Kilpailu- ja tapahtumatoiminta (kpl)	1	1	2	3	2	0	9
%	11,10 %	5,60 %	10,50 %	16,70 %	15,40 %	0 %	10 %
Tiedotus ja markkinointi (kpl)	0	2	1	2	1	0	6
%	0 %	11,10 %	5,30 %	11,10 %	7,70 %	0 %	6,70 %
Muu (kpl)	5	8	9	4	5	4	35
%	55,60 %	44,40 %	47,40 %	22,20 %	38,50 %	30,80 %	38,90 %
Kaikki (kpl)	9	18	19	18	13	13	90
%	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 19: Yhteistyön tärkeimmät muodot (n= 90)

Taulukon 18 mukaan yhteistyö on tärkeintä kaikkien kokoluokkien seurojen kohdalla salivuorojen ja suorituspaikkojen osalta. Rahoitus ja muu taloudellinen tuki näyttäisi olevan tärkeintä jäsenmäärältään keskisuurissa liikunta- ja urheiluseuroissa. Jäsenmäärältään pienimmissä seuroissa yhteistyön tärkeimmäksi muodoksi näyttäisi nousevan prosentuaalisesti myös talkootoiminta sekä kilpailu- ja tapahtumatoiminta, mutta tästä ei voida tehdä yleistystä vähäisen vastausmäärän vuoksi.

Kaikkien kokoluokkien seuroissa nousi vastausvaihtoehdon *muu* -luokka suhteellisen suureksi. Tähän luokkaan sopivia vastauksia ei pystytty nimeämään mihinkään edellä mainituista luokista, vaan vastaukset edustivat yksittäisiä, luokittelemattomia vastauksia. Tällaisia luokittelemattomia vastauksia kyselyssä olivat muun muassa seuraavanlaiset vastaukset: seurassa ei nähdä tarvetta minkäänlaiselle yhteistyölle,

kysymystä ei ymmärretä tai yhteistyön tärkeimmäksi merkitykseksi nähdään medianäkyvyys.

Yhteistyön mahdollisuuksia tulevaisuudessa haluttiin vielä tarkentaa ja jatkokysymyksenä oli, millaisia yhteistyömahdollisuuksia seurat näkevät oman kunnan liikuntatoimen kanssa (taulukko 20). Kahdeksi tärkeimmäksi yhteistyömahdollisuudeksi nousevat lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen ja liikuntaseurojen toiminnasta tiedottaminen. Kyselyn perusteella liikunta- ja urheiluseuroilla olisi myös kiinnostusta liikuntapaikkojen valvontaa ja hoitoa kohtaan yhteistyössä kuntien liikuntatoimien kanssa.

Millaisia yhteistyömahdollisuuksia näette oman kuntanne liikuntatoimen kanssa?	Tärkein	2-tärkein	3-tärkein	Yhteensä
Lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen	21 %	11 %	6 %	38 %
Liikuntaseurojen toiminnasta tiedottaminen	14 %	14 %	6 %	33 %
Liikuntapaikkojen valvonta ja hoito	7 %	7 %	14 %	28 %
Kunto- ja terveysliikunnan järjestäminen työikäisille	9 %	8 %	8 %	25 %
Liikuntapaikkojen suunnittelu	6 %	8 %	7 %	20 %
Liikuntapaikkojen rakentamisen osarahoitus	5 %	5 %	9 %	20 %
Ikääntyvien liikunnan järjestäminen	2 %	6 %	10 %	17 %
Liikuntatapahtumien järjestäminen	5 %	5 %	8 %	17 %
Erityisliikunnan järjestäminen (esim. pitkäaikaissairaat ja vammaiset)	4 %	2 %	9 %	15 %
Perheliikunnan järjestäminen	1 %	5 %	8 %	13 %
Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen	1 %	3 %	4 %	8 %
Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen	2 %	3 %	0 %	5 %
Jokin muu	0 %	1 %	0 %	1 %
Viestintä ja tiedotus	6 %	1 %	0 %	0 %
Ei mitään	1 %	1 %	0 %	0 %

Taulukko 20: Yhteistyömahdollisuudet oman kunnan kanssa

Kysyttäessä yhteistyömahdollisuuksia muiden liikuntapalvelujen järjestäjien kuin kuntien kanssa, kyselyyn vastanneet näkevät potentiaalisimmiksi yhteistyömahdollisuuksiksi lasten ja nuorten liikunnan sekä liikuntatapahtumien järjestämisen että liikuntapaikkojen käyttämisen (taulukko 21). Vähiten vastaajat ovat kiinnostuneita järjestämään maahanmuuttajien liikuntaa tai lasten iltapäivätoimintaa.

Tärkeimmät yhteistyömahdollisuudet muiden liikuntapalvelujen tuottajien kanssa	
Liikuntatapahtumien järjestäminen	33 %
Lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen	32 %
Liikuntapaikkojen käyttäminen	31 %
Liikuntaseurojen toiminnasta tiedottaminen	24 %
Kunto- ja terveystoiminnan järjestäminen työikäisille	21 %
Liikuntapaikkojen suunnittelu	20 %
Liikuntapaikkojen valvonta ja hoito	17 %
Viestintä ja tiedotus	17 %
Liikuntapaikkojen varaaminen	15 %
Ikääntyvien liikunnan järjestäminen	13 %
Liikuntapaikkojen rakentamisen osarahoitus	11 %
Perheliikunnan järjestäminen	9 %
Erytysliikunnan järjestäminen (esim. Pitkäaikaissairaat ja vammaiset)	9 %
Lasten iltapäivätoiminnan järjestäminen	5 %
Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen	5 %
Jotain muuta	2 %
Ei mitään	1 %

Taulukko 21: Yhteistyömahdollisuudet muiden liikuntapalveluiden järjestäjien kanssa

8.5 Liikunta- ja urheiluseurojen odotuksia julkisen liikuntatoimen suhteen

8.5.1 Tarvetta uusille liikuntapaikoille

Tutkimuskyselyyn vastanneilla oli mahdollisuus kertoa, mitä uusia liikuntapaikkoja omaan kuntaan tulisi rakentaa ja mihin ne tulisi sijoittaa. Suuri osa vastanneista nostaa kyselyssä esille oman lajinsa suorituspaikat, mutta myös muita liikuntapaikkoja kaivataan (taulukko 22). Yksittäisistä lajeista joukkuepelien suorituspaikat kuten jäähalli ja jalkapallohalli/ -kenttä nousevat selkeästi esille.

Mitä uusia liikuntapaikkoja kuntaanne tulisi rakentaa?				
	Yleisseura	Laji- tai erikoisseura	2-3 lajin seura	Yht.
Jäähalli (kpl)	2	5	1	8
%	15,40 %	10,60 %	7,10 %	10,80 %
Jalkapallohalli/ -kenttä (kpl)	4	3	2	8
%	30,80 %	6,40 %	7,10 %	10,80 %
Pienten lajien suorituspaikkoja (kpl)	2	13	4	19
%	15,40 %	27,70 %	28,60 %	25,70 %
Lähiliikuntapaikkoja (kpl)	2	6	2	10
%	15,40 %	12,80 %	14,30 %	13,50 %
Muu (kpl)	3	20	6	29
%	23,10 %	42,60 %	42,90 %	39,20 %
Kaikki (kpl)	13	47	14	74
%	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 22: Uudet liikuntapaikat (n=74)

Mielenkiintoista on nähdä, että yleisseurat toivovat kuntiin rakennettavan eniten jalkapalloon soveltuvia liikuntapaikkoja, kuten jalkapallokenttiä. Laji- tai erikoisseurat kaipaavat kuntiin lisää pienten lajien suorituspaikkoja. Tämä onkin ymmärrettävää, monet laji- tai erikoisseurat ovat nimenomaan pienten lajien edustajia.

Useat vastaajat ehdottivat omaan kuntaan rakennettavan sekä jäähallin että jalkapalloseuran soveltuvia paikkoja. Yksittäisistä lajeista esille nousi muun muassa avantouintipaikat.

” Avantouintikeskuksen rakentaminen Tuomiojärvelle. Jo olemassa olevia mahdollisia liikuntapaikkoja pitäisi hyödyntää enemmän, esimerkiksi järjestää edullisia jumppia ym kaikenikäisille ”

(seuran toimihenkilö, laji- tai erikoisseura)

” Juniorijäähallia olemme jääurheiluseurojen kanssa suunnitelleet tämän vuoden, jalkapallon nurmikenttiä pitäisi olla enemmän harrastajille ”

(seuran toimihenkilö, yleisseura)

” Sen tiedän vanhemman poikani harrastusten kautta, että jäätä ei alueella ole tarpeeksi. Eli tekojäätä/harkkahallitilaa kaipaa suuri joukko harrastajia eri lajien parista ”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

Pienempien lajien edustajat toivovat huomiota omien lajien huomiointiin liikuntapaikkojen suhteen suurten lajien ohella. Myös uusista liikuntapaikoista tuli kyselyssä ehdotuksia.

” Pitkällä tähtäimellä kunnat (kaikkialla!) voisivat ottaa osaa ratsastuspaikkojen investointeihin, mm. maneesit, nyt maneesit yksityisrahoitteisia. Ruotsissa kunnat osallistuvat maneesihankkeisiin. Vertaus: kuka yksityinen rakentaa jääkiekkohallin? ”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

” Turvallinen rullaluistelurata, joka soveltuu sekä opetukseen, valmennukseen, harjoitteluun, liikuntaan että kilpailemiseen. Paikkana Viitaniemen ”monttu”: talvella tekojäänä, kesällä rullaluisteluareenana ”

(seuran puheenjohtaja, 2-3 lajin seura)

Osa vastaajista kaipailee edullisia ja monipuolisia lähiliikuntapaikkoja. Lähiliikuntapaikoista koulujen salit nousevat esille monissa vastauksissa. Samoin esille nousee toive monitoimitiloista useiden eri lajien yhteiskäyttöön.

” Jokaisella sivukylällä tulisi olla kunnan tarjoama liikuntasali, nurmi- ja hiekkakenttä, luistinrata ja uimaranta ”(seuran puheenjohtaja, yleisseura)

” Korpilahti tulisi huomioida kokonaisuutena uudessa Jyväskylän kaupungissa. Myös syrjäkylillä halutaan liikkua ja siellä tähän asti lähes kaikki toiminnot on hoidettu talkootyöllä (lajista riippumatta)”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

” Kouluille uusia liikuntasaleja, joiden mitat olisivat riittävän suuret tehokkaaseen käyttöön eli tilaan pitää mahtua kolme lentopallokenttää, salibandykenttä ja 2-3 koripallokenttää”

(seuran toimihenkilö, laji- tai erikoisseura)

” Monitoimitiloja, jotka soveltuisivat useille eri harrastemuodoille. Sijoitus Jyväskylän alueelle ”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

Kaikki eivät kuitenkaan toivo uusia liikuntatiloja, vaan osa vastaajista on huolissaan nykyisten liikuntapaikkojen kunnosta ja varojen toisenlaisesta suuntaamisesta. Näiden vastaajien osuus on taulukossa 20 kohdassa *muut*. Suurin osa vastaajista edusti tässä kyselyssä laji- tai erikoisseuroja sekä 2-3 lajin seuroja.

” Entisten korjaaminen nykyvaatimusten tasolle olisi tärkeämpää, samoin yleisen siisteyden ja toimivuuden parantaminen”

(seuran puheenjohtaja, 2-3 lajin seura)

” Eiköhän vähät verorahat kannata käyttää lastenhoitoon, kouluihin sekä sairaiden ja vanhusten hoitamiseen. Veronmaksajien ei tarvitse maksaa meidän terveiden aikuisten harrastustoimintaa. Lasten ja joidenkin erityisryhmien liikuntaa kannattaa toki tukea”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

Huomattavasti vähemmän vastauksia tuli kysymykseen, *mitä liikuntapaikkoja ei vastaajan mielestä tulisi rakentaa omaan kuntaan, sillä niitä voidaan käyttää yli kuntarajojen*. Kysymys on täsmälleen sama, mitä kysyttiin kuntalaisille tehdyssä puhelinhaastattelussa keväällä 2009 osana tulevaa Jyväskylän seudun liikuntasuunnitelmaa. Pienten marginaalilajien sekä kilpa- ja huippu-urheilun katsottiin vastaajien mukaan pärjäävän hyvin myös kuntarajojen yli. Taulukossa 23 on esitetty

eniten vastauksia saaneet vastaukset nimettyinä, kuten jäähalli ja uimahalli. Yksittäisiä ehdotuksia saaneet liikuntapaikat ovat kohdassa *Muu*.

Mitä liikuntapaikkoja ei mielestänne kannata rakentaa omaan kuntaan, sillä niitä voidaan käyttää yli kuntarajojen?				
	Yleisseura	Laji- tai erikoisseura	2-3 lajin seura	Yht.
Jäähalli (kpl)	2	1	2	4
%	18,20 %	3,60 %	9,10 %	8,00 %
Ampumarata tai moottoriurheilurata (kpl)	2	2	1	5
%	18,20 %	7,10 %	9,10 %	10,00 %
Golf-kenttä (kpl)	0	2	1	3
%	0 %	7,10 %	9,10 %	6 %
Jalkapallokenttä (kpl)	1	0	1	2
%	9,10 %	0 %	9,10 %	4,00 %
Uimahalli (kpl)	1	2	0	3
%	9,10 %	7,10 %	0 %	6,00 %
Muu (kpl)	5	21	7	33
%	45,50 %	75 %	63,6 %	66,00 %
Kaikki	11	28	11	50
%	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 23: Mitä liikuntapaikkoja ei omaan kuntaan (n=50)

Taulukosta 23 nähdään, että eri seuramuotojen välillä ei ole havainnoitavissa merkittäviä eroja vastauksissa, vaan suurin osa vastauksista on kohdassa *Muu*. Vastaajat saattoivat kritisoida näissä vastauksissa joko liikuntapaikkarakentamista yleensäkin tai vastaus ei sisältänyt mitään yksittäistä liikuntapaikkaa nimeltä. Lisäksi tässä luokassa ovat vastauksista mukana kaikki ne lajit, jotka mainitaan vastauksissa vain yhden kerran. Suuresta eri liikuntapaikkojen hajonnasta johtuen muu-luokan vastaukset käsittivät 46 % -75 % kaikista vastauksista.

” Kaikki kilpa- ja huippu-urheilun suorituspaikat pitäisi toteuttaa seudullisesti tai jopa maakunnallisesti ”

(toiminnanjohtaja, yleisseura)

” Kaikista liikuntapaikoista on pulaa, mutta vain marginaaliryhmien erikoisharrastepaikat ovat niitä, joita ei kannata rakentaa. Liikuntatilat suhteessa

harrastajamääriin / liikuntatilojen kalleus. Esim. mäkihyppy” (seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

Yksittäisistä suorituspaikoista esille nousevat jälleen jäähallit ja jalkapallokentät, mutta myös ampumaradat ja moottoriurheiluradat ovat useiden vastaajien mukaan liikuntapaikkoja, joita voidaan hyvin käyttää yli kuntarajojen.

Viimeisessä tutkimuskysymyksessä kysyttiin mitä liikuntapaikkoja ja palveluita seuranne aikoo käyttää yli kuntarajojen myös jatkossa. Osa vastaajista aikoo käyttää eri liikuntapaikkoja ja – palveluita yli kuntarajojen myös jatkossa ja näkee, ettei kaikkea liikunta-alan palveluita tarvitse jatkossakaan löytyä omasta kunnasta.

Mitä liikuntapaikkoja ja -palveluita seuranne aikoo käyttää yli kuntarajojen jatkossakin?	Yleisseura	Laji- tai erikoisseura	2-3 lajin seura	Yht.
Jäähallit ja hiihtoladut (kpl)	6	3	1	10
%	46,20 %	8,60 %	7,10 %	16,10 %
Ulkoliikuntapaikat	2	3	1	6
%	15,40 %	8,60 %	7,10 %	9,70 %
Uimahallit	0	1	2	3
%	0 %	2,90 %	14,30 %	4,80 %
Sisäliikuntapaikat	0	9	5	14
%	0 %	25,70 %	35,70 %	22,60 %
Muu	5	19	5	29
%	38,50 %	54,30 %	35,70 %	46,80 %
Kaikki	13	35	14	62
%	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 24: Liikuntapaikkojen ja – palveluiden käyttö yli kuntarajojen (n=62)

Taulukon 24 mukaan jäähalleja ja hiihtolatuja yli kuntarajojen aikovat aktiivisemmin käyttää jatkossa yleisseurat. Laji- tai erikoisseuran sekä 2-3 lajin seuran edustajat ilmoittivat kyselyssä käyttävänsä eniten yli kuntarajojen sisäliikuntapaikkoja. Tämä selittyy osaltaan useiden sisäliikuntapaikkojen toimivan erityisliikuntapaikkoina, joita ei kaikista kunnista löydy. Tällaisia erityisliikuntapaikkoja ovat esimerkiksi uimahallit ja jäähallit. Suurta tilastollista merkitsevyyttä ei löytynyt vertailtaessa seuroja eri jäsenmäärän suhteen.

8.5.2 Kehittämistoimenpiteet

Vastaajien mukaan kunnan tulisi keskittyä kehittämistoimenpiteissään seuraavan viiden vuoden aikana pääasiassa eri lajien suorituspaikkojen rakentamiseen ja kunnossapitoon. Toiveena seuroilla on kuntien liikuntatoimien suuntaan muun muassa lisätä edullisten liikuntatilojen tarjontaa, lisää katsomo- ja sosiaalituloja Hippoksen nurmelle sekä käynnistää uusia liikuntapaikkojen rakentamisia ja huolehtia nykyisten liikuntapaikkojen hyvästä kunnossapidosta. Seurat näkevät myös tiedotuksessa pikaista kehittämisen varaa.

Mitä kehittämistoimenpiteitä kuntanne liikuntatoimen tulisi käynnistää seuraavan viiden vuoden aikana?							
Jäsenmäärä:							
	1-20	21-50	51-100	101-200	201-500	501-	Yht
Lisää sisäliikuntapaikkoja (kpl)	1	1	2	3	4	3	14
%	14,30 %	10 %	14,30 %	20 %	33,30 %	25 %	20 %
Lisää ulkoliikuntapaikkoja (kpl)	2	0	1	2	1	2	8
%	28,60 %	0 %	7,10 %	13,30 %	8,30 %	16,70 %	11,40 %
Kehittää toimintaa (kpl)	1	2	2	3	1	2	11
%	14,30 %	20 %	14,30 %	20 %	8,30 %	16,70 %	15,70 %
Kehittää liikuntapaikkojen valvontaa, kunnossapitoa ja suunnittelua (kpl)	0	3	1	4	4	4	16
%	0 %	30 %	7,10 %	26,70 %	33,30 %	33,30 %	22,90 %
Kehittää tiedottamista ja viestintää (kpl)	0	2	0	0	0	0	2
%	0 %	20 %	0 %	0 %	0 %	0 %	2,90 %
Kehittää yhteistyötä (kpl)	2	0	3	0	1	0	6
%	28,60 %	0 %	21,40 %	0 %	8,30 %	0 %	8,60 %
Ei vaikuta seuran toimintaan (kpl)	0	0	2	0	0	0	2
%	0 %	0 %	14,30 %	0 %	0 %	0 %	2,90 %
Muu (kpl)	1	2	3	3	1	1	11
%	14,30 %	20 %	21,40 %	20 %	8,30 %	8,30 %	15,70 %
Kaikki (kpl)	7	10	14	15	12	12	70
%	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 25: Liikuntatoimen kehittämistoimenpiteet (n=70)

Taulukon 25 mukaan jäsenmäärältään suuremmissa seuroissa toivotaan seuraan viiden vuoden aikana kunnissa kehitettävän liikuntapaikkojen valvontaa, kunnossapitoa sekä

suunnittelua. Samoin keskisuuret ja suuret seurat toivovat omaan kuntaan rakennettavan lisää sisäliikuntapaikkoja. Jäsenmäärältään pienissä seuroissa toivotaan kehittämistoimenpiteiden kohdistuvan yhteistyön kehittämiseen sekä uusien ulkoliikuntapaikkojen rakentamiseen. Vertailtaessa tuloksia seuramuodon mukaan ei tilastollisesti merkittäviä muutoksia ilmennyt.

Perusliikuntapaikkojen merkitys on seuroille olennainen toiminnan kannalta ja niiden kunnosta on moni seura huolissaan. Vastaajien mukaan liikuntatoimen olisi syytä olla yhä enemmän mukana remontoitavien ja korjattavien koulujen liikuntatilojen suunnittelussa sekä huolehtia yhä paremmin perusliikuntapaikkojen kunnossapidosta.

” Liikuntatoimen olisi hyvä tunkea näppinsä mukaan nyt remontoitavien ja rakennettavien koulujen liikuntatilojen suunnitteluun, jotta tiloista ja saleista tulee toimivat (esim. salin jaettavuus lentopallo- ja sulkapallokentiksi jne)”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

” Perusliikuntapaikkojen parempi kunnossapito. Perusliikuntapaikat ovat liikuntaharrastuksen aloittamiselle peruskulmakivi”

(seuran puheenjohtaja, yleisseura)

Seurat toivovat kuntien ja seurojen välisen yhteistyön paranemista tulevaisuudessa. Kuntien nähdään olevan tärkeitä yhteistyökumppaneita myös tiedottamisen kannalta, tärkeäksi tiedonlähteeksi koetaan esimerkiksi seurojen yhteystietojen julkaiseminen kunnan internetsivuilla.

”Kunnan ja seurojen välisen yhteistyön parantaminen, kunnan tulisi tukea seurojen toimintaa enemmän”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

” Kaupunki/liikuntatoimi voisi edelleen lisätä tiedottamista seurojen toiminnasta. Esim. Jyväskylä-infolehteen voisi syksyllä koota listan harrastusvaihtoehtoista. Netistähän seurarekisteri lajeittain jo löytyykin, mutta kaupungin infolehti voisi olla helposti esille laitettava esim. neuvoloissa, terapiatiloissa”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

Tärkeiksi kehittämistoimenpiteiksi nähdään kuntien liikuntatoimen panostaminen myös tulevaisuudessa lasten- ja nuorten liikunnan ohella terveyttä edistävä liikunta työikäisten ja senioreiden liikuttamiseen.

” Terveyttä edistävän liikunnan tukeminen; nyt painopiste on liiankin paljon lasten ja nuorten liikunnassa, sillä he kyllä liikkuvat luonnostaan. Nekin aikuiset on saatava aktivoitumaan, jotka eivät sitä nyt tee ja terveyttä edistävä liikunta pitää huolta heidän fyysisestä ja henkisestä vireydestä”

(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

” Seniorikortin ikärajan alentaminen 70V:sta eläkeiän alkuun. (Tämä ei ole kustannus, vaan säästötoimenpide tulevaisuuteen!)”

(seuran toimihenkilö, laji- tai erikoisseura)

8.5.3 Palautetta kuntien liikuntatoimille

Tutkimuskyselyn viimeisessä kohdassa oli vastaajilla mahdollisuus antaa palautetta omien kuntien liikuntatoimille. Vastauksissa kiiteltiin mm. palvelua ja toimivaa yhteistyötä. Vastaajat olivat vastauksista päätellen huomioineet myös vuoden 2009 tapahtuneen kuntaliitoksen vaikutukset Jyväskylässä.

	Seuramuoto:			Yht.
	Yleisseura	Laji- tai erikoisseura	2-3 lajin seura	
Positiivinen palaute (kpl)	7	11	4	22
%	63,60 %	28,90 %	26,70 %	34,40 %
Negatiivinen palaute (kpl)	1	12	7	20
%	9,10 %	31,60 %	46,70 %	31,30 %
Muu palaute (kpl)	3	15	4	22
%	27,30 %	39,50 %	26,70 %	34,40 %
Kaikki (kpl)	11	38	15	64
%	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 26: Palautetta kuntien liikuntatoimille (n=64)

Taulukosta 26 nähdään, että yleisseuroilta kertyi suhteessa eniten positiivista palautetta. Sen sijaan laji- tai erikoisseurat sekä 2-3 lajin seurat antoivat enemmän negatiivista palautetta.

” Henkilökunnan palvelu ja miellyttävyys ovat hienolla tasolla. Liikuntapaikkojen kunnossapito vaatisi ehkä ns. kunnostusta ”

(seuran puheenjohtaja, yleisseura)

” Jatketaan rakentavan yhteistyön hengessä liikuntapaikkojen ja -mahdollisuuksien kehittämistä edelleen kuten tähänkin saakka huomioiden myös marginaalilajien tarpeet suurilla harrastajamäärille pullistelevien lajien puristuksessa ”

(seuran puheenjohtaja, yleisseura)

” Organisaation tehostaminen ja työnkuvien selventäminen, yhteistyö eri tahojen kanssa tavoitteeksi, osa työntekijöistä ei motivoituneita. Virkamiesmäisyys pois, hyvää kehitystä viime aikoina ” (toiminnanjohtaja, laji- tai erikoisseura)

” PALJON olisi yhdessä kehitettävää, jos EDES KERRAN pyydetäisiin seuroja yhdessä miettimään, mitä voisimme tehdä. Saa soitella/meilailla... KIITOS hyvistä kysymyksistä ja Aurinkoista kesää! ”

(seuran puheenjohtaja, 2-3 lajin seura)

Kritiikkiä kunnille annetaan muun muassa vuorojen jakamisesta, työntekijöiden valvonnasta sekä politiikan liittämistä päätösten tekoon. Myös yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja viestinnän avoimuutta kaivataan.

” Politiikka pois liikuntatoimen työskentelystä. Urheilukenttien tasapuolinen hoito. Liikuntatoimen työntekijöiden valvonta ”

(seuran toimihenkilö, 2-3 lajin seura)

” Vuorojen jakamisessa otettava huomioon myös ekologiset asiat, eli lähiliikunta ja -palvelut prioriteeteissa ykkösiksi. Junioreiden harjoitusvuoroissa ei saa tuijottaa pelkkään "menestykseen" ”

(seuran puheenjohtaja, 2-3 lajin seura)

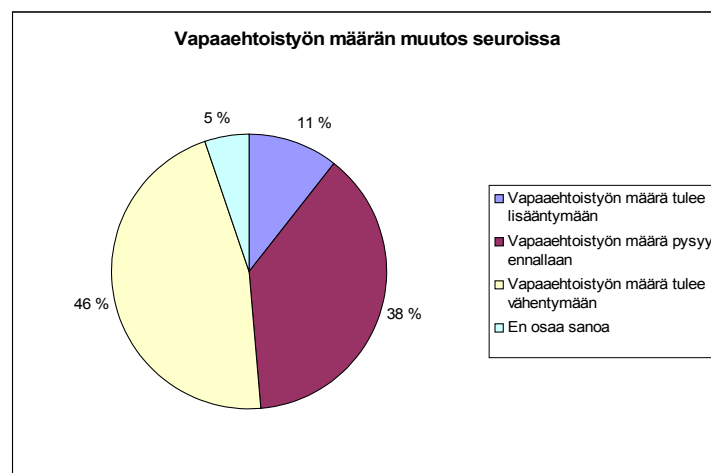
” Yhteistyön parantaminen ja rakentava keskusteleminen asioista. Otettaisiin huomioon seurojen tarpeet eikä vain tuijotettaisi määrärahoihin. Yhteistyöllä voisi saada aikaiseksi jopa paikkojen korjaamista, huoltoa ja valvontaa ”

(seuran puheenjohtaja, 2-3 lajin seura)

8.6 Vapaaehtoistyön määrä vähentymään päin

” Kaikki seuran asiat hoituu vapaaehtoistyön voimin. Jäsenasioiden hoito, hallitus, tapahtumien ja kilpailuiden järjestäminen jne. Kaikki perustuu talkootyöhön.”
(seuran puheenjohtaja, laji- tai erikoisseura)

Kyselyn mukaan liikunta- ja urheiluseuroissa tapahtuvan vapaaehtoistyön määrä on vähentymään päin Jyväskylän seudulla (kaavio 9). Vastaajista 46 % oli sitä mieltä, että määrä tulee vähentymään tulevaisuudessa. Toisaalta lähes yhtä suuri joukko eli 38 % vastaajista sen sijaan oli sitä mieltä, että vapaaehtoistyön määrä tulee pysymään myös jatkossa ennallaan. Ainoastaan 11 % vastaajista uskoi määrän kasvavan tulevaisuudessa.

Kaavio 9: Vapaaehtoistyön määrän muutos seuroissa

Kyselyssä seuroja pyydettiin tarkentamaan mitkä ovat heidän vapaaehtoistyön tärkeimmät muodot. Tulosten mukaan seuran muodolla on pientä vaikutusta siihen, mitkä ovat tärkeimpiä vapaaehtoistyön tapoja seuroissa (taulukko 27). Yleisseurat kokevat tärkeimmäksi talkootyön. Sen sijaan laji- tai erikoisseuroissa ja 2-3 lajin seuroissa valmennus sekä ohjaustyö ovat tärkeimpiä vapaaehtoistyön muotoja seuroissa.

Valmennuksen ja ohjaustyön ollessa tärkeimpiä vapaaehtoisten toimintaa seuroissa, on hyödyllistä pohtia kuinka kunnat jollain tapaa voisivat tukea seuroja tässä. Kuntien liikuntatoimet voisivat esimerkiksi järjestää liikunta- ja urheiluseurojen valmentajille ja ohjaajille lisäkoulutusta tehtäviin. Tämä lisäisi seurojen toimihenkilöiden pätevyyttä ja motivointia vapaaehtoistehtävissä. Lisäksi kuntien liikuntatoimet voisivat kenties olla

seurojen apuna rekrytoidessa valmentajia ja ohjaajia toimintaan ylläpitämällä rekisteriä seurojen käyttöön halukkaista ohjaajista ja valmentajista. Jyväskylässä on paljon esimerkiksi opiskelijoita, joita tällaiset vapaaehtoistyönmuodot kiinnostaisivat jo työkokemuksen vuoksi.

Mitkä ovat seuranne tärkeimmät vapaaehtoistyönmuodot?				
	Seuramuoto:			Yhteensä
	Yleisseura	Laji- tai erikoisseura	2-3 lajin seura	
Varainhankinta (kpl)	1	0	1	2
%	6,70 %	0 %	5,30 %	2,10 %
Valmennus/ohjaus (kpl)	5	27	8	40
%	33,30 %	42,90 %	42,10 %	41,20 %
Talkoot (kpl)	7	11	4	22
%	46,70 %	17,50 %	21,10 %	22,70 %
Johto/ hallinto (kpl)	1	7	3	11
%	6,70 %	11,10 %	15,80 %	11,30 %
Tapahtumat/ kilpailut (kpl)	0	8	2	10
%	0 %	12,70 %	10,50 %	10,30 %
Muut (kpl)	1	10	1	12
%	6,70 %	15,90 %	5,30 %	12,40 %
Kaikki (kpl)	15	63	19	97
%	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 27: Tärkeimmät vapaaehtoistyönmuodot (n=97)

9 Tutkimustulosten pohdinta ja johtopäätökset

9.1 Seurojen tarpeet yhteistyössä

Alussa määrittämäni tehtävän mukaan tavoitteena oli selvittää ja kuvata, millaisia ovat liikunta- ja urheiluseurojen toiveet ja tarpeet koskien seudullista yhteistyötä. Ensimmäisellä osakysymyksellä halusin kuvailla ja selvittää millaisia liikunta- ja urheiluseuroja seudulla on. Suurin osa kyselyyn vastanneista seuroista oli Jyväskyläläisiä, jolloin vastaukset edustivat pääasiassa Jyväskylää. Lähes puolet seuroista oli perustettu viimeisten 30 vuoden aikana, mutta tutkimuksessa oli myös jopa lähes kolmannes seuroja, joiden alkutaival ulottui viime vuosisadan alkuun eli 1900–1950 -luville. Tällä vuosituhanella perustettuja seuroja kyselyyn vastanneista seuroista on 14 prosenttia eli reilu kymmenesosa.

Yleisesti voidaan sanoa, että Jyväskylän seudun liikunta- ja urheiluseuroissa liikkuu pääasiassa miehiä. Toisaalta nuorempien ikäluokkien kohdalla tyttöjen osuus jäsenistä on hieman poikien osuutta suurempi. Katsottaessa vastanneita seuroja, on miesten suuri määrä jäsenistöstä helpompi ymmärtää. Vastanneiden seurojen joukossa on useita miesvaltaisia lajeja, kuten moottoriurheilu- sekä ampuma-ase -seuroja, jotka perinteisesti mielletään miesvaltaisiksi lajeiksi. Oman käsitykseni mukaan yhä useammat aikuiset naiset liikkuvat kaupallisissa kuntokeskuksissa, jotka ovat yleistyneet räjähdysmäisesti tämän vuosikymmenen aikana. Esimerkiksi ainoastaan Jyväskylän alueella näitä kuntokeskuksia on noin kymmenkunta.

Jyväskylän seudun liikunta- ja urheiluseurojen kokonaisbudjeteissa on huomattavissa suuriakin eroja. Lähes puolet vastanneista ilmoitti seurojen budjetin olevan alle 10 000€ vuodessa. Toisaalta 8 % kyselyyn vastanneista ilmoitti budjetin olevan selkeästi tätä suurempi eli yli 100 000€. Avustusten määrällä eivät nämä budjetit ole selitettävissä, sillä esimerkiksi valtion myöntämää tukea sai vastanneista seuroista 9 % ja hekin saivat tukea maksimissaan 5501–6000€. Kunta-avustusta sai vastanneista seuroista noin 74 % ja avustuksen suuruus oli enimmillään 6000 €. Mielenkiintoista on verrata palkattujen

työntekijöiden määrää budjetin suuruuteen, sillä ainoastaan 2 % vastanneista seuroista on palkattu 3-5 työntekijää. Suurin osa, eli 77 % kyselyyn vastanneista seuroista, ilmoitti toimivansa ilman palkattua työvoimaa eli vapaaehtoistyöpohjalta.

9.2 Seurojen rooli liikuntapalvelutuotannossa

Toisella osakysymyksellä tavoitteeni oli selvittää millainen on liikunta- ja urheiluseurojen osuus sekä rooli palvelujen tuotannossa heidän omien käsityksien mukaan. Tuloksista ilmeni, että liikunta- ja urheiluseurat kokevat olevansa merkittäviä liikunnan järjestäjiä paitsi omassa lähiympäristössään, niin myös laajemmassa mittakaavassa esimerkiksi usean kunnan alueella tai jopa koko maakunnassa. Suuri merkitys tässä on harrastettava lajissa, joitain lajeja ei tarjota koko seudulla kenties muuta kuin yhdessä seurassa, jolloin toiminta-aluekin on ymmärrettävästi suurempi kuin lajeissa, joita järjestetään useissa seuroissa. Tämä korostuu varsinkin sellaisten lajien kohdalla, jossa suorituspaikka ei ole sidottu maantieteellisesti ainoastaan yhteen paikkaan. Tällainen laji on esimerkiksi laskuvarjohyppääminen. Vastavuoroisesti esimerkiksi jalkapalloa voi harrastaa lähes jokaisella paikkakunnalla ja valinnan varaa on useassa seurassa. Myös näissä seuroissa valinnanvara kaventuu mitä korkeammalla tasolla pelataan.

Lähes puolet seuroista näki joko erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä seuran toiminnan vaikutuksen ja merkityksen oman toiminta-alueen liikuntaan. Perusteluina tälle pidettiin suurta jäsenmäärää, toiminnan kohdistumista lapsiin ja nuoriin, toiminnan merkitystä paikalliseen liikuntakulttuuriin sekä yleensä liikunnan yhteiskunnallista merkitystä. Osa vastaajista näki vastaavasti seuran toiminnan vähäisen merkityksen oman toiminta-alueen liikuntaan pääasiassa pienen jäsenmäärän vuoksi. Seuroja on perinteisesti pidetty merkittävänä lasten ja nuorten liikunnan järjestäjänä. Toisaalta selkeästi oli nähtävissä arvostus yleisesti eri-ikäisten ihmisten liikunnan järjestämiseen ja monipuolisten liikuntamahdollisuuksien tarjoamiseen.

Toiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta kuten liikuntaa yleensäkin on mielestäni varsin haastavaa mitata, joten vastaajat helposti näkivät toiminnan vaikutuksen olevan mitattavissa ainoastaan harrastaja määriin verraten eikä useassakaan vastauksessa näkynyt laatuun vertaamista. Mielestäni on tärkeää nähdä toiminnan monipuolistavan toiminta-alueen liikuntakulttuuria siinä missä liikuttavan suuria väkimääriä.

Liikunta- ja urheiluseurojen käsitykset kuntien järjestämistä liikuntapalveluista kuvaavat mielestäni hyvin sitä, mitä kuntien liikuntatoimien tehtäviksi koetaan. Yleisesti liikuntapaikkoihin ja – palveluihin oltiin varsin tyytyväisiä, lähes kaksi kolmannesta vastaajasta oli jo erittäin tyytyväinen tai melko tyytyväinen. Kolmanneksen mielestä parantamisen varaa vielä olisi.

9.3 Viestintä ja markkinointi

Perinteisesti liikuntatoimien tehtäviksi luetaan liikuntapaikkojen rakentaminen, kunnossapito ja – hoito, missä seurat näkevät kuntien onnistuneen varsin hyvin. Toimintaa arvioitaessa vastausten hajonta oli selkeästi suurempaa, josta voisi tulkita näiden kuntien tehtävien olevan seuroille hieman epäselvempiä. Esimerkiksi viestintä, tiedottaminen ja markkinointi jakoivat vastaajat lähes yhtä suuriin osiin tyytyväisiin että tyytymättömiin vastaajiin. Viestinnän parantamista vuorovaikutteiseksi on kuitenkin höydyllistä jatkossa kehittää sekä seurojen toimintaa että liikuntatoimien toimintaa palvelevaksi.

Seuramarkkinointia voidaan jatkossa parantaa muun muassa kuntien avustamalla liikunta- ja urheiluseuroja erilaisten markkinointikanavien löytämisessä. Lisäksi seurojen markkinointia voidaan kehittää uusimmalla seutukohtaiset internet-sivut ja päivittämällä ne lisäämään ajankohtaista tietoa paikallisista seuroista.

9.4 Edunvalvonta

Suurimmiksi tyytymättömyyden kohdiksi seurat näkivät liikunnan edunvalvonnan, johon yli kolmannes vastaajista osoitti tyytymättömyytensä. Tämä kohdistunee sekä viranhaltijoiden että päättäjien toimintaan. Toimintaympäristön muuttaessa muotoaan jatkuvasti, on liikunnan edunvalvonnasta huolehtiminen aikaisempaa tärkeämmässä asemassa. Liikuntatoimien toimintaa ja -palveluita ohjaavat haasteet, joiden mitoittaminen ja järjestäminen käytettävissä olevien resurssien suhteen ovat tärkeä osa liikuntahallinnon tehtäväkenttää.

Reilusti yli kolmannes eli 36 % seuroista näki kuntien toimivan heikosti aktivoitessa kuntalaisia liikkumaan. Kunnilta siis selkeästi odotetaan toimenpiteitä kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden edistämiseksi. Seurat arvioivat kyselyssä omien kuntien liikuntapalveluita ja -tehtäviä nimenomaan oman seuransa näkökulmasta ja vastaamatta jäi näin ollen kohdat, joita seuran toiminnan ei nähty koskettavan. Tästä syystä suuria yleistyksiä en kuitenkaan voi näistä vastauksista tehdä.

9.5 Liikuntapaikkarakentaminen

Liikunta- ja urheiluseurat toivovat kyselyn mukaan kunnissa rakennettavan yleensä ottaen yksittäisten lajien liikuntapaikkoja. Yksittäisistä lajeista joukkuepelipaikat kuten liikuntapaikat jääkiekolle ja jalkapallolle nousivat seurakyselyssä selkeästi esille. Tämä eroaa selkeästi kuntalaiskyselyn (2009, 35) tuloksesta, jossa suurimpina yksittäisinä liikuntapaikkoina esille nousivat uimahallit ja sisäliikuntapaikat. Kuntalaiskyselyyn vastanneista seitsemän prosenttia koki, että asuinkuntaan tulisi rakentaa uimahalli ja kaksi prosenttia vastaajista toivoo asuinkuntaansa sisäliikuntapaikkoja. Vastanneista seuroista taas 6 prosenttia ilmoittaa, ettei uimahallia omaan kuntaan tarvitse rakentaa.

Selkeitä kuntien kehittämistoimenpiteitä liikunta- ja urheiluseurojen mielestä ovat liikuntapaikkojen valvonta, kunnossapito ja suunnittelu sekä uusien liikuntapaikkojen rakentaminen. Vertailtaessa tulosta kuntalaiskyselyyn (2009, 41–42), jossa kysytään

mitä toivomuksia vastaajilla on asuinkuntanne tai Jyväskylän seudun liikuntapalvelujen suhteen nähdään ero haastateltujen kuntalaisten ja seurojen edustajien vastauksissa. Kolme prosenttia seurakyselyn vastaajista toivoo enemmän liikuntamahdollisuuksia lapsille ja nuorille. Kuntalaiskyselyssä vastaajat toivovat myös käyttömaksujen hintojen tarkistusta sekä toivotaan urheilukenttien, hiihtolatujen, luistinratojen ym. liikuntapaikkojen kunnosta huolehtimista. Toisaalta ero tuloksista voitaneen selittää osin kysymysmuotoilulla, vaikka liikunta- ja urheiluseurojen vastauksissa liikuntapaikat korostuvatkin selkeämmin. Tämä on ymmärrettävääkin, toimivat ja kunnolliset liikuntapaikat ovat seurojen toiminnalle usein perusedellytyksiä.

Kyselyn mukaan jäähallit ja jalkapalloiluun soveltuvat liikuntapaikat ovat liikuntaseurakyselyn vastaajien mukaan paikkoja, joita voidaan käyttää hyvin myös kuntarajojen ylitse. Samoin ampumaratoja ja moottoriurheiluratoja ei ole välttämätön rakentaa omaan kuntaan, ainakaan seurojen käsitysten mukaan. Syitä on varmasti monia, ampumaratojen ja moottoriurheiluratojen käyttäjät ovat lähinnä aikuisia, joten luultavammin heille matka suorituspaikoille ei ole este ja seurojen jäsenistö koostuu todennäköisesti useamman eri kunnan alueelta. Sen sijaan jäähallien ja jalkapallokenttien kohdalla tilanne on varmasti toinen, samoin kuin perustelut. Nähtävästi ainakin osasyynä lienevät kalliit suorituspaikat ylläpitokuluineen mutta myös harrastettava laji omassa seurassa.

Kuntalaiskyselyssä kahdeksan prosenttia vastaajista kokee, että jäähalli on sellainen liikuntapaikka, jota ei kannata rakentaa omaan kuntaan, vaan että sitä voitaisiin hyödyntää yli kuntarajojen. Myös uimahalli ja golfkenttä saavat jonkin verran mainintoja palveluksi, jota voitaisiin käyttää yli kuntarajojen. (2009, 31–32.) Liikunta- ja urheiluseuroilta samaa kysyttäessä nousevat liikuntapaikoista sisäliikuntapaikat, jäähalli sekä hiihtolatut voimakkaimmin esille. Jäähalli koetaan siis molemmissa kyselyissä sellaiseksi liikuntapaikaksi, jota ei välttämättä tarvita joka kunnassa.

Kuntalaiskyselyssä vastaajia pyydettiin mainitsemaan odotuksia ja toivomuksia paikallisille liikunta- ja urheiluseuroille. Esille nousi teemoja lasten ja nuorten aktivoinnista, monipuolisuudesta, aktiivisuudesta ja näkyvyydestä sekä tiloista, puitteista ja ohjauksesta (2009, 43). Mielenkiintoista oli huomata, että kysyttäessä seuroilta heidän suunnitelmistaan tulevaisuudessa omalla toiminta-alueellaan, vastaavat

he tärkeimpänä juuri lasten ja nuorten liikunnan järjestämisen sekä liikuntatapahtumat. Yhtenä syynä lienee kuntien tuen kohdistuminen avustusten muodossa pääasiassa lasten ja nuorten liikuttamiseen. Näiden lisäksi seurojen vastauksista nähdään kiinnostus työikäisten kunto- ja terveysliikunnan järjestämiseen sekä liikuntaseurojen toiminnasta tiedottamiseen. Tässä kohtaa siis seurojen ja kuntalaisten toiveet ja tavoitteet kohtaavat varsin onnistuneesti. Toisaalta liikunta – ja urheiluseuroista ainoastaan noin neljäsosa ilmoittaa toiminnassa tavoitteeseen kasvatuksen, jonka luulisi olevan merkitykseltään oleellinen järjestettäessä lapsille ja nuorille kohdistettua toimintaa.

9.6 Yhteistyömuodot

Liikunta- ja urheiluseurakyselyn tulosten perusteella voidaan todeta, että liikunta- ja urheiluseurat odottavat eri toimijoiden kesken yhä tiiviimpää yhteistyötä. Tärkeimpinä yhteistyötahoina seuroilla ovat oman kunnan liikuntatoimi, lajiliitot sekä muut liikunta- ja urheiluseurat.

Jäsenmäärältään suuret (jäsenmäärä yli 500) seurat näkevät tällä hetkellä tärkeimmäksi yhteistyömuodoksi salivuorot ja suorituspaikat. Sen sijaan keskisuurissa seuroissa (jäsenmäärä 51–500) rahoitus ja taloudellinen tuki nähdään tärkeimmäksi yhteistyömuodoksi oman seuran toiminnan kannalta. Suurista seuroista ei yksikään vastanneista ilmoittanut rahoituksen ja taloudellisen tuen olevan kolmen tärkeimmän yhteistyömuodon joukossa. Suurilla seuroilla jäsenmäärien ollessa runsaita, on ymmärrettävää että tiloja harrastamiseen tarvitaan runsaasti ja yhteistyö vuorojen saamiseksi on tärkeää. Suuret seurat saavat nähtävästi hankittua tulot toimintaansa varten muilla tavoin, kuten jäsenmaksuista. Toisaalta suurien seurojen tulot kertyvät useastakin eri lähteestä, kuten pääsylipputuloista, joten yhteistyötä eri toimijoiden kesken tehdään muista syistä. Pienissä ja keskisuurissa seuroissa, joissa merkittäviä tulonlähteitä ei vastaavasti ole samoissa mittasuhteissa, ovat yhteistyön tuomat taloudelliset tekijät toiminnan mahdollistamiseksi oletettavasti elintärkeitä.

Kuntien tulisi jatkossa toimia entistä aktiivisemmin aloitteentekijöinä seurojen yhteistoiminnassa sekä yhteistoiminnan järjestäjänä. Yhteistoiminta olisi järkevää nähdä yhtenä osana myös suunniteltaessa uusia liikuntapaikkoja, jolloin eri käyttäjäryhmät tulisivat paremmin kuulluiksi.

Tärkeiksi yhteistyönmuodoiksi kuntien kanssa tutkimuksessa nähtiin varsinkin lasten ja nuorten liikunnan järjestämisen sekä liikuntaseurojen toiminnasta tiedottamisen. Esimerkkinä lasten ja nuorten liikunnan järjestämisestä yhteistyössä kunnan liikuntatoimen on Jyväskylässä syksyllä 2009 alkanutta Liikuntapeuhula – toimintaa. Siinä paikalliset liikuntaseurat järjestävät yhdessä Jyväskylän liikuntapalvelun kanssa tapahtumapäivän perheen pienimmille. Seurojen rooli on tapahtumassa järjestää toimintaa ja tapahtuman organisoinnin, tiedottamisen sekä tilat järjestää liikuntatoimi. Toimintamuoto on otettu hyvin vastaan niin seuroissa, Jyväskylän liikuntapalvelussa kuin paikallisissa lapsiperheissä, joten se saa jatkoa myös keväällä 2010.

Lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen nähtiin potentiaalisesti yhteistyönmuodoksi myös muiden liikuntapalvelujen tuottajien kanssa, mutta myös liikuntatapahtumien järjestäminen sekä liikuntapaikkojen käyttäminen. Ottaen huomioon kuinka monien lajien kohdalla esimerkiksi liikuntasalivuoroista on pulaa, on yhteistyö liikuntapaikkojen käyttämisen suhteen ymmärrettävää. Osa pienistä seuroista ilmaisi tyytymättömyytensä vuorojakojen kohdalla, joten kenties yhteistyöllä saataisiin paremmin aikaiseksi kaikkia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja.

Lasten ja nuorten liikunnan kohdalla on usein kritisoitu yksipuolista harrastamista seuroissa. Tuoreen liikuntapalveluiden kuntalaiskyselyn mukaan Jyväskylän seudun seuroissa liikkuu noin 29 % alle 18-vuotiaista lapsista ja nuorista (2009, 22). Nykyään yhä aikaisemmin lapsia ja nuoria odotetaan tekevän oma lajivalintansa ja muihin liikuntaharrastuksiin jää harvoin aikaa. Läheskään kaikkien lasten ja nuorten liikunnan tavoitteena ei ole edetä huippu-urheilijaksi ja kasvattaa harjoitusmääriä merkittävästi tästä syystä, joten usein liikuntaharrastus jää pois ajanpuutteen vuoksi jo nuoruusiässä. Yhteistyöllä seurojen kesken olisi kenties mahdollista viivyttää tätä lajivalintaa ja lapsi tai nuori voisi harrastaa liikuntaa mahdollisimman monipuolisesti eri lajeja kokeillen yhä pidempään. Tällöin myös seurojen tarjoama erikoisosaaminen eri lajien kohdalla pääsisi paremmin oikeuksiinsa.

Liikunta- ja urheiluseuroilla on julkisen liikuntatoimen suhteen monenlaisia odotuksia. Tällä osakysymyksellä haluttiin selvittää liikunta- ja urheiluseurojen odotuksia kuntien kehittämistoimenpiteistä ja uusien liikuntapaikkojen rakentamisista. Kehittämistoimenpiteistä merkittävimpinä seurat näkivät uusien liikuntatilojen rakentamisen sekä toiminnan että yhteistyön kehittämisen yleensäkin. Uusia sisäliikuntapaikkoja varsinkin kaivataan, mutta myös vanhojen liikuntapaikkojen kunnossapitoon tulisi kiinnittää seurojen mielestä yhä enemmän huomiota. Liikuntatoimen perustehtävä on ylläpitää julkisin varoin rakennettuja liikuntapaikkoja. Useat liikuntalaitokset ja -paikat ovat peruskorjausiässä, joten uuden suunnittelussa on huomioitava liikuntapaikan koko elinkaari.

Liikuntalaitosten hoito ja uusiminen eivät koske ainoastaan sisäliikuntapaikkoja, vaan myös reittejä, uimarantoja ja muita ulkoliikuntapaikkoja. Viime vuosina varsinkin Jyväskylässä on rakennettu yhä harvemmin täysin uusia liikuntapaikkoja ja vanhat kaipaavat niin peruskorjausta kuin muuta huoltoa. Esimerkiksi Jyväskylän keskustan välittömässä läheisyydessä sijaitseva AaltoAlvarin uimahallin vanha osa on rakennettu vuonna 1975 silloisten rakennusmääräysten mukaisesti, jotka eivät nykyisten kävijämäärien osalta enää vastaa nykyisiä määräyksiä esimerkiksi ilmanlaadun suhteen. Seurakyselyn vastausten perusteella uusista liikuntapaikoista on jatkuvasti pulaa ja niiden rakentaminen ja ylläpitäminen nähdäänkin kunnan perustehtäväksi, kuten aiemmin on jo mainittu. Perusliikuntapaikkojen hoito ja ylläpito lienee järkevää hoitaa myös jatkossa kuntakohtaisesti. Seudullista yhteistyötä kannattanee keskittää ennemminkin kuntien rajat ylittävään toimintaan, kuten esimerkiksi reittien ja erikoisliikuntapaikkoihin suunnitteluun ja ylläpitoon.

Hyvät ja riittävät olosuhteet liikunnan harrastamiseen nähdään elintärkeäksi seurojen toiminnan kannalta. Kritiikkiä seuroilta tulee suunnitelmista lyhentää liikuntapaikkojen aukioloaikoja nykyisestä, jonka koetaan huonontavan jaettavien liikuntavuorojen määrää entisestään. Tämä koskee nähtävästi lähinnä erityisliikuntapaikoissa kuten uimahalleissa, jäähallissa ja monitoimitaloissa toimivia lajeja, joissa seurat voivat kokoontua pääasiassa liikuntapaikan aukioloaikoina. Helpotusta seurojen tilaongelmiin tuonee tulevana vuosina yksityiset liikuntapalvelujen tuottajat, jotka kunnan ohella ylläpitävät omia liikuntatilojaan. Jo nyt osa seuroista vuokraa liikuntatiloja yksityisiltä

markkinoilta, mutta eniten kritiikkiä nousee tällä hetkellä kuntia suuremmasta vuokratasosta.

Uusista liikuntapaikoista toivotaan rakennettavan odotetusti eniten suurten lajien liikuntapaikkoja, kuten jalkapallokenttiä ja jäähalleja. Prosentuaalisesti pienet lajit jäivät tässä suurten lajien jalkoihin. Seuroilta tiedusteltiin mitä liikuntapaikkoja voidaan käyttää hyvin yli kuntarajojen, jolloin omaan kuntaan ei sitä tarvitsisi rakentaa. Osa vastaajista ilmoitti tällaisiksi liikuntapaikoiksi jäähallin, ampumaradan tai moottoriurheiluradan, golf-kentän tai uimahallin. Muita liikuntapaikkoja mainittiin lähinnä yksittäisissä vastauksissa. Nähtävästi seuroissa ymmärretään liikuntapaikkojen kalleus suhteessa kävijämääriin, kun puhutaan esimerkiksi moottoriurheiluradasta. Kaikki nämä eniten mainitut liikuntapaikat ovat pääasiassa yhden tai korkeintaan muutaman lajin suorituspaikkoja, joten ne palvelevat ainoastaan tiettyjen lajien harrastajia. Kukaan vastanneista ei maininnut esimerkiksi monitoimitaloa ei-toivotuksi liikuntapaikaksi omassa kunnassa. Nähtävästi syinä tähän nähdään niiden monipuoliset käyttäjäryhmät ja -määrät.

Vapaaehtoistyön määrää voidaan pitää seudun liikunta- ja urheiluseuroissa merkittävänä kantavana voimana, sillä jopa kolme seuraa neljästä ilmoitti, ettei seurassa ole yhtään palkattua työntekijää mikäli kausityöntekijöitä tai tuntiohjaajia ei lasketa tähän lukuun. Kuitenkin kyselyn vastaajista 46 % oli sitä mieltä, että vapaaehtoisten määrä tulee vähentymään tulevaisuudessa. Tarkoittaako tämä sitä, että seuratoimijoiden määrä tulee vähentymään vai tuleeko seurojen toiminta tulevaisuudessa yhä enemmän ammattimaistumaan? Toisaalta lähes yhtä suuri joukko eli 38 % vastaajista sen sijaan oli sitä mieltä, että vapaaehtoistyön määrä seuroissa tulee pysymään myös jatkossa ennallaan.

Tutkimuskyselyyn vastanneet seurukset edustavat kattavasti seudun liikunta- ja urheiluseuroja. Tutkimuksen kannalta voidaan nähdä vahvuutena laajan tutkimusaineiston kerääminen tutkittavasta aiheesta, jota voidaan jatkossa hyödyntää yhdessä tutkimustulosten kanssa kehitettäessä seurojen ja kuntien välistä yhteistyötä ja –toimintaa. Ansiokkaana tutkimuksen kannalta on nähtävä myös laaja ja monipuolinen lähestyminen tutkimusongelmaan eli millaisia ovat liikunta- ja urheiluseurojen toiveet ja tarpeet koskien yhteistyötä eri liikuntapalvelujen tuottajien kesken.

Tutkimuksessa havaittiin, että liikunta- ja urheiluseuroilla on selkeä tarve tiivistää liikunta-alan toimijoiden yhteistyötä eri sektoreilla. Liikuntapalvelujen tuottajien rooleissa ja tehtävissä on selkeyttämisen varaa, ajatellen seudun liikuntakulttuurin kehittämistä yhä merkityksellisempään sekä kannattavampaan suuntaan. Laajennettaessa yhteistyötä yli kuntarajojen, saadaan käyttöön niitä puuttuvia resursseja ja voimavaroja, joita ei aikaisemmin ole käytetty samassa mittakaavassa liikuntapalveluja kehitettäessä. Tämän tutkimuksen tuomien tulosten perusteella toimintaa on syytä tarkastella ja suunnata yhä seudullisempaan suuntaan.

9.7 Jatkotutkimusehdotuksia

Tämän pro gradu tutkimuksen ollessa ensimmäinen niin sanottu seudullinen seuratutkimus Jyväskylän seudulla, olisi jatkossa hyödyllistä selvittää, millainen merkitys seudullisella liikuntasuunnitelmalla on seurojen toimintaan ja kuinka tutkimuksessa esille nousseita ongelmakohtia pystytään kehittämään tulevaisuudessa.

Mielestäni olisi myös mielenkiintoista selvittää tarkemmin, millaisia liikunta- ja urheiluseuroja seudulla toimii ja kuinka toiminta on kehittynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Varsinkin Jyväskylän alueella toimii useita opiskelijoiden perustamia liikunta- ja urheiluseuroja, joiden toiminnasta muutoin on varsin vähän tietoa. Tässä tutkimuksessa pystyttiin ainoastaan hieman kuvailemaan toimivia seuroja, joten tarkempi tutkiminen olisi aiheellista.

Kolmantena jatkotutkimusaiheena olisi tärkeää syventää tutkimusta yksityiskohtaisemmin seurojen ja liikuntatoimien ennalta määritelyihin yhteistyömuotoihin, kuten vuorojaon problematiikkaan.

Lähteet

- Aaltonen, K. (toim.) 2004. Urheilun ja liikunnan oikeus käytännössä. 2. uudistettu painos. RT-Print Oy. Pieksämäki.
- Aapajärvi, J. 2002. Rautpohjasta koko kaupungin vaikuttajaksi. Jyväskylän Pallokerho 1952–2002 50 vuotta nuorisotyötä. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Ala- Vähälä, T. 2008. Liikunnan rahavirrat Suomessa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:19. Yliopistopaino.
- Alkula, T., Pöntinen, S & Ylöstalo, P. 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY. Helsinki.
- Beck, U, Giddens, A. & Lash, S. 1995. Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Suom. L. Lehto. Vastapaino. Tampere.
- Gratton, C. & Taylor, P. 2000. Economics of Sport and Recreation. Spon Press. London & New York.
- Halila, A. 1959. Suomen miesvoimistelu- ja urheiluseurat vuoteen 1915. Forssan kirjapaino. Forssa.
- Hasanen, E. 2006. Jyväskylän kaupungin liikuntapalvelukeskuksen liikuntapaikkaverkkoselvitys. Jyväskylän kaupunki.
- Heikkala J. 1998. Ajolähtö turvattomiin kotipesiin, liikunnan järjestökentän muutos 1990- luvun Suomessa. Tampereen Yliopisto.
- Heikkilä, T. 1998. Tilastollinen tutkimus. Edita. Helsinki.
- Heinilä, K. & Koski, P. 1991. Suomalainen liikuntaseura. Liikuntatieteellinen seura. Helsinki.
- Heinilä, K. 1993. Liikunta- ja urheiluseura tänään. Teoksessa Urheiluseura. Juuret mullassa – Tukka tuussa. Itkonen, H. & Nevala, A. (toim.). Tutkimuksia No 58. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Heinilä, K. 1986. Liikuntaseura sosiaalisena organisaationa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 6.-8. painos. Tammi. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Tammi. Helsinki.

Huovinen, E. 2009. Ilokivestä valokuituun. Liikuntasuunnittelun väitöskirja. Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Kopijyvä Oy. Jyväskylä.

Huovinen, M. 1992. Äidiltä tyttärelle. Riennon naisia 70-vuotta. Primaco Paino Oy. Vaajakoski.

Honkonen, O. 1969. Voittoja kilpamentillä – ja kärjäsalissakin. Teoksessa Voimistelu- ja urheiluseura Jyväskylän Lohi r.y. 45-vuotta. Jyväskylä.

Innolink Research Oy. 2009. Liikuntapalveluiden kuntalaiskysely. Jyväskylän seudun liikuntapalvelut. Jyväskylä.

Ilmanen, K. & Kontio, M. 2003. Liikunta- ja urheiluseurojen muutossuuntia Jyväskylässä. Teoksessa Mitä yhdistykset välittävät – Tutkimuskohteena kolmas sektori. Hänninen, Kangas ja Siisiäinen (toim.). Atena Kustannus Oy. Jyväskylä.

Itkonen, H., Heikkala, J., Ilmanen, K. ja Koski, P. 2000. Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja nro 152. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Itkonen, H. & Kortelainen, J. 1999. Rantakentältä maailmalle: Kiteen pesäpallo, lajikulttuuri ja yhteiskunta. Liikuntatieteellinen seura. Helsinki.

Itkonen, H. & Salmikangas, A-K. 2004. Liikunnan paikalliskulttuurit muutoksessa: vertailussa Kajaanin Nakertaja-Hetteenmäki ja Valtimon Sivakkavaara. Teoksessa Alussa oli vesi. Roiko-Jokela & Sironen (toim.). Atena. Jyväskylä.

Itkonen, H. & Simula, M. 2008. Kylä liikkumisen tilana – Sivakan lämpimät kiireet. Teoksessa Kylän paikka: uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. S. Knuuttila, P. Rannikko, J. Oksa, T. Hämynen, H. Itkonen, H. Kilpeläinen, M. Simula, S. Vakimo & M. Väisänen (toim.). Gummerus. Helsinki.

Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Gaudeamus. Tampere.

Itkonen, H. & Nevala, A. 1993. Urheiluseura. Juuret mullassa – Tukka tuulessa. Tutkimuksia No 58. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Itkonen, H. 1991. ”Tarmonpa poekija ollaan” – Tutkimus suomalaisen urheiluseuran muutoksesta. Joensuun yliopiston monistuskeskus. Joensuu.

Jauhiainen, S. Niemenmaa, V. 2006. Alueellinen suunnittelu. Vastapaino. Tampere.

Juppi, J., Klemola, H., Ilmanen, K. ja Aunesluoma, J. 1995. Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919–1994. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 142. Tammerpaino Oy. Helsinki.

Jyväskylän liikuntasuunnitelma 1987–2000. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 59. Kaupunkisuunnitteluosasto, julkaisu 1/1987. Jyväskylä.

Jyväskylän maalaiskunnan ulkoilu- ja liikunta-aluesuunnitelma. Jyväskylän maalaiskunnan julkaisuja. Jyväskylän maalaiskunta.

Järvenpää, E. & Kosonen, K. 1999. Johdatus tutkimusmenetelmiin ja tutkimuksen tekemiseen. Libella Painopalvelu Oy. Espoo.

Järvinen, J. & Raukola, S. (toim.) 2002. Jyväskylän Kisatoverit, Suunta-941 ja Suunta-101 90 vuotta: Yleisseurasta suunnistuksen erikoisseuraksi 1912–2002. Kopijyvä Oy. Jyväskylä.

Järvinen, P. & Järvinen, A. 2000. Tutkimustyön metodeista. Opinpajan kirja. Tampere.

Karimäki, A & Simula, E. 2004. Liikettä liikuntapaikoille. Maksuton liikuntapaikka avaimena lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden lisääntymiseen? Jyväskylän maalaiskunnan liikuntatoimi.

Kaunismaa, P. 1992. Ideologia, kommunikaatio ja systeemit. Ideologian käsitteen teoria ja ideologian muutos Jurgen Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoriassa. Sosiologian laitoksen julkaisuja 53. Jyväskylän yliopiston monistuskampus. Jyväskylä.

Kinnunen, P. 2000. The Social welfare support of citizens and the third sector. Teoksessa The Third Sector In Finland – Review to research of the Finnish third sector. The Finnish Federation for Social Welfare and Health. University of Lapland.

Koivula, J. 1993. Jännitteitä – Urheiluseuran puheenjohtajan näkökulma. Teoksessa Urheiluseura. Juuret mullassa – Tukka tuulussa. Itkonen, H. & Nevala, A. (toim.). Tutkimuksia No 58. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Kolehmainen, T. 1969. TUL Keski-Suomessa 1919–1969. K. J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapainossa. Jyväskylä.

Kontio, M. 2002. Liikunta- ja urheiluseurakentän muutos Jyväskylässä. Pro gradu-tutkielma. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Koski, P. 2000. Maailma muuttuu, muuttuvatko seurat. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Koski, P. & Varis, M. 1997. Liikuntaseurat sisäliikuntatilojen käyttäjinä. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Koski, P. 1994. Liikuntaseura toimintaympäristössään. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä.

Kulha, K. 1995. Urheilujärjestöjen kujanjuoksu – Urheilun rakenneuudistus 1989–1993. Suomen Urheilumuseosäätiö. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Laitinen, E. 1980. Jyväskylän Kiri 1930–1980. K. J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapainossa. Jyväskylä.

Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011. Opetusministeriön julkaisuja 2008:45. Valtion liikuntaneuvosto. Yliopistopaino. Helsinki.

Liikuntatoimi tilastojen valossa. Opetusministeriön julkaisuja 2009:6. Yliopistopaino. Helsinki.

Markkanen, E. 1989. Kiinnostus ”sporttiin”. Teoksessa Luistinradalta liikuntahalliin. P. Kärkkäinen (toim.). Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 68. Jyväskylän kaupungin painatuskeskus. Jyväskylä.

Möttönen, P. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. PS-kustannus. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.

Nygård, T. 1989. Jyväskylän liikunnan yleislinjat 1960-luvulta 1980-luvulle. Teoksessa Luistinradalta liikuntahalliin. P. Kärkkäinen (toim.). Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 68. Jyväskylän kaupungin painatuskeskus. Jyväskylä.

Nylund, M. & Yeung, A. B. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus. Nylund, M. & Yeung, A. B. (toim.). Vastapaino. Tampere.

Puronaho, K. & Piri, I. 1987. Jyväskylän maalaiskunnan liikuntapaikkasuunnitelma. Jyväskylän maalaiskunnan liikuntalautakunta.

Pöppönen, M. & Puskala, A. 2000. Vaajakosken Kuuhu 70 v. 1930–2000. Kirjapaino ÄSSÄ Oy. Vaajakoski.

Rajaniemi, V. 2005. Liikuntapaikkarakentamisen ja maankäytön suunnittelu. Tutkimus eri väestöryhmät tasapuolisesti huomioon ottavasta liikuntapaikkasuunnittelusta ja sen kytkemisestä maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen kaavoitukseen. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Salmikangas, A-K. 2004. Nakertamisesta hanketoimintaan. Tapaustutkimus Nakertaja-Hetteenmäen asuinalueen kehittämistoiminnasta ja liikunnan osuudesta yhteissuunnittelussa. Studies in Sport, Physical Education and Health. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Salminen, T. ja Aalto, P. 2004. Kansainvälinen rallituristi palvelujen arvioijana. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä.

Salonen, L., Kuukkanen, T., Lampinen, M., Laine, K., Mäki, E., Mononen, H., Jaakkola, R. & Romanainen, A. (toim.) 1979. Laukaan Urheilijat 1929–1979: 50v. Äänepaino. Äänekoski.

Sierilä, J. 2005. Helsingin liikuntaseurojen yhteistyömahdollisuudet kaupungin liikuntaviraston kanssa. Pro gradu-tutkielma. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Siisiäinen, M. 1999. Vapaaehtoiset organisaatiot ja taistelu luokista. Teoksesta Näkymätön kolmas sektori. Kinnunen P. & Laitinen, R (toim.). Hakapaino Oy. Helsinki.

Suomi, K. & Airola, J. 2000. Jyväskylän maalaiskunnan liikuntasuunnitelma. Liikunnan kehittämiskeskus. Jyväskylä yliopisto. Jyväskylä.

Suomi, K. 2010. Ulkoilu- ja liikuntatoimentaloustiedot.

Suomi, K. 2008. Uutta osallistuvaa suunnittelua Keravan projektissa. Teoksesta Liikettä koulupihoille – Keravan lähiliikuntapaikkaprojektin loppuraportti. Fogelholm, M. (toim.). UKK-instituutti ja Nuori Suomi. PK-Paino Oy. Tampere

Suomi, K. 2007. Liikuntasuunnittelu osana yhdyskuntasuunnittelua. Virkaanastujaisesitelmä 10.10.2007. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Suomi, K. & Metsäranta O. 2003. Etelä-Kymenlaakson liikuntastrategia. Liikunnan kehittämiskeskuksen julkaisu 2/2003. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Suomi, K. 2000. Jyväskylän kaupungin liikuntasuunnitelma vuosille 2001–2010. Liikunnan kehittämiskeskus 5/2000. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Suomi, K. 1998. Liikunnan yhteissuunnittelumetodi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Suomi, K. 1989. Yhdyskuntasuunnittelusta liikunnan elinpiirisuunnitteluun. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu n:o 121. Hakapaino Oy. Helsinki.

Suomi, K. 1986. Suunnitteluteoriat ja liikuntasuunnittelu. Liikunta ja Tiede 23.

Teiska, M. 2008. Aikuisten terveysliikunnan asema ja tulevaisuus Keski-Suomen liikuntaseuroissa. Pro gradu-tutkielma. Terveystieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Valta, R. 2008. Juoksua, punttia ja sminkkiä. Muurame Voimistelu- ja urheiluseura Yritys 1908–2008. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Vasara, E. 1992a. Järjestöt järjestävät, julkinen valta rahoittaa. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Teijo Pyykkösen (toim.). Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. VAPK-Kustannus. Helsinki.

Vasara, E. 1992b. Sinisen verryttelypuvun voittokulku. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Teijo Pyykkösen (toim.). Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. VAPK-Kustannus. Helsinki.

Vepsäläinen, R. 1984. Vihtavuoren Pamaus ry 50 vuotta (1934–1984).

Tutkimusartikkelit

Nupponen, H., Laakso, L. ja Telama R. 2008. Nuorten liikuntaharrastus edelleen riippuvainen asuinpaikasta. Artikkelijulkaistu Liikunta & Tiede 04/08. Liikuntatieteellinen Seura ry. Vammalan Kirjapaino Oy.

Karimäki, A. 2006. Vuoropuhelu paikallisen liikuntakulttuurin vahvistajana. Artikkelijulkaistu Liikunta & Tiede 06/06. Liikuntatieteellinen Seura ry. Vammalan Kirjapaino Oy.

Suomi, K., Karimäki, A., ja Matilainen, P. 2004. Haasteena liikunnan peruspalvelujen turvaaminen – kuntien viranhaltijoiden käsitykset liikuntatoimen nykytilasta ja lähitulevaisuudesta. Artikkelijulkaistu Liikunta & Tiede 06/04. Liikuntatieteellinen Seura ry. Vammalan Kirjapaino Oy.

Suomi, K. 1989. Liikuntasuunnittelu osa yhdyskuntasuunnittelua. Amfion.

Asiakirjat

Karimäki, A. 2009. Jyväskylän seudun liikuntasuunnitelma - Liikunnan askelmerkit 2010-luvulle. Työversio.

Karimäki, A. 2008. Jyväskylän seudun Liikuntasuunnitelma. Hankasalmi, Jyväskylä, Jyväskylän mlk, Korpilahti, Laukaa, Muurame, Petäjävesi, Toivakka ja Uurainen. Suunnittelu asiakirja.

Karimäki, A. 2007. Liikettä Jyväskylän seudulla - Seudun liikunnan kehittämisen suuntaviivoja.

Salmenoja, S. 2005. Uudet innovaatiot ja palveluntuotannon mallit kuntien liikuntatoimessa – Tapauskuvauksia ja esimerkkejä Länsi-Suomen läänin kunnista. Länsi-Suomen lääninhallitus. Loppuraportti.

Suomi, K. 2008. Keravan lähiliikuntapaikka – projektin loppuraportti. Fogelholm, M (toim.). UKK-instituutti ja Nuori Suomi.

Suomi, K. 1998. Liikunnan yhteissuunnittelumetodi – Metodin toimivuuden arviointi Jyväskylän Huhtasuon lähiössä. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Opetusministeriö, 2009a. Valtakunnallisten lajiliittojen tulosperusteisen määrärahaajaon kehittäminen - avustusjärjestelmätyöryhmä V:n muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:27. Kulttuuri-, liikunta-, ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriö

Opetusministeriö, 2009b. Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista/Statsrådets principbeslut om riktlinjer för främjande av idrott och motion. Opetusministeriön julkaisuja 2009:17. Kulttuuri-, liikunta-, ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriö

Opetusministeriö, 2008a. Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14. Kulttuuri-, liikunta-, ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriö.

Opetusministeriö, 2008b. Liikunnan rahavirrat Suomessa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:19. Kulttuuri-, liikunta-, ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriö.

Opetusministeriö, 2007. Liikunta valintojen virrassa. Kansallista liikuntaohjelmaa valmisteleavan toimikunnan väliraportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:13. Kulttuuri-, liikunta-, ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriö.

Opetusministeriö, 2005. Tutkimus väestön liikuntakyvyn, liikuntahalun ja liikuntataitojen edistäjänä. Liikuntatutkimuksen suunta vuoteen 2010.

Opetusministeriön julkaisuja 2005:16. Kulttuuri-, liikunta-, ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriö.

Valtion liikuntaneuvosto, 2009a. Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle aluehallinnon uudistamista koskevasta lainsäädännöstä. Opetusministeriö.

Valtion liikuntaneuvosto, 2009b. Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011. Opetusministeriö.

Valtion liikuntaneuvosto, 2005. Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2007. Opetusministeriö.

Valtioneuvosto, 2009. Valtionneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista – Toimenpidesuunnitelman tilanne 2009. Opetusministeriö.

Internetlähteet

Huippu-urheilun faktatietopankki. www.kihu.jyu.fi/faktapankki (katsottu 4.12.2009)

Jyväskylän kaupunki. 2009. www.jyvaskyla.fi (katsottu 6.12.2009)

Jyväskylän liikuntapalvelu. 2009. www.jyvaskyla.fi/liikunta (katsottu 23.5.2009)

Jyväskylän seutu. 2009. www.jyvaskylanseutu.fi (katsottu 1.12.2009)

Kuntatiedon keskus. 2009. www.kunnat.net (katsottu 23.5.2009)

Laukaa. 2009. www.laukaa.fi (katsottu 6.12.2009)

Länsi-Suomen lääninhallitus. 2009. www.laanhallitus.fi (katsottu 30.8.2009)

Muurame. 2009. www.muurame.fi (katsottu 6.12.2009)

Suomalaisten liikuntapaikkojen tietopankki. 2009. www.liikuntapaikat.fi (katsottu 28.8.2009)

Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Liikunta ja Urheilu, Nuori Suomi, Olympiakomitea, Helsingin kaupunki, TNS Gallup & Opetusministeriö. Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Aikuisliikunta. SLU:n julkaisusarja 5/06. http://slu-fi-bin.directo.fi/@Bin/fe4c4b96df42780ebb308eb1f5bd8b9a/1231581205/application/pdf/119400/Kansallinen_liikuntatutkimus_2005_2006_Aikuiset_taitettu.pdf (katsottu 2.1.2009).

Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Liikunta ja Urheilu, Nuori Suomi, Olympiakomitea, Helsingin kaupunki, TNS Gallup & Opetusministeriö. Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006. Lapset ja nuoret. SLUN:n julkaisusarja 4/06. http://slu-fi-bin.directo.fi/@Bin/b481fac50a421e6960f4deb15e27bee9/1221299074/application/pdf/119514/Kansallinenliikuntatutkimus_2005_2006lapsetjanuoret.pdf (katsottu 2.1.2009).

Suomen liikunta ja urheilu: www.slu.fi (katsottu 7.1.2009)

Opetusministeriö, 2009. www.minedu.fi (katsottu 23.5.2009 ja 30.8.2009)

Valtion säädöstietopankki. 1998. Liikuntalaki 18.12.1998/1054. www.finlex.fi (katsottu 23.5.2009)

Valtionsäädöstietopankki. 1995. Kuntalaki 17.3.1995/365. www.finlex.fi (katsottu 3.6.2009)

Valtion säädöstietopankki. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <http://www.finlex.fi> (katsottu 23.5.2009)

Valtiovarainministeriö. 2009. www.vm.fi (katsottu 22.1.2009)

Väestötietojärjestelmä. 2009. www.vaestorekisterikeskus.fi (katsottu 20.10.2009)

LIITE 1.**Jyväskylän seudun liikuntaseurakysely 2009****Seuran taustatiedot:**

1. Seuran

nimi: _____

2. Vastaajan asema seurassa:

- Toiminnanjohtaja
 Seuran puheenjohtaja
 Lajijaoston puheenjohtaja
 Seuran sihteeri
 Jokin muu, mikä?
-

3. Seuran kotipaikka:

- Jyväskylä
 Muurame
 Laukaa
 Petäjävesi
 Toivakka
 Uurainen
 Hankasalmi

4. Seuran perustamisvuosi:

5. Kuinka monta palkattua työntekijää seurassanne on tällä hetkellä? (ei sesonkityöntekijöitä eikä tuntiohjaajia)

- ei yhtään
 1-2
 3-5
 6-10
 yli 10

6. Kuinka paljon seurassanne on jäseniä? Jäsenmäärä yhteensä

_____,

josta (lukumäärä)

a. aikuisia _____

b. lapsia (alle 18-v.) _____

- c. miehiä _____
 d. naisia _____
 e. tyttöjä _____
 f. poikia _____

Mikä on seuranne budjetin loppusumma viimeisen toimintavuoden aikana (noin €)? _____

Josta kuntien myöntämät seura-avustukset (noin €)? _____
 Valtion myöntämät avustukset (noin €)? _____

7. Mitkä ovat seuranne tärkeimmät vapaaehtoistyönmuodot? _____

8. Kuinka monta tuntia seurassanne tehdään vapaaehtoistyötä viikossa (arvio)?

9. Seuramuoto:

- ___ Yleisseura (monta lajia ja useita jaostoja)
 ___ Laji- tai erikoisseura (yhden lajin erikoisseura)
 ___ 2-3 lajin seura

10. Toiminta-alue/ -alueet

- ___ kaupunginosa/ kylä
 ___ kaupunginosat/ kylät
 ___ oma kunta/ kaupunki
 ___ useammassa eri kunnassa
 ___ maakunnassa

11. Mitä lajia/lajeja seurassanne järjestetään?

- ___ Uinti
 ___ Yleisurheilu
 ___ Hiihto
 ___ Budolajeja
 ___ Jääkiekko
 ___ Pesäpallo
 ___ Jalkapallo
 ___ Voimistelu
 ___ Tanssi
 ___ Melonta

- Salibandy
- Koripallo
- Ratsastus
- Lentopallo
- Jääpallo
- Tennis
- Sulkapallo
- Voimailu
- Painonnosto
- Pyöräily
- Ringette
- Kaukalopallo
- Taitoluistelu
- Luistelu
- Paini
- Nyrkkeily
- Squash
- Ammunta
- Golf
- Keilailu
- Telinevoimistelu
- Naisvoimistelu
- Aerobic
- Muuta, mitä? _____

Tutkimuskysymykset

12. Missä määrin seuraavat tavoitteet kuvaavat seuranne järjestämää toimintaa ja sen yhdessä sovittuja tavoitteita? Numeroikaa enintään 5 vaihtoehtoa 1-5 tärkeysjärjestyksessä (1 tärkein, 2 toiseksi tärkein jne)

- Yhdessäolo ja sosiaalisuus
- Ilo ja virkistys
- Henkinen hyvinvointi ja mielenvirkistys
- Elämyksellisyys
- Liikunta terveyttä edistävänä toimintana
- Liikkujien turvallisuus
- Kasvatus
- Kunnan kohotus
- Suorituksen parantaminen ja lajitaitojen kohentaminen
- Kilpailullisuus, kilpailumenestys
- Huippu-urheilu
- Yhteiskunnallinen vaikutus

13. Kuinka tyytyväinen olette yleisesti oman kuntanne liikuntapaikkoihin ja – palveluihin?

- Erittäin tyytyväinen

- Melko tyytyväinen
- Melko tyytymätön
- Erittäin tyytymätön
- En osaa sanoa

14. Miten arvioisitte oman seuranne kannalta kuinka kuntanne on onnistunut hoitamaan seuraavia palveluitaan ja tehtäviään? Arvioikaa jokainen kohta asteikoilla 1-5. Jos seuranne ei käytä kyseistä palvelua, vastatkaa 5 ” En osaa sanoa”.

(Vastausvaihtoehdot: 1 Erittäin hyvin, 2 Melko hyvin, 3 Ei niin hyvin, 4 Ei hyvin, 5 En osaa sanoa)

Liikuntapaikat:

- Koulujen salit
- Liikuntahallit ja -tilat
- Uimahallit
- Uimarannat
- Kuntosalit
- Jäähallit
- Yleisurheilukentät
- Palloilukentät (jalkapallo, pesäpallo, koripallo)
- Tenniskentät
- Tekojääkentät
- Jäädytetyt luistinradat/ kaukalot
- Ulkoilureitit, ja -alueet
- Kuntoradat / Pururadat
- Hiihtoladut
- Luontopolut

Toiminta:

- Seurojen toiminnasta tiedottaminen
- Viestintä, tiedottaminen
- Kuntalaisten aktivoiminen liikuntaan
- Liikuntapaikkojen varaaminen
- Hintapolitiikka
- Harjoitus- ja kilpailutilojen tarjonta
- Liikuntapaikkojen valvonta ja kunnossapito
- Liikuntapaikkojen suunnittelu ja rakentaminen
- Kohde- ja perusavustukset
- Yhteistyö seurojen kanssa
- Yhteistyö muiden kuntien liikuntapalvelujen kanssa
- Liikunnan edunvalvonta
- Jokin muu, mikä? _____

15. Ketkä ovat tärkeimmät yhteistyötahonne? Numeroikaa 5 vaihtoehtoa 1-5 tärkeysjärjestyksessä (1 tärkein, 2 toiseksi tärkein jne).

- Oman kunnan liikuntatoimi
- Muun kunnan liikuntatoimi
- Oppilaitokset
- Kansalais-/ Työväenopisto
- Muut liikunta- ja urheiluseurat
- Keski-Suomen Liikunta ry (Kesli)
- Suomen Liikunta ja Urheilu ry (SLU)
- Kansanterveystyön järjestöt
- Erityisliikunnan järjestöt
- Lajiliittojen piirijärjestöt
- Lajiliitto
- Yksityiset liikuntapalvelujen tarjoajat
- Yritykset
- Sponsorointiyhteistyö
- Tiedotusvälineet
- Muu, mikä _____
- en osaa sanoa _____

16. Mitkä ovat yhteistyön kolme tärkeintä muotoa seuranne kannalta?

1. _____
2. _____
3. _____

17. Millaisia yhteistyömahdollisuuksia näette oman kuntanne liikuntatoimen kanssa? Numeroikaa enintään 5 vaihtoehtoa 1-5 tärkeysjärjestyksessä (1 tärkein, 2 toiseksi tärkein jne)

- Kunto- ja terveysliikunnan järjestäminen työikäisille
- Lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen
- Perheliikunnan järjestäminen
- Liikuntapaikkojen suunnittelu
- Liikuntapaikkojen rakentamisen osarahoitus
- Liikuntapaikkojen valvonta ja hoito
- Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen
- Ikääntyvien liikunnan järjestäminen
- Erityisliikunnan järjestäminen (esim. pitkäaikaissairaat ja vammaiset)
- Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen
- Liikuntatapahtumien järjestäminen
- Liikuntaseurojen toiminnasta tiedottaminen
- Viestintä ja tiedotus
- Ei mitään
- Jokin muu, mikä? _____

18. Millaisia yhteistyömahdollisuuksia näette muiden liikuntapalvelujen tuottajien, kuten muiden seurojen tai yksityisten palvelujen tuottajien kanssa? Numeroikaa enintään 5 vaihtoehtoa 1-5 tärkeysjärjestyksessä (1 tärkein, 2 toiseksi tärkein jne)

- Kunto- ja terveysliikunnan järjestäminen työikäisille
- Lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen
- Perheliikunnan järjestäminen
- Liikuntapaikkojen käyttäminen
- Liikuntapaikkojen suunnittelu
- Liikuntapaikkojen rakentamisen osarahoitus
- Liikuntapaikkojen varaaminen
- Liikuntapaikkojen valvonta ja hoito
- Lasten iltapäivätoiminnan järjestäminen
- Ikääntyvien liikunnan järjestäminen
- Erityisliikunnan järjestäminen (esim. pitkäaikaissairaat ja vammaiset)
- Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen
- Liikuntatapahtumien järjestäminen
- Liikuntaseurojen toiminnasta tiedottaminen
- Viestintä ja tiedotus
- Ei mitään
- Jokin muu, mikä? _____

19. Miten näette oman seuranne toiminnan vaikutuksen ja merkityksen oman toiminta-alueenne, kuten esimerkiksi kaupunginosanne, liikuntaan? (esim. toiminta, tapahtumat, tiedonvälitys, ulkoilureitit ja – majat, rakenteet, viestistä)

- Erittäin tärkeä
- Melko tärkeä
- Ei niin tärkeä
- Ei merkitystä
- En osaa sanoa

Perustelkaa vastauksenne: _____

20. Millaisena näette seurojen vapaaehtoistyön muutoksen tulevaisuudessa?

- Vapaaehtoistyön määrä tulee lisääntymään
- Vapaaehtoistyön määrä pysyy ennallaan
- Vapaaehtoistyön määrä tulee vähentymään
- En osaa sanoa

21. Mitä uusia liikuntapaikkoja kuntaanne tulisi rakentaa ja mihin ne tulisi sijoittaa?

22. Mitä kehittämistoimenpiteitä kuntanne liikuntatoimen tulisi käynnistää seuraavan viiden vuoden aikana? Mainitkaa seuranne kannalta kolme tärkeintä kehittämistoimenpidettä perusteluineen.

1. _____

2. _____

3. _____

23. Mitä palveluita seuranne haluaisi järjestää tulevaisuudessa toiminta-alueellanne?

Kunto- ja terveysliikunnan järjestäminen työikäisille

Lasten ja nuorten liikunnan järjestäminen

Perheliikunnan järjestäminen

Liikuntapaikkojen suunnittelu

Liikuntapaikkojen rakentamisen osarahoitus

Liikuntapaikkojen valvonta ja hoito

Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen

Ikääntyvien liikunnan järjestäminen

Erityisliikunnan järjestäminen (esim. pitkäaikaissairaat ja vammaiset)

Maahanmuuttajien liikunnan järjestäminen

Liikuntatapahtumien järjestäminen

Liikuntaseurojen toiminnasta tiedottaminen

Viestintä ja tiedotus

Ei mitään

Jokin muu, mikä? _____

24. Mitä liikuntapaikkoja ei mielestänne kannata rakentaa omaan kuntaan, sillä niitä voidaan käyttää yli kuntarajojen?

25. Mitä liikuntapaikkoja ja – palveluja seuranne aikoo käyttää yli kuntarajojen jatkossakin?

26. Mitä palautetta haluatte antaa oman kuntanne liikuntatoimelle?

Kiitos vastauksistasi, yhteistyöstäsi ja osallistumisestasi tutkimukseen!

LIITE 2

Kysely Jyväskylän seudun liikuntaseuroille

Hyvä liikuntaseuran edustaja

Tällä liikuntaseurakyselyllä selvitetään Jyväskylän seudun liikuntaseurojen mielipiteitä ja kehittämisajatuksia seudun liikuntapalveluista ja tehtävistä sekä erilaisista yhteistyömahdollisuuksista.

Tutkimuksen tavoitteena on kerätä tietoa, jotta kuntien liikuntatoimet pystyisivät entistä paremmin tunnistamaan seurojen tarpeet ja kehittämään palveluitaan tarpeita vastaaviksi.

Kysely lähetetään 286 liikunta- ja urheiluseuralle. Seurojen yhteystiedot on saatu seutusuviulta. Koska kaikilla seuroilla ei ole sähköpostiosoitetta, on heille lähetetty kysely kirjeitse.

Kyselyyn vastaaminen kestää enintään 30 minuuttia. Pyydämme Teitä vastaamaan kyselyyn seuranne näkökulmasta sähköpostitse **5.6.2009** menneessä.

Jokaisen seuran vastaus on tärkeä, jotta Jyväskylän seudun liikuntaolosuhteita ja mahdollisuuksia voidaan kehittää palvelemaan liikuntaseuroissa harrastavia mahdollisimman hyvin. Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti niin, että yksittäisen seuran nimi ei tule tuloksissa esille missään vaiheessa. Ohjaajat valvovat tutkimuksen suorittamista virkavastuulla.

Vastausaineistosta liikuntatieteiden yo Anna-Leena Kärkkäinen tekee pro gradutyön Jyväskylän yliopistoon liikuntatieteiden laitokselle. Opinnäytetyötä ohjaavat professori Kimmo Suomi sekä vastuualuejohtaja Ari Karimäki. Tulokset julkaistaan syksyllä 2009.

Yhteistyöstä kiittäen,

Anna-Leena Kärkkäinen
liikuntatieteiden yo
Jyväskylän yliopisto
anna-leena.karkkainen@jkl.fi
p. 050 5584 697

Kimmo Suomi
Liikuntasuunnittelun
professori
Jyväskylän yliopisto

Ari Karimäki
Vastuualuejohtaja
Jyväskylän kaupunki

